

Brukernes tillit til revisor i en digital verden

En studie av hvordan digitaliseringen av revisjonsbransjen vil kunne påvirke brukernes tillit til revisor

Liv Kvilhaug Dybdahl og Yen Hoang Hang

Veileder: Lars Inge Pettersen

Masteroppgave, Master i Regnskap og Revisjon

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i regnskap og revisjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer inntår for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Sammendrag

Temaet for denne masteroppgaven er brukernes tillit til revisor i en digital verden. Revisjonsbransjen står overfor en omfattende digital utvikling som vil få stor innvirkning på revisors hverdag, og i den anledning oppstår det naturligvis nye mulighetsområder. Bruk av teknologi og avanserte analyser i revisjon vil blant annet muliggjøre revisjon som vil gi bedre revisjonskvalitet, mer relevant informasjon og større merverdi – noe som videre kan bidra til å styrke revisors rolle som allmennhetens tillitsperson.

Denne utredningen er et bidrag til forskning på dette området og har som formål å undersøke følgende problemstilling: «*Hvordan vil digitaliseringen av revisjonsbransjen påvirke brukernes tillit til revisor?*». Med bakgrunn i dette ønsker vi å belyse hvordan brukerne mener digitaliseringen vil påvirke revisjonens kvalitet, relevans og merverdi, hvordan de stiller seg til digitaliseringen, samt om de foretrekker at revisor utfører tradisjonell- eller analytisk revisjon. Vi ønsker også å finne ut hvor mye brukerne har fått med seg av den nevnte utviklingen.

For å besvare problemstillingen har vi gjennomført en spørreundersøkelse med et utvalg kapitalyttere, nærmere bestemt 63 investorer og 37 långivere. I undersøkelsen har vi spesielt fokusert på forholdene presentert ovenfor.

Funnene i utredningen tilsier at de fleste brukerne har hørt om digitaliseringen, men har begrenset forståelse og kunnskap rundt begrepets omfang og betydning. Videre uttrykker de at digitaliseringen vil gi revisjonen økt kvalitet, relevans og merverdi, og at det vil ha litt positiv påvirkning på deres tillit til revisor. Et klart flertall stiller seg med andre ord positive til digitaliseringen, og forventer i stor grad at revisor holder følge med utviklingen. Funnene våre indikerer også en klar sammenheng mellom økt revisjonskvalitet, relevans og merverdi som følge av digitaliseringen og brukernes økte tillit til revisor. Oppsummert kan det dermed sies at digitaliseringen av revisjonsbransjen vil ha litt positiv påvirkning på brukernes tillit til revisor, og at dette delvis kan forklares av dens positive effekt på elementene revisjonskvalitet, relevans og merverdi.

Forord

Denne masteroppgaven er skrevet høsten 2018, og inngår som en del av masterstudiet i regnskap og revisjon ved Norges Handelshøyskole.

Oppgaven omhandler digital utvikling og hvorvidt digitaliseringen av revisjonsbransjen vil kunne påvirke brukernes tillit til revisor. Vi hadde et ønske om å få dypere innsikt innenfor et dagsaktuelt tema, og ettersom digitalisering absolutt er i fokus i revisjonsbransjen for tiden, ble dette et naturlig valg.

Arbeidet med masteroppgaven har vært krevende og utfordrende, men også interessant og svært lærerikt, spesielt da det ikke foreligger tidligere forskning direkte tilknyttet emnet. Gjennom arbeidsprosessen har vi tilegnet oss utvidet kunnskap og forståelse rundt en pågående endring som vi tror vil være nyttig videre som fremtidige praktiserende revisorer.

Vi ønsker å rette en stor takk til vår veileder, Lars Inge Pettersen, for et godt samarbeid. Takk for gode råd, konstruktive tilbakemeldinger og stort engasjement under hele prosessen med oppgaven. Vi ønsker også å takke alle respondentene som tok seg tid til å delta i spørreundersøkelsen i en hektisk hverdag. Takk for at dere har gjort det mulig for oss å belyse oppgavens problemstilling.

Til slutt ønsker vi å takke venner og familie for stor støtte underveis, og for at dere kontinuerlig har oppfordret oss til å gjøre vårt beste.

Norges Handelshøyskole, Bergen, desember 2018

Liv Kvilhaug Dybdahl og Yen Hoang Hang

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	I
FORORD	II
INNHALDSFORTEGNELSE	III
TABELL- OG FIGUROVERSIKT	V
FORKORTELSER	VII
1. INNLEDNING	1
1.1 FORMÅL	3
1.2 PROBLEMSTILLING	3
1.3 AVGRENSNINGER.....	4
1.4 OPPGAVENS STRUKTUR.....	4
2. TEORI	6
2.1 GRUNNLEGGENDE REVISJONSBEGREP	6
2.1.1 Definisjon av revisjon	6
2.1.2 Formålet med revisjon	7
2.1.3 Revisors plikter og holdninger	9
2.1.4 Revisjonskvalitet	11
2.2 VERDIEN AV TILLIT	12
2.2.1 Definisjon av tillit	12
2.2.2 Revisor som allmennhetens tillitsperson	13
2.2.3 Revisjon som virkemiddel mot informasjonsasymmetri	14
2.2.4 Svekket tillit	15
2.2.5 Forventningsgapet mellom revisor og samfunnet	17
2.3 DIGITALISERING I REVISJON.....	18
2.3.1 Definisjon av digitalisering.....	18
2.3.2 Tradisjonell revisjon	20
2.3.3 Analytisk revisjon.....	22
2.3.4 Spiller revisjonsbransjen på lag med teknologien?.....	26
3. METODE	29
3.1 FORSKNINGSDESIGN	29
3.2 METODEVALG	31

3.3	DATAINNSAMLING	32
3.4	RESPONDENTER	33
3.5	SPØRREUNDERSØKELSE.....	35
3.5.1	<i>Utforming av spørreundersøkelsen</i>	35
3.6	KVALITETEN AV UNDERSØKELSEN.....	40
3.6.1	<i>Validitet</i>	40
3.6.2	<i>Reliabilitet</i>	41
4.	PRESENTASJON OG ANALYSE AV SPØRREUNDERSØKELSEN	42
4.1	PRESENTASJON AV SPØRREUNDERSØKELSEN	42
4.2	GJENNOMFØRING AV SPØRREUNDERSØKELSEN	44
4.3	ANALYSE AV SPØRREUNDERSØKELSEN	47
4.3.1	<i>Analyse av kvantitativt materiale</i>	47
4.3.2	<i>Analyse av kvalitativt materiale</i>	50
4.4	PRESENTASJON AV FUNN FRA SPØRREUNDERSØKELSEN.....	50
4.4.1	<i>Respondentene</i>	50
4.4.2	<i>Har brukerne fått med seg den utviklingen som foregår innen revisjonsbransjen?</i>	52
4.4.3	<i>Hvilken påvirkning mener brukerne digitaliseringen vil ha på revisjonskvaliteten?</i>	61
4.4.4	<i>Hvordan stiller brukerne seg til digitaliseringen av revisjonsbransjen?</i>	63
4.4.5	<i>Hvilken metode foretrekker brukerne at revisor benytter?</i>	73
4.4.6	<i>Hvordan vil digitaliseringen av revisjonsbransjen påvirke brukernes tillit til revisor?</i> ...	76
5.	KONKLUSJON	81
5.1	HOVEDFUNN	81
5.2	BEGRENSNINGER I STUDIEN	84
5.3	FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING.....	84
	LITTERATURLISTE.....	86
	VEDLEGG	92
	VEDLEGG 1 – SPØRREUNDERSØKELSE.....	92
	VEDLEGG 2 – GJENNOMSNITTSTID VED UTFØRELSE AV SPØRREUNDERSØKELSEN	101
	VEDLEGG 3 – FREKVENSTABELLER	102
	VEDLEGG 4 – POST HOC TESTER	114
	VEDLEGG 5 – KJIKVADRATTESTER	118
	VEDLEGG 6 – T-TEST OG MANN-WHITNEY U TEST	122
	VEDLEGG 7 – MULTIVARIAT REGRESJONSANALYSE.....	123

Tabell- og figuroversikt

Tabelloversikt

Tabell 1: Demografisk fordeling av respondentene

Tabell 2: Deskriptiv statistikk av brukernes forståelse av og kunnskap om revisjon, IT og digitalisering

Tabell 3: Forskjeller mellom investorenes og långivernes kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen?

Tabell 4: Forskjeller mellom aldersgrupper i forbindelse med kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen?

Tabell 5: Forskjeller mellom utdanningsnivå i forbindelse med kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen?

Tabell 6: Post Hoc test – forskjeller mellom utdanningsnivå og forståelse av revisjon og IT

Tabell 7: Deskriptiv statistikk av digitaliseringens påvirkning på revisjonskvaliteten

Tabell 8: Forskjeller mellom investorenes og långivernes tanker om digitaliseringens påvirkning på revisjonskvaliteten?

Tabell 9: Frekvenstabell av hvilken metode brukerne mener vil ha størst påvirkning på ulike elementer av merverdi

Tabell 10: Deskriptiv statistikk av hvordan brukerne tror overgangen fra tradisjonell- til analytisk metode vil påvirke ulike elementer i revisjon

Tabell 11: Frekvenstabell av hvordan brukerne tror overgangen fra tradisjonell- til analytisk metode vil påvirke ulike elementer i revisjon

Tabell 12: Deskriptiv statistikk av hvordan brukerne stiller seg til digitaliseringen av revisjonsbransjen

Tabell 13: Forskjeller mellom hvordan investorene og långiverne stiller seg til digitaliseringen?

Tabell 14: Forskjeller mellom aldersgrupper i forbindelse med hvordan brukerne stiller seg til digitaliseringen?

Tabell 15: Forskjeller mellom utdanningsnivå i forbindelse med hvordan brukerne stiller seg til digitaliseringen?

Tabell 16: Post Hoc test – forskjeller mellom utdanningsnivå og hvordan brukerne stiller seg til digitaliseringen

Tabell 17: Metoden brukerne foretrekker at revisor benytter i forbindelse med ulike substanshandlinger, gitt at det blir tillatt etter revisjonsstandardene

Tabell 18: Forskjeller mellom investorenes og långivernes foretrukne metode?

Tabell 19: Forskjeller mellom brukernes løpende involvering i ledelsen og revisjonens rolle for deres tillit til regnskapet og betydningen av tillit til revisor?

Tabell 20: Brukernes nåværende tillit til ledelsen i selskapet og revisor

Tabell 21: Digitaliseringens påvirkning på brukernes tillit til ledelsen i selskapet og revisor

Tabell 22: Brukernes tillit til revisor før og etter digitaliseringen

Figuroversikt

Figur 1: Behovet for revisjonstjenester sett i sammenheng med prinsipal-agent forholdet (Eilifsen et al., 2014)

Figur 2: Inspirasjon fra Big5 revisjonsselskap

Figur 3: Utviklingen i revisjonsbransjen fra tradisjonell- til analytisk revisjon (Kinserdal, 2017)

Figur 4: Process Audit Data Analysis (Kinserdal, 2018)

Figur 5: Inspirasjon fra Big5 revisjonsselskap

Figur 6: Brukernes rangering av viktigheten av ulike formål i revisjon

Figur 7: Brukernes tanker om digitalisering i revisjon

Figur 8: Digitaliseringens påvirkning på revisjonskvaliteten

Figur 9: Metoden brukerne mener vil ha størst påvirkning på ulike elementer av merverdi

Forkortelser

Forkortelser i den rekkefølgen de er benyttet:

DnR	Den norske Revisorforening
AICPA	The American Institute of Certified Public Accountants
ICAEW	Institute of Chartered Accountants in England and Wales
ADA	Audit Data Analytics
IASB	The International Accounting Standards Board
IAASB	The International Auditing and Assurance Standards Board
IFAC	The International Federation of Accountants
ISA	International Standard on Auditing
NOU	Norges offentlige utredninger
CAAT	Computer Assisted Audit Techniques
ERP	Enterprise, Resource, Planning
ETL	Extract, Transform, Load
GAS	Generalized Audit Software
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
VPS	Verdipapirsentralen i Norge

---

1. Innledning

Masteroppgaven vår innen regnskap og revisjon omhandler brukernes tillit til revisor i en digital verden, et aktuelt tema som er i stor endring og som reiser en rekke problemstillinger.

Revisjon er på mange måter prisgitt kundens systemer og kundens grad av automatisering. Historisk sett har revisjon derfor gått hånd i hånd med forandringer. Det har med andre ord vært avgjørende for revisjonsbransjen å holde tritt med endringene i markedet, og kravene for revisjonsprofesjonen har endret seg i takt med digitalisering og globalisering av lover og standarder (Kinserdal, 2017).

Digitaliseringen av revisjonsbransjen startet tidlig på 1970-tallet, 150 år etter at Babbages og Locelaces oppfant de første regnemaskinene (Seres, 2017). Revisor ble da introdusert for bruk av skrivemaskin med rettetast, noe som gjorde revisjonen vesentlig lettere og mer kostnadseffektiv. Mulighetene for lagring og tilgang på informasjon var imidlertid fortsatt begrenset av de manuelle verktøyene som ble benyttet.

Parallelt med dette ble Norges Statsautoriserte Revisorers Forening, det vi nå kjenner som Den norske Revisorforening (DnR), bedt om å gi den rettslige standarden «God revisjonsskikk» et konkret innhold. Dette skulle bidra til å underbygge brukernes tillit til revisor, og ble tatt med i den første regnskapsloven i 1977 (Johansen, 2015).

Noen tiår senere, på 1990-tallet, startet så den betydelige fremveksten i bruk av internett. Selv om dette ga revisor fordeler i form av digitalisering og bruk av teknologiske verktøy, åpnet det til gjengjeld for andre former for misligheter (Cøster & Westelius, 2016). Dette resulterte i flere store skandaler hvor revisor sviktet i sin rolle og oppfyllelsen av brukernes forventninger. Tidlig på 2000-tallet ble verden blant annet utsatt for skandalesakene Enron, WorldCom og Parmalat, før norske skandaler som Finance Credit og Sponsor Service kom frem i lyset rundt perioden 2002-2003. I tillegg var vi vitne til et av de største bankkollapsene i USAs historie da Colonial Bank falt i 2007 (Financial Times, 2018a).

Disse skandalene medførte strengere regulering, massiv kritikk og negativ publisitet, men kanskje enda verre det faktum at brukerne fikk svekket tillit til revisor. Svekket tillit utgjør en stor forretningsrisiko ettersom revisor lever av å selge tillit, og uten tillit fra brukerne vil revisjon i ytterste konsekvens miste sin verdi.

Dette er bare noen få eksempler på hendelser som har bidratt til endringer i revisjonsbransjen, men det understreker likevel at den neppe vil stå uendret etter nåtidens digitale utvikling. For sammenlignet med tidligere, da det gjerne kunne ta hundre år før teknologiske endringer fikk konsekvenser for samfunnet og arbeidsprosesser, har digitaliseringen virkelig skutt fart innen revisjonsbransjen. I dag skjer teknologiske endringer raskere for hvert år som går (Seres, 2017). Dataanalyser har blitt et faktum og bruken er i stadig økning (Kinserdal, 2017; Gartner, 2017). «Big data» er et høyaktuelt samtaleemne og det begynner å bli synlig hva som er mulig å få til ved hjelp av den nærmest uendelige mengden data som er tilgjengelig i verden. Revisjonsbransjen står midt i en stor omstrukturering, og til tross for mye usikkerhet, er en ting sikkert – digitaliseringen vil medføre store endringer. Ikke bare må det utarbeides ny revisjonsmetodikk og utvikles nye datarevisjonsverktøy, det vil også være nødvendig med ny kompetanse i alle ledd.

Revisors rolle vil påvirkes av at tradisjonelle prosesser automatiseres og manuelle oppgaver forsvinner ut av yrket. I tillegg vil den tradisjonelle revisjonsmetodikken etterhvert erstattes av en mer analytisk revisjon, hvor revisor i stedet for å teste et utvalg vil analysere hele populasjonen. Dette vil være mer hensiktsmessig i form av at det vil gi revisor mulighet til å stille klienten andre typer spørsmål enn tidligere, samtidig som revisjonen i seg selv vil bli mer presis og gi større merverdi til brukerne (AICPA, 2015; ICAEW, 2016). Ved å bruke revisjonsdataanalyse (ADA) på hele populasjonen vil revisor også kunne oppdage risikoområder raskere enn tidligere, slik at han kan utføre revisjon med lavere revisjonsrisiko (Cao, Chychyla & Steward, 2015). På den måten vil revisor få en bedre forståelse av virksomheten og et bedre grunnlag for å oppdage misligheter.

Den digitale utviklingen regnes som revisjonsbransjens aller største mulighetsområde, og Forbes Insights og KPMG (2017) mener at bruk av avanserte analyser i revisjon vil styrke revisors rolle. Revisor vil få høyere grad av sikkerhet ved utførelse av revisjonshandlingene, noe som igjen kan gi brukerne høyere tillit til jobben revisor gjør. Betyr det at den digitaliseringen revisjonsbransjen nå står overfor kan bidra til å bedre brukernes tillit til revisor?

1.1 Formål

Formålet med studien vår er å undersøke hvilken påvirkning digitaliseringen av revisjonsbransjen vil kunne ha på brukernes tillit til revisor. For å undersøke dette vil vi samle inn data ved å gjennomføre en spørreundersøkelse. Målgruppen vil være det The International Accounting Standards Board (IASB) definerer som regnskapets primærbrukere, i hovedsak investorer og långivere.

1.2 Problemstilling

Vår interesse rundt temaet og ønske om å bidra til økt kunnskap, har ledet oss frem til følgende problemstilling:

Hvordan vil digitaliseringen av revisjonsbransjen påvirke brukernes tillit til revisor?

For å analysere den overordnede problemstillingen mer nøyaktig har vi utarbeidet følgende forskningsspørsmål:

- 1. Har brukerne fått med seg den utviklingen som foregår innen revisjonsbransjen?*
- 2. Hvilken påvirkning mener brukerne digitaliseringen vil ha på revisjonskvaliteten?*
- 3. Hvordan stiller brukerne seg til digitaliseringen av revisjonsbransjen?*
- 4. Hvilken metode foretrekker brukerne at revisor benytter?*

Ved å besvare disse forskningsspørsmålene ønsker vi å underbygge våre funn og antagelser tilknyttet den overordnede problemstillingen.

1.3 Avgrensninger

I denne utredningen fokuserer vi på «ekstern revisjon». Ekstern revisjon er en prosess hvor en uavhengig part gis fullt innsyn i et foretaks forhold og gransker regnskapsinformasjonen for å kunne avgi en bekreftelse (Gulden, 2016).

Når vi i problemstillingen skriver «revisor» sikter vi dermed til den eksterne revisor. Med ekstern revisor mener vi den eller de som gjennomfører revisjonen, oppdragsansvarlig revisor eller andre medlemmer av revisjonsteamet (IAASB, 2009a, pkt. 13). Gjennom oppgaven vil vi referere til revisor som «han».

Med «revisjonsbransjen» refererer vi til revisjonsselskapene, DnR, lovgiver og standardsetter. Sistnevnte er The International Federation of Accountants (IFAC). Disse har utarbeidet de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA) sammen med The International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB). ISA-ene ligger til grunn for den norske revisors arbeid.

Avslutningsvis utgjør «brukerne» i vår problemstilling kapitalyttere, herunder investorer og långivere. Dette regnes som de primære interessentene av regnskapsinformasjon og ble derfor et naturlig utgangspunkt.

1.4 Oppgavens struktur

I det påfølgende vil vi presentere oppgavens struktur for å gi leseren en bedre oversikt. Oppgaven er delt inn i fem kapitler og benytter tradisjonell oppbygging for masterutredninger. Det innebærer en innledning, gjennomgang av relevant litteratur, metodepresentasjon, resultater fra spørreundersøkelsen, diskusjon og konklusjon.

I dette kapitlet starter vi med å introdusere leseren for valg av tema og formålet med utredningen, samt problemstilling, avgrensninger og struktur. Kapittel to danner videre det teoretiske fundamentet for oppgaven. Leseren vil her få en innføring i grunnleggende revisjonsbegrep og relevant teori tilknyttet tillit og digitalisering i revisjon. For å få frem

verdien tillit har for revisjon vil vi gjennomgå revisors rolle for prinsipal-agent og samfunnet generelt, etterfulgt av å se på ulike årsaker til og konsekvenser av svekket tillit. I tillegg presenteres teori rundt den utviklingen som finner sted innen revisjonsbransjen. Her gjennomgås begrep som digitalisering, tradisjonell- og analytisk revisjon, før vi avslutningsvis diskuterer betydningen av å spille på lag med teknologien og hvordan revisjonsstandarder og tilsynsmyndigheter stiller seg til digitaliseringen. Tredje kapittel er et rent metodekapittel som tar for seg valg av metode og spørreundersøkelsens utforming. Her redegjøres det for valgene vi har tatt gjennom hele prosessen med oppgaven. Selve analysen fremkommer deretter i kapittel fire, hvor funnene fra analysene blir presentert og diskutert. Basert på analysen og resultatet presentert her blir utredningens konklusjon fremlagt i kapittel fem, hvor vi vil besvare forskningsspørsmålene og den overordnede problemstillingen. Avslutningsvis vil vi diskutere utredningens begrensninger og komme med forslag til videre forskning.

2. Teori

En av utfordringene med denne studien har vært å finne relevant litteratur og tidligere forskning. Til tross for at digitaliseringsbegrepet har fått en veletablert posisjon i dagligtalen, finnes det fortsatt begrenset litteratur på området. Tidligere forskning knytter seg også i hovedsak til hvordan man kan lede eller dra nytte digitaliseringen, hvordan digitaliseringen vil endre arbeidsoppgaver, om dataanalyse gir tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis og lignende. Det har med andre ord blitt viet lite oppmerksomhet til hvordan digitaliseringen vil påvirke tilliten til revisor, og vi finner ingen tidligere forskning på området sett fra et brukermessig perspektiv. Av den grunn vil vi i dette kapitlet presentere litteratur for hvert av aspektene i problemstillingen separat.

2.1 Grunnleggende revisjonsbegrep

For å forstå hvilken plass tillit- og digitaliseringsbegrepet har i revisjon er det nødvendig med grunnleggende kjennskap til enkelte begrep. Denne delen av utredningen vil derfor være en kort gjennomgang av grunnleggende revisjonsbegrep vi mener vil være relevante for den videre utredningen.

2.1.1 Definisjon av revisjon

Ordet «revisjon» kommer fra latin og betyr «ettersyn» eller «gjensyn» (Gulden, 2016, s. 27). Eilifsen, Messier, Glover og Prawitt (2014, s. 12, vår oversettelse) definerer begrepet som: *«En systematisk prosess for objektiv innhenting og vurdering av bevis vedrørende påstander om økonomiske handlinger og hendelser, for å fastslå graden av samsvar mellom disse påstandene og etablere kriterier, og formidle resultatene til interesserte brukere»*. Definisjonen tar utgangspunkt i at revisjon er en form for kontroll hvor en uavhengig part (revisor) innhenter bevis gjennom en systematisk prosess og deretter sammenligner disse med definerte kriterier. Revisor kontrollerer med andre ord korrektheten av noe som allerede eksisterer. Dette kommuniseres så til de tiltenkte brukerne via en uavhengig revisjonsberetning, som avgis hvert regnskapsår og gjenspeiler formålet med revisjon (Gulden, 2016).

2.1.2 Formålet med revisjon

Formålet med revisjon er i henhold til ISA 200 «å øke de tiltenkte brukernes tillit til regnskapet» (IAASB, 2009a, pkt. 3). For å oppnå dette må revisor gi uttrykk for en mening om hvorvidt regnskapet i det alt vesentlige er utarbeidet i overensstemmelse med det gjeldende rammeverket for finansiell rapportering (IAASB, 2009a). Revisor innfrir dette ved å samle inn revisjonsbevis som gir betryggende sikkerhet for at årsregnskapet i sin helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil. Slik reduseres risikoen for at det eksisterer feilinformasjon i regnskapet, og således økes brukernes tillit (Eilifsen et al., 2014).

Betryggende sikkerhet

Betryggende sikkerhet tilsvarer en høy, men ikke absolutt grad av sikkerhet (IAASB, 2009a, pkt. 13). Regelverket krever ikke absolutt sikkerhet som følge av at revisjonen innehar iboende begrensninger. Revisjonen må blant annet utføres med et rimelig tidsperspektiv og begrensede kostnader, samtidig som revisor ikke kontrollerer hele kontosaldoer og transaksjonsstrømmer, men utfører utvalgsbasert testing. I tillegg må revisor ofte stole på revisjonsbevis som ikke er fullt ut pålitelige på grunn av dets art. Dette gjør at revisjonsbevisene som ligger til grunn for revisors konklusjoner og vurderinger er mer underbyggende enn absolutte (IAASB, 2009a; Eilifsen et al., 2014).

Revisjonsrisiko

Revisjonsrisiko defineres som «risikoen for at revisor gir uttrykk for en uriktig mening i revisjonsberetningen når regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon» (IAASB, 2009a, pkt. 13). En uriktig mening betyr i denne sammenheng en umodifisert konklusjon, og revisjonsrisiko innebærer at revisor sier at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon når så er tilfelle. Dette betegnes gjerne som feilaktig aksept, eller β -risiko. Motsatt tilfelle – feilaktig forkastelse, også kjent som α -risiko, omfattes ikke av begrepet. Revisjonsrisiko kan også forklares som en funksjon av risikoen for vesentlig feilinformasjon og oppdagelsesrisiko, hvor risikoen for vesentlig feilinformasjon utgjør iboende risiko og kontrollrisiko (Eilifsen et al., 2014).

Revisjonsbevis

Revisor oppnår betryggende sikkerhet ved å samle inn tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for å redusere revisjonsrisikoen til et akseptabelt lavt nivå. Revisjonsbevis defineres som «*informasjon brukt av revisor for å komme frem til konklusjonene som revisors mening bygger på*», og omfatter både informasjon som finnes i regnskapsmaterialet som underbygger regnskapet, og annen informasjon innhentet fra andre kilder (IAASB, 2009b, pkt. 5).

Tilstrekkeligheten er et mål på kvantiteten, mens hensiktsmessigheten går på kvaliteten. Hvor tilstrekkelig et revisjonsbevis er avhenger av revisors vurdering av risikoene for vesentlig feilinformasjon. Hensiktsmessigheten av revisjonsbevis måles derimot gjennom dets relevans og pålitelighet. Her påvirkes påliteligheten av revisjonsbevisets kilde og art, samt omstendighetene ved innhenting (IAASB, 2009b). Faktorer som kan øke påliteligheten til revisjonsbevis er ifølge Eilifsen et al. (2014) en uavhengig og ekstern beviskilde, fungerende internkontroll, revisors direkte kunnskap, samt skriftlige og originale revisjonsbevis. Det kan sies at tilstrekkeligheten og hensiktsmessigheten av revisjonsbevis henger sammen. For jo høyere de anslåtte risikoene er, desto mer revisjonsbevis vil det være behov for, men jo høyere kvalitet disse revisjonsbevisene har, desto færre revisjonsbevis vil det være behov for. Innhenting av mer revisjonsbevis kompenseres for øvrig ikke for bevisets lave kvalitet (IAASB, 2009a).

Vesentlighet

Vesentlighetsbegrepet defineres i ISA 200 hvor det uttrykkes at feilinformasjon, herunder utelatelser, «*er å anse som vesentlige dersom de, enkeltvis eller samlet, rimelig kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som treffes av brukerne på grunnlag av regnskapet*» (IAASB, 2009a, pkt. 6). Hva som regnes som vesentlig varierer fra klient til klient, og revisor må sette en vesentlighetsgrense for regnskapet basert på en skjønnsmessig vurdering. Vurderingen tas i lys av de rådende omstendigheter, som kan påvirkes av revisors oppfatning av behovet for finansiell informasjon hos regnskapsbrukerne, av omfanget eller typen feilinformasjon, eller en kombinasjon av begge (IAASB, 2009a).

2.1.3 Revisors plikter og holdninger

Revisor skal i henhold til revisorloven § 5-2 utføre revisjonen etter beste skjønn og i samsvar med god revisjonsskikk (Revisorloven, 1999). Det innebærer at revisor må etterleve de krav som fremkommer av lov og forskrifter, revisjonsstandarder og autorative instanser, samt eventuelle vilkår for revisjonsoppdraget, krav til rapporteringen, uskrevne regler og oppfatninger som er alminnelig akseptert i bransjen (IAASB, 2009a; NOU 2017:15). Han må blant annet utøve profesjonelt skjønn, opprettholde profesjonell skepsis, være uavhengig og opptre objektivt gjennom hele revisjonen (IAASB, 2009a; DnR, 2009a).

God revisjonsskikk

God revisjonsskikk beskrives som den oppfatning som til enhver tid gjør seg gjeldende hos dyktige og ansvarsbevisste utøvere av revisjonsyrket (Gulden, 2016). Finanstilsynet legger til grunn at den rettslige standarden «God revisjonsskikk» både definerer krav til kvaliteten på den utførte revisjonen («god») og krav til at fremgangsmåten skal være allment praktisert («skikk»). Den rettslige standarden forutsettes å ha et dynamisk innhold, og de til enhver tid gjeldende revisjonsstandardene tar sikte på å fylle innholdet i den rettslige standarden. På den måten bidrar standarden til å definere hva som kan anses som «god» revisjon, samtidig som den kodifiserer praksis i form av «skikk» (NOU 2017:15).

Profesjonell skepsis

At revisor skal utføre revisjonen etter beste skjønn innebærer videre at han skal planlegge og gjennomføre revisjonen med en profesjonelt skeptisk holdning (NOU 1997:9). Revisors profesjonelle skepsis defineres som *«en holdning som innebærer at revisor stiller spørsmål og er oppmerksom på forhold som kan indikere mulig feilinformasjon som følge av feil eller misligheter, og foretar en kritisk vurdering av revisjonsbevis»* (IAASB, 2009a, pkt. 13). Dette er ment som et supplement til god revisjonsskikk og standardenes retningslinjer, og innebærer med andre ord at revisor skal ha en holdning om at regnskapet kan inneholde vesentlig feilinformasjon (Olsen, 2014).

Profesjonelt skjønn

Revisor skal også anvende sitt profesjonelle skjønn ved alle vurderinger og beslutninger. Det betyr at revisor må gjøre mer enn å følge korrekt prosedyre. Profesjonelt skjønn kan forklares som *«anvendelsen av relevant opplæring, kunnskap og erfaring innenfor rammen av standarder for revisjon, regnskap og etikk når det fattes informerte beslutninger om hvilke handlingsplaner som er hensiktsmessige etter omstendighetene ved revisjonsoppdraget»* (IAASB, 2009a, pkt. 13).

Uavhengighet

Revisors uavhengighet ved utførelse av revisjon knyttes til at han skal være uavhengig av foretaket som revideres. Det vil si at revisor ikke skal ha ytterligere tilknytning til klienten. For at revisor skal anses som uavhengig må han både være tilsynelatende og virkelig uavhengig. Med dette menes det at omgivelsene må oppfatte revisor som uavhengig (tilsynelatende uavhengig), samtidig som revisor må oppfatte seg selv som uavhengig (virkelig uavhengig). Dersom omgivelsene ikke oppfatter revisor som uavhengig vil det skape usikkerhet for interessentene vedrørende revisors integritet og objektivitet. I tillegg vil tilliten rundt revisors evne til å utføre en uavhengig revisjon svekkes. Dersom revisor ikke oppfatter seg selv som uavhengig vil det ha negativ påvirkning på evnen til å utføre en uavhengig revisjon, samt det å komme frem til korrekt konklusjon på revisjonsberetningen (Gulden, 2016).

Integritet og objektivitet

Integritet er nært knyttet opp mot objektivitet, og hva som ligger i disse begrepene fremkommer av DnR (2009a, pkt. 100.4). Her defineres integritet som at *«revisor må være ærlig og redelig i alle profesjonelle og forretningsmessige sammenhenger»*, og objektivitet som at *«revisor ikke må være forutinntatt, ha interessekonflikter eller være utilbørlig påvirket av andre slik at den profesjonelle eller forretningsmessige vurderingen overstyres»*. Revisor må altså ikke la seg påvirke av andre interesser, men handle direkte ut ifra faglige motiver (Gulden, 2016). Grad av integritet og objektivitet påvirker brukernes tillit til revisor.

2.1.4 Revisjonskvalitet

Sist, men ikke minst er revisjonskvalitet viktig for forståelsen av den videre utredningen. Revisjonskvalitet regnes som en forutsetning for relevans og tillit til den finansielle rapporteringen, og en mulig påstand er at jo høyere revisjonskvalitet, desto høyere tillit vil brukerne ha til revisor (Rafen, 2014). Begrepet revisjonskvalitet er imidlertid verken definert i lover, forskrifter eller standarder. Det tolkes også ulikt ut fra hvilke mennesker og grupper som er involvert, noe som tilsier at definisjonen er sterkt kontekstavhengig (Knechel, Krishnan, Pevzner, Schefchik, & Velury, 2013). Basert på dette har det i flere tiår blitt forsøkt fremlagt en universell definisjon på revisjonskvalitet, og DeAngelo (1981) er en av de som har klart å gi en god innføring i hva som ligger i forståelsen rundt begrepet. Han definerer revisjonskvalitet som følger:

«The quality of audit services is defined to be the market-assessed joint probability that a given auditor will both a) discover a breach in the client's accounting system and b) report the breach» (DeAngelo, 1981, s. 186).

Definisjonen tar utgangspunkt i at revisjonskvalitet er et resultat av revisors evne og vilje til å avdekke og rapportere eventuelle feil og bevisste manipuleringer i regnskapsføringen. Revisjonskvaliteten reflekterer med andre ord revisors kompetanse og revisors uavhengighet. For at revisor skal være i stand til å avdekke eventuelle feil og bevisste manipuleringer i regnskapsføringen stilles det høye krav til revisors utdanning, kompetanse og erfaring. Videre kan det sies at revisors vilje til å rapportere og håndtere de feil og/eller mangler som oppdages har en sammenheng med revisors uavhengighet. Revisor kan eksempelvis bli satt i en utfordrende og ukomfortabel situasjon hvor det er lite tiltalende å rapportere forhold som gir virksomheten vesentlige problemer. Høy revisjonskvalitet forutsetter derfor at plikten overholdes, samtidig som begrepet avhenger av at revisor utøver sin virksomhet i samsvar med god revisjonsskikk (Knechel et al., 2013; NOU 2017:15).

2.2 Verdien av tillit

I 2014 uttalte Revisorforeningen at «*Tillit er en viktigere ressurs for Norge enn oljen*» (Revisorforeningen, 2014). Året etter støttet Johansen (2015) indirekte opp om dette i sitt utsagn om at «*Alle er avhengige av tillit. Enten det er snakk om en bedrift eller et idrettslag, en regjering eller Stortinget*». Det er nødvendig å ha tillit både til og fra sine innbyggere, sine eiere og ledere, sine investorer og långivere, sine kunder, leverandører og ansatte (Johansen, 2015). Men hva ligger egentlig i begrepet tillit, og hvordan ville samfunnet vært uten det? Bare prøv å se for deg et samfunn der du ikke vet om taxien kjører deg til avtalt destinasjon og der alle kundene bare løper fra taxiregningen. Der du verken kan stole på at banken tar vare på pengene dine eller om ledelsen forvalter fellesskapets ressurser på riktig måte (Lundgaard, 2015).

I dette kapitlet vil vi starte med å definere tillit. Deretter vil vi ta for oss ulike aspekter ved tillitsbegrepet i revisjon, herunder hvordan revisor fungerer som allmennhetens tillitsperson og hvordan revisjon fungerer som et virkemiddel mot informasjonsasymmetri. Avslutningsvis vil vi også se på hva som kan svekke tilliten til revisor, betydningen av manglende tillit og hvordan det kan føre til et forventningsgap mellom revisor og samfunnet.

2.2.1 Definisjon av tillit

Tillit defineres som «*the expectation that arises within a community of regular, honest, and cooperative behavior, based on commonly shared norms*» (Fukuyama, 1995, s. 26).

Ifølge Johansen vil bedrifter og samfunn korrumpes uten tillit (Revisorforeningen, 2017a). Dette understreker at tillit er en avgjørende faktor for et fungerende samfunn. Det kan enkelt og greit anses som limet i samfunnet vårt. Tillit kan imidlertid verken kjøpes, trues, kopieres eller argumenteres – det kan bare fortjenes. Det kan også sies at tillit til alt overmål er en felles verdi, da man ikke kan være alene om det (Arnulf, 2013). Revisjon handler om å etablere tillit til at tallene som presenteres er i orden, at lover og regler etterleves og at rutiner er implementert i selskapene (Gulden, 2016). Av den grunn har revisjonsbransjen et stort ansvar for kontinuerlig å videreutvikle profesjonen for å møte samfunnets forventninger og krav til kompetanse, kostnadseffektivitet og kvalitet – og ikke minst relevans og bidrag til verdiskapning (Lundgaard, 2015).

2.2.2 Revisor som allmennhetens tillitsperson

Revisor spiller en viktig rolle som allmennhetens tillitsperson og har som oppgave å øke de tiltenkte brukernes tillit til regnskapet (Revisorloven, 1999). Den tilliten allmennheten er avhengig av kan dermed sies å ha en avgjørende effekt på verdien av tjenester som leveres.

I revisorlovens § 1-2 uttrykkes det at:

«Revisor er allmennhetens tillitsperson ved utøvelse av virksomhet som nevnt i § 1-1 annet ledd. Revisor skal utøve sin virksomhet med integritet, objektivitet og aktsomhet» (Revisorloven, 1999).

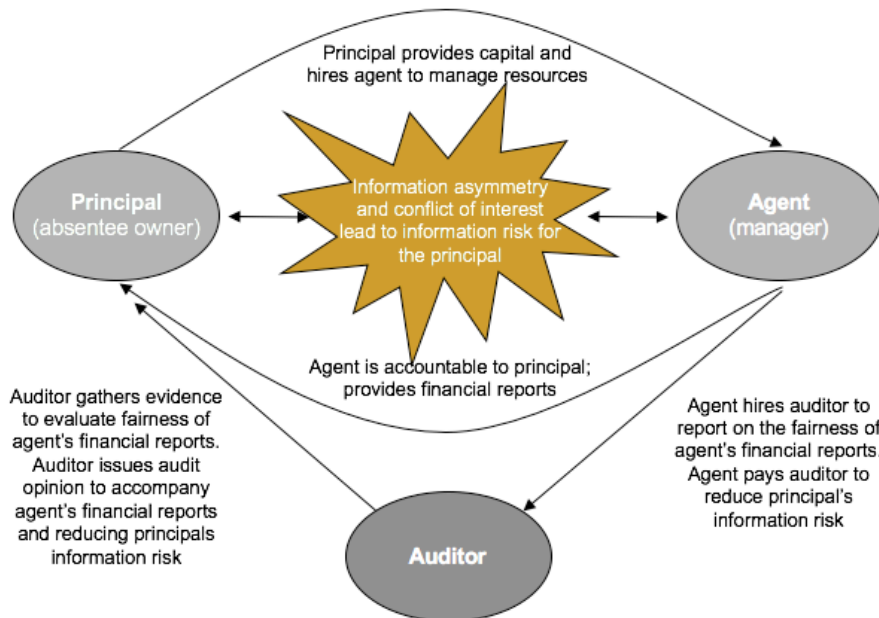
Revisor synliggjør rollen som allmennhetens tillitsperson ved å tilføre ledelsens finansielle rapportering troverdighet, samtidig som han øker tilliten til den finansielle informasjonen og dets selskap. Det innebærer at revisor som en uavhengig tredjepart, i en uttalelse gir uttrykk for en mening om hvorvidt selskapets finansielle stilling i det alt vesentlige gir et rettvisende bilde i samsvar med rammeverket (IAASB, 2009a).

Troverdighet er den viktigste eiendelen revisor har, noe som kommer tydelig frem i en utredning om revisjon og revisorer (NOU 1997:9, s. 26). Her fremgår det at formålet med revisjonsstandardene er å *«gi troverdighet til revisjonen»*. Revisor tilfører imidlertid kun troverdighet dersom regnskapsbrukerne stoler på at arbeidet utføres i samsvar med god revisjonsskikk. Hvis dette oppfylles vil en ekstern revisor både gi trygghet og tillit, og den uavhengige revisors beretning vil dermed gi samfunnet noe større troverdighet enn selskapets egen selvvurdering.

Basert på dette har revisor en sentral rolle i kampen mot økonomisk kriminalitet ved å sørge for at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. Til tross for at revisjon som nevnt ikke gir noen garanti for at det ikke eksisterer feil i regnskapet, vil denne typen kontrollarbeid likevel være særs nyttig for regnskapsbrukerne. Hvis det derimot viser seg at regnskapet inneholder feil eller mangler, og revisor ikke klarer å fange det opp, vil det resultere i et uriktig bilde av virksomhetens økonomiske stilling. En dårlig jobb fra revisors side kan da få negative følger for både investorer, leverandører og långivere. For å redusere risikoen for vesentlig feilinformasjon er det derfor viktig at revisor opprettholder sin profesjonelle skepsis under hele revisjonen (Eilifsen et al., 2014).

2.2.3 Revisjon som virkemiddel mot informasjonsasymmetri

Revisjonstjenester er også nødvendig for å redusere eksisterende informasjonsasymmetri mellom regnskapsprodusent og regnskapsbruker, og regnes derfor som et virkemiddel mot informasjonsasymmetri. Vi vil forklare dette nærmere ved hjelp av prinsipal-agent modellen.

Figur 1: Behovet for revisjonstjenester sett i sammenheng med prinsipal-agent forholdet (Eilifsen et al., 2014)

I en prinsipal-agent situasjon opptrer eierne i selskapet som prinsipalen og ansetter agenten, i dette tilfellet ledelsen, for å styre selskapet på vegne av dem. Ledelsen vil derfor gjerne produsere regnskapet sammen med styret, mens eierne regnes som regnskapsbrukere. Dette resulterer i skjev informasjonstilgang, såkalt informasjonsasymmetri, mellom de to aktørene. Informasjonsasymmetrien oppstår som følge av flere forhold, men kan reduseres ved hjelp av bekreftelse fra en uavhengig tredjepart – en ekstern revisor (Baksaas & Stenheim, 2015).

Det mest sentrale forholdet knyttes til aktørenes incentiver og interesser, da det kan foreligge ulike motiver eller drivkraft bak deres handlinger. Agenten kan blant annet velge å fokusere på personlige og kortsiktige mål som ikke nødvendigvis samsvarer med prinsipalens langsiktige mål, noe prinsipalen ikke kan kontrollere. Prinsipalen har nemlig verken mulighet eller kompetanse til å overvåke samtlige handlinger agenten utøver vedrørende virksomhetsstyringen. Den informerte parten (agenten) besitter dermed mer informasjon enn hva den uinformerte parten (prinsipalen) har tilgang til, slik at det oppstår informasjonsasymmetri. Etersom prinsipalen påvirkes av de avgjørelsene agenten tar, er han

---

imidlertid avhengig av å kunne stole på at agenten handler i hans beste egenskap – og det er her revisor kommer inn (Milgrom & Roberts, 1992).

Som allmennhetens tillitsperson benyttes revisor som et kontrolltiltak ved at han undersøker, bekrefter og skaper troverdighet rundt agentens finansielle rapportering. Det innebærer at han, gjennom en revisjonsberetning til prinsipalen, gir uttrykk for en mening om hvorvidt avleggelsen av regnskapet er i samsvar med gjeldende regelverk. På den måten ivaretar revisor regnskapsbrukernes behov, samtidig som han bidrar til å redusere skjulte handlinger og informasjonsasymmetri mellom prinsipal og agent (Eilifsen et al., 2014). Han anses dermed som et mellomledd i relasjonen mellom regnskapsprodusent og regnskapsbrukerne, og er i en posisjon der han kan forhindre uredelige handlinger (Coffee, 2006).

2.2.4 Svekket tillit

De senere års regnskapsskandaler både nasjonalt og internasjonalt har resultert i skarpere fokus på revisors rolle, strengere regulering og ikke minst bidratt til svekket tillit til revisor og revisjonsprofesjonen. I dette delkapitlet vil vi redegjøre for ulike årsaker til at brukernes tillit til revisor svekkes. Vi vil også kort ta for oss en mulig utfordring som kan ha oppstått som følge av strengere regulering.

Brukerne har som nevnt et informasjonsbehov som gir dem innsyn i selskapets virksomhet, og som gjør det mulig å ansvarliggjøre ledelsen i bedriften. Finansregnskapet gir vanligvis den nødvendige informasjonen, hvis ikke kan andre rapporter være nyttige supplement. For at denne informasjonen skal være troverdig kreves det imidlertid en objektiv og uavhengig kvalitetssikring fra revisor. Brudd på reglene om objektivitet og uavhengighet kan dermed regnes som en årsak til svekket tillit, da brukerne trolig vil begynne å tvile på revisor og derav også miste tilliten til han (Cappelen, 2004; Ford & Marriage, 2018b). Her kan også manglende tillit til regnskapets kvalitet trekkes inn som et annet sentralt element. I den anledning hevdes individers manglende samfunnsmoral å være den underliggende årsaken, mens mulige gevinster og fortjenester i markedet anses som en grunnleggende drivkraft (Haukerud & Sandanger, 2003).

Andre årsaker til svekket tillit er menneskelig svikt og mangler i selskapets interne kontroll. I en mer detaljert og dypere gjennomgang av hvilke selskapsspesifikke forhold som har

resultert i tillitssvikten fremkom dette som utslagsgivende. Gjennom tidene har vi også vært vitne til flere hendelser hvor institusjoner, særlig innen finansbransjen, har fått store problemer basert på at sviktende interne kontrollmekanismer ikke har fanget opp enkeltindividens overtredelse av sine fullmakter (Haukerud & Sandanger, 2003).

Videre har en påstand om at de fire store revisjonsfirmaene – KPMG, Deloitte, EY og PwC – er for store til å mislykkes, ført til en diskusjon rundt hvorvidt de da er bekymret for revisjonskvaliteten eller ikke. Professor Erik Gordon har blant annet uttalt at de fire store *«har vært i stand til å utføre revisjonen bedre med lav kvalitet enn med høy kvalitet, i tillegg til at det er billigere og at klientene (selskapsledelsen) virker fornøyde med revisjon som ikke utfordrer deres syn på hvor godt de utfører arbeidet sitt»* (Ford & Marriage, 2018a, vår oversettelse). Basert på dette har det kommet en antagelse om at revisjonsfirmaene har benyttet seg av lobbyvirksomhet for å viske bort skjønn og dømmekraft i handlingene sine, slik at den såkalte «tick box» eksplosjonen¹ har oppstått. Dette kan anses som et ytterligere element som har bidratt til å svekke brukernes tillit til revisjon, men også som en konsekvens av strengere regulering.

«Tick box» eksplosjonen kan nemlig knyttes til at skandalene har resultert i en prosess med stadig økende regulering fra nasjonale myndigheter og reguleringsorganer, samtidig som revisjonsprofesjonen og bedriftene selv har kjempet for å gjenopprette brukernes tillit. Lord Hill, EUs kommisjonær for finansielle tjenester, har i den anledning uttalt at han mener regler, uten verdier, ikke er nok – og at for mange regler kan føre til en kultur der mennesker ikke tar personlig ansvar for sine handlinger. Til tross for at intensjonen bak økende regulering er god, stiller han seg kritisk til at kultur og etikk kan pålegges av regler og at atferd kan veiledes av prosedyrer og kontroll. David Sproul, senior partner og CEO i Deloitte UK, legger til at forskrifter trolig er en nødvendig og kritisk del av velfungerende virksomheter og kapitalmarkeder, men at kulturen ofte drives av strukturen. Han tror derfor utfordringen for alle organisasjoner, særlig revisjonsprofesjonen, er at avhengighet av sjekklistene kan gå ut over de endelige målene – som er at alle ansatte, hver dag, skal skape og etterleve selskapets verdier (Deloitte, 2015).

---

¹ Med «tick box» eksplosjonen refereres det til en økende grad av sjekklistebasert revisjon, hvor revisor legger for mye vekt på å følge regler og standarder, slik at det blir mindre rom for egne vurderinger og bruk av profesjonelt skjønn. En «tick box»-kultur beskrives som byråkratiske og eksterne imposisjoner på profesjonelle arbeidsforhold (Cleland, J., Reeve, J., Rosenthal, J. og Johnston, P., 2014).

Avslutningsvis kan den stadig økende bruken av virkelig verdi nevnes som en årsak. I en serie laget av Financial Times presenteres dette som et viktig element, og det beskrives blant annet hvordan virkelig verdi har tatt over historisk kost som måleattributt, og hvilke utfordringer dette har medført. Det påpekes også at revisjonsbransjen er nødt til å gjenopprette ideen om å fremme et «sant og rettferdig» bilde av selskaper. Her foreslås både en retur til forsiktighet, tilbake til historisk kost modellen og et forsøk på å reformere regnskapsregler som alternativ for å gjenopprette tillit til revisjon. Det fremkommer for øvrig i artiklene at et forsøk på å gjeninnføre den forsiktige historisk kost-modellen vil være et tilbakeslag, samtidig som det presiseres at forsøket på å reformere standarden dessverre bare har skapt mer forvirring på området (Financial Times, 2018a; Financial Times, 2018b).

2.2.5 Forventningsgapet mellom revisor og samfunnet

En annen konsekvens av regnskapsskandaler er at brukerne signaliserer at revisor har sviktet i oppfyllelsen av hva som forventes av dem. Det oppstår med andre ord et forventningsgap mellom revisor og samfunnet (Porter, 1993). Forventningsgapet utgjør ikke bare en stor forretningsrisiko, men kan også regnes som hovedårsaken til at revisjonsselskapene saksøkes og får negativ publisitet, som igjen kan føre til at brukerne mister tillit til revisors arbeid.

I en revisjonsmessig kontekst kan forventningsgapet defineres som *«forskjellen mellom hva publikum og regnskapsbrukerne tror revisors oppgaver og ansvar er, og hva revisor selv mener at deres oppgaver og ansvar er»* (AICPA, 1993, iii).

Ettersom revisor er ansvarlig for å avdekke og forebygge misligheter, vil han bli erstatningsansvarlig i de tilfeller denne utførelsen etter lovgivningen anses som mangelfull (Revisorloven, 1999). Definisjonen tar imidlertid utgangspunkt i at forventningsgapet oppstår som følge av hva publikum og regnskapsbrukerne tror revisors ansvar og oppgaver er. Den åpner med andre ord for at brukerne kan ha urimelige forventninger til revisor. Og det er nettopp dette – urimelige forventninger, grunnet manglende forståelse og forklaring av revisors rolle til samfunnet – som kan gi utspring til forventningsgapet (Porter, 1993). For å bevare tilliten til revisor og redusere eventuelle forventningsgap vil det derfor være viktig å tydeliggjøre hva som er mulig for revisor å oppnå, samt hvilke begrensninger revisjonen har. Dette er forsøkt løst gjennom engasjementsbrev og revisjonsberetningen.

2.3 Digitalisering i revisjon

Robotene ble et naturlig midtpunkt i industriene for lenge siden. Regnskap- og revisjonsbransjen har derimot stått urørt – frem til nå. Nå er digitaliseringen på full fart inn i alle deler av næringslivet (Kinserdal, 2017). Digitalisering har derfor blitt et hett samtaleemne både i media, på jobben, blant familie og venner. På internett blir vi også møtt av artikler med overskrifter som «Digitaliseringen har begynt å spise ansatte», «Digitaliser eller dø» og lignende. Dette reiser bekymringer fra flere hold, særlig fra bransjene selv, som lurer på hvordan digitaliseringen vil påvirke arbeidsplasser og arbeidsoppgaver. Men hva er egentlig digitalisering, og hvordan vil det påvirke revisjonsbransjen?

I det påfølgende vil vi definere og forklare hva digitalisering er, samt gjennomgå hovedtrekkene i overgangen fra tradisjonell- til analytisk revisjon. Her vil vi i hovedsak fokusere på fordelene ved analytisk revisjon, før vi avslutningsvis ser på betydningen av å spille på lag med teknologien og redegjør for nåværende regulatoriske utfordringer.

2.3.1 Definisjon av digitalisering

For å forstå effekten digitaliseringen vil ha på revisjonsbransjen, må vi først forstå hva som ligger i selve begrepet. Aurstad (2017) skriver at begrepene elektronisk og digital gjerne brukes om hverandre, men at det er et klart skille her. Elektronisk omfatter transformasjon fra papir til data, mens digitalisering innebærer å ta i bruk datatekniske metoder og verktøy for å effektivisere eller erstatte fysiske oppgaver og manuelle prosesser (Yoo et al., 2010; Aurstad, 2017). Etterhvert har digitaliseringsbegrepet også fått plass i Gartner (2018) sin ordliste, hvor det defineres som:

«Digitalization is the use of digital technologies to change business and provide new revenue and value-producing opportunities; it is the process of moving to digital business».

Definisjonen tar utgangspunkt i selve prosessen fra manuell til digital, automatisert virksomhet, hvor utviklingen av ny teknologi avhenger av prosessens omfang og hastighet. Det omfatter med andre ord å ta i bruk digitale teknologier for å forandre et selskaps arbeidsmåte eller forretningsmodell, samt gi nye inntekter og skape nye og flere forretningsmuligheter (Wiik, 2017).

Finn Kinserdal (2017) skriver at digitalisering i hovedsak handler om to ting:

- Automatisering
- Big Data

Automatisering innebærer at maskiner (datamaskiner, roboter og lignende) overtar manuelle jobber som tidligere ble utført av mennesker (Kinserdal, 2017). Dette vil være fordelaktig som følge av økt effektivitet og kvalitet, samt lav risiko, men vil dog reise spørsmål rundt systemets beslutningstaking og ansvarlighet (Deloitte, 2016).

Big Data knytter seg derimot til at vi har fått uendelig mye større tilgang på data enn før. For å benytte dette i overvåkning, analyser og beslutningsgrunnlag kreves det dels mer maskinkapasitet og nye verktøy, samt nye metoder til å analysere og bruke dataen (Kinserdal, 2017). Big Data kan derfor sies å være en ny teknologi som ikke bare muliggjør analyse av disse store og komplekse datamengdene, men også utfører det hurtigere og mer nøyaktig enn tidligere (PwC, 2015). Selve begrepet kan inndeles i ytterligere to deler og brukes for å beskrive henholdsvis dataenes karakteristikk og dataanalyse. Dataenes karakteristikk går her på at Big Data omhandler store datamengder som brukes for å generere og visualisere informasjonen og innsikten som ligger i dataene (Hindberg, 2015).

Ifølge McKinsey (2017) vil automatisering være første steg mot digitaliseringen. Jo Sigurd Pedersen og Lars Inge Pettersen i KPMG anslår at forholdene ligger til rette for at 80% av et revisjonsoppdrag kan automatiseres allerede nå, men at det gjenstår noen regulatoriske utfordringer (Asklund, 2017). McKinsey (2017) påpeker videre at verdensøkonomien alltid vil trenge menneskelig arbeidskraft, men at vi som følge av digitaliseringen må være innstilt på store endringer i fremtidige arbeidsoppgaver. Fokuset vil flyttes fra rutinepregede oppgaver som eksempelvis dokumentasjonsinnhenting, til å i større grad dreie seg om vurderinger (Asklund, 2017). Revisor vil ikke lenger bruke tid på enkelt «håndarbeid», men ha arbeidsoppgaver som er komplementære til arbeidet maskinene gjør, og i den grad ha større fokus på «hodearbeid» (McKinsey, 2017). Kokina og Davenport (2017) støtter opp om dette og skriver at ferdighetene som vil etterspørres i regnskap- og revisjonsbransjen vil ha en annen karakter enn i dag. Selskapene vil også være villige til å endre den etablerte forretningsmodellen da det stilles økte krav til pris, kvalitet og leveringsdyktighet i et globalt marked (Wiik, 2017). I et større perspektiv vil digitaliseringen på denne måten åpne for flere muligheter, deriblant økt fortjeneste (Vinje, Strøm, Bredesen & Velten, 2017). Lars Inge

Pettersen mener også at digitaliseringen vil føre til at klienten får et mer tidsmessig produkt med høyere kvalitet enn hva som er tilfellet i dag – «*Det handler egentlig om å gi merverdier og kvalitet til kundene ved at revisor får mer innsikt og kan gi bedre tilbakemeldinger*» (Asklund, 2017, s. 21).

Digitaliseringen vil med andre ord føre til en overgang fra tradisjonell- til analytisk revisjon.

2.3.2 Tradisjonell revisjon

Tradisjonelt har revisjonsplanlegging basert seg på revisjonsrisiko og vesentlighet, og vi har sett lite til både automatiserte prosesser og dataanalyse for innhenting av revisjonsbevis. Revisor har i større grad benyttet egne vurderinger som profesjonelt skjønn og profesjonell skepsis ved vurdering av spesielle poster i regnskapet. Årsaken til dette har i hovedsak vært at revisor tidligere ikke har hatt mulighet til å verken gjennomgå eller kontrollere alle transaksjoner og poster i regnskapet. Ettersom han likevel har måttet oppnå betryggende sikkerhet for at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, har han da benyttet seg av utvalgstesting og kontrollert et utvalg av dataene i stedet for hele populasjonen (Johansen, 2015). Dette kalles for stikkprøver og er det som defineres som tradisjonell revisjonsmetodikk (Eilifsen et al., 2014). Stikkprøver kan forklares som en formell prosess for å plukke ut et utvalg² av transaksjoner eller poster fra hele populasjonen, for deretter å bruke resultatene fra utvalget til å trekke slutninger om populasjonen som helhet (IAASB, 2009c, pkt. 5). Når revisor deretter konkluderer på bakgrunn av dette vil det naturligvis oppstå et element av usikkerhet. Eilifsen et al. (2014) betegner denne usikkerheten som utvalgsrisiko, og i ISA 530 defineres det som:

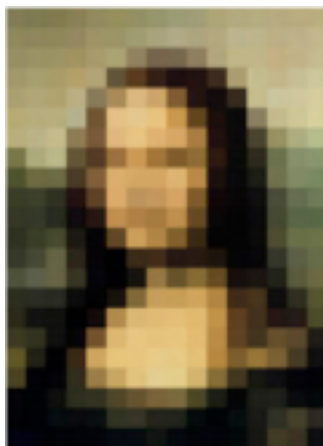
«Risikoen for at den konklusjonen revisor trekker på grunnlag av et utvalg, kan være forskjellig fra den konklusjonen revisor ville ha trukket dersom hele populasjonen var gjenstand for den samme revisjonshandlingen» (IAASB, 2009c, pkt. 5).

---

² Revisor kan trekke et utvalg på to ulike måter. Han kan enten ta en statistisk stikkprøve, som innebærer å ta i bruk sannsynlighetsteori for å finne utvalgsstørrelse etterfulgt av å evaluere resultatene. Dette gir en statistisk konklusjon. Alternativt kan han ta en ikke-statistisk stikkprøve, som verken tar i bruk noen spesifikke teknikker eller innehar samme egenskaper som statistiske stikkprøver. Dette innebærer derimot at revisor må benytte skjønn kombinert med revisjonsselskapets veiledning (Eilifsen et al., 2014).

Det er med andre ord risikoen for at revisor trekker et ikke-representativt utvalg fra populasjonen og dermed trekker feil konklusjoner. Jo høyere utvalgsstørrelse man benytter, desto lavere vil utvalgsrisikoen være – og omvendt (Eilifsen et al., 2014).

Basert på dette kan det sies at tradisjonell revisjon gir et stikkprøvebasert virkelighetsbilde. Selv om det gir en klar indikasjon på hvordan bildet ser ut, vil det likevel være uklarerheter. Dette kan illustreres med følgende bilde:

Figur 2: Inspirasjon fra Big5 revisjonsselskap

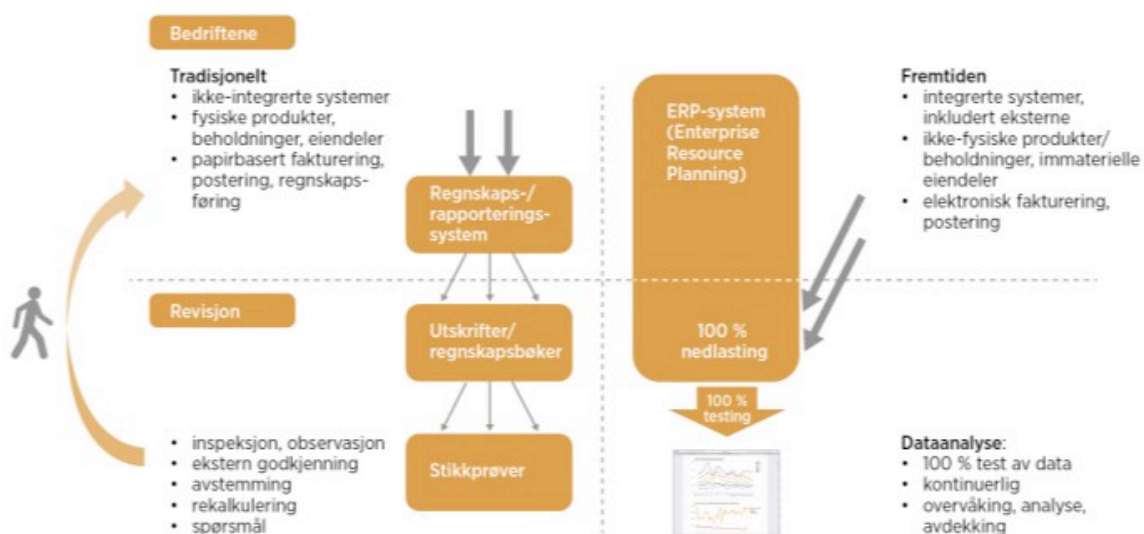
Tradisjonell revisjon relaterer seg også til en del manuelle oppgaver, og størsteparten av revisors arbeid sentrerer rundt arbeidsomme og tidkrevende revisjonsprosesser. Det fremgår blant annet av revisjonsstandardene at revisor fysisk må inspisere og observere kundens varelager, foreta manuelle kontroller av fakturaenes korrekthet og gjennomføre manuelle etterregninger, avstemminger og lignende (Kinserdal, 2017). Denne prosessen er både arbeidsom og tidkrevende, og mesteparten av tiden (omtrent 80%) vil brukes på å hente inn nødvendig data, mens de resterende 20% da går til analysering (Pedersen, 2016). Videre mener Chan og Vasarhelyi (2011) at tradisjonell revisjon kan resultere i uheldig allokering av ressurser og beslutninger som følge av at frekvensen på revisjon begrenses til en årlig hendelse. I tillegg vil revisjonens fremgangsmåte være reaktiv, noe som betyr at feilinformasjon i større grad avdekkes etter at den har oppstått. Eksempelvis vil feil som inntreffer i februar gjerne ikke oppdages før revisor gjennomgår regnskapet og tilhørende dokumentasjon senere på året, eller i verste fall påfølgende årsoppgjør (Chan & Vasarhelyi, 2011).

2.3.3 Analytisk revisjon

Revisjonsbransjen har gradvis beveget seg bort fra tradisjonell revisjon og mer i retning av automatiserte prosesser og dataanalyse for innhenting av revisjonsbevis.

Første generasjon dataanalyse ble implementert gjennom det vi i dag kjenner som CAAT (Computer Assisted Audit Techniques), en fellesbetegnelse for alle revisjonshandlinger hvor revisor bruker datamaskinen som et revisjonsverktøy (IAASB, 2009d). I utgangspunktet ble dette implementert for å redusere manuelt arbeid, samt øke effektiviteten i revisjonsprosessen. Etterhvert har CAATs imidlertid utviklet seg og anses nå som en mer utvidet applikasjon i revisjonsprosessen. Sammen med dataanalyse har CAATs eksempelvis muliggjort innsikt som ikke tidligere var tilgjengelig (de Boer, Eimers & Elsa, 2014).

Den videre utviklingen fra tradisjonell metode mot fremtidens analytiske revisjon kan illustreres med følgende figur:

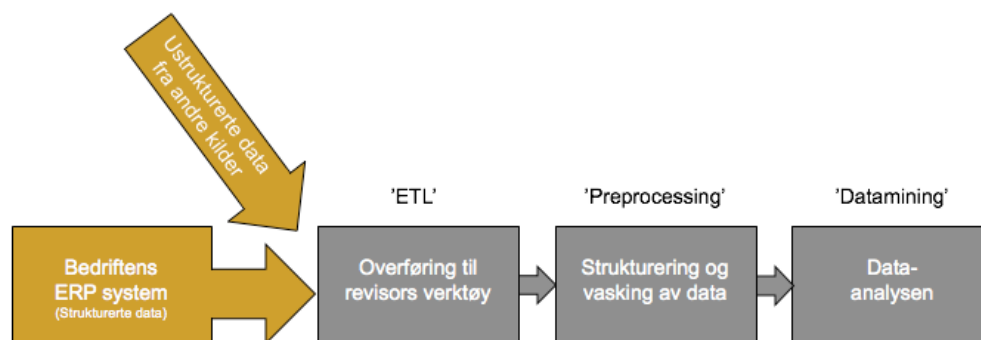

Figur 3: Utviklingen i revisjonsbransjen fra tradisjonell- til analytisk revisjon (Kinserdal, 2017)

Ifølge Kinserdal (2017) er den nye revisjonsmetodikken nærmest revolusjonerende sammenlignet med den tradisjonelle. Aurstad (2017) understreker dette med å påstå at mange revisorer i dag jobber elektronisk, men i fremtiden vil jobbe digitalt. Etterhvert som klienters regnskapssystemer stadig blir mer digitalt integrerte, vil revisor følgelig få større muligheter for arbeidet sitt. Dersom revisor får tilgang på all dataen til kunden, kan han både foreta overvåking, analyse og avdekking av trender/signaler basert på dette. Deriblant kan

han teste hele populasjonen gjennom tilrettelagte analyseprogram (Kinserdal, 2017). Dette vil på sikt bidra til at revisjonen blir mer proaktiv, slik at vi i fremtiden gradvis kan bevege oss bort fra periodevis rapportering og mer i retning av sanntidsrapportering og sanntidsrevisjon. Overgangen fra tradisjonell- til analytisk revisjon vil dermed kunne gi verdifull innsikt, bedre kvalitet, større merverdi og mer relevant informasjon (Forbes Insights & KPMG, 2015; Kinserdal, 2017; Asklund, 2017).

Analytisk revisjon vil i større grad bygge på ERP-systemer³ (Enterprise, Resource, Planning). Det vil utvikles verktøy som kan innhente og sammenligne data fra kundens ERP-systemer (innkjøp, lager, produksjon, salg, økonomi og lignende) mot ustrukturerte data som eksempelvis ligger på internett. Dette vil hjelpe revisor med å se det totale bildet, og er en metode for å teste om ERP dataene er korrekte og om de kan brukes som revisjonsbevis (Asklund, 2017). På bakgrunn av dette kan revisjonsdataanalyse-prosessen forklares slik:

Figur 4: Process Audit Data Analysis (Kinserdal, 2018)

Proessen starter naturligvis med dataen. Dataen kommer fra ulike kilder og i ulike format. Revisor vil blant annet ha strukturert data fra bedriftens ERP-system, men også ustrukturert data fra andre kilder. Strukturert data omfatter her data med en definert lengde og format, mens ustrukturerte data typisk er data som ikke kan struktureres i tabeller (EMC Education Services, 2015). Dataen må derfor overføres og ofte bearbeides for å ha en nytteverdi for revisor. Overføringen til revisors verktøy foregår via en såkalt «ETL»-prosess (Extract, Transform & Load) ved hjelp av GAS (Generalized Audit Software). Deretter må dataen struktureres og vaskes før den til slutt skal gjennom selve dataanalysen, bedre kjent som ADA (Kinserdal, 2017). ADA defineres som:

³ ERP-systemer er integrerte systemer som kan bearbeide og teste revisjonsbevis fra klienter ved bruk av datateknologi på tvers av ulike systemer (Lindberg, 2018).

«Å oppdage og analysere mønstre, identifisere avvik og utvinne annen nyttig informasjon i underliggende data eller data relatert til den reviderte enheten gjennom analyse, modellering og visualisering» (AICPA, 2015, s. 92-93, vår oversettelse).

Her utforskes og modelleres dataene med det formål å trekke ut formålstjenlig informasjon, etablere koblinger og identifisere avhengigheter, samt trekke konklusjoner og støtte beslutningsprosesser (Hindberg, 2015).

Bruk av dataanalyse muliggjør testing av hele datasett, noe som vil gi en forbedret revisjon og bidra til redusert revisjonsrisiko, samt økt revisjonskvalitet. Revisor vil også kunne identifisere anomaliteter/trender og sammenligne bransjedata, slik at risikovurderingen vil forbedres. Dette vil videre kunne gi tilstrekkelige revisjonsbevis. Jo mer regnskapslinjene og transaksjonene revisor analyserer stemmer overens med forventningen, desto lavere risiko vil det nemlig være for feil, og derav større sannsynlighet for at dataanalysen vil regnes som tilstrekkelig revisjonsbevis. Transaksjonene som avviker fra forventningen må dermed forklares, mens transaksjoner som har blitt prosessert som forventet regnes som tilstrekkelig revisjonsbevis, siden det knyttes såpass liten risiko til de (de Boer, Eimers & Elsa, 2014). På denne måten kan revisor spisse revisjonshandlingene mot de områdene som skiller seg ut og som trenger en nærmere gjennomgang – og avslutningsvis gjennomføre en omfattende analyse av organisasjonens regnskapssystem, som gir revisjonsbevis (Murphy & Tysiac, 2015). Vi får med andre ord en mer avviksbasert revisjon som både vil være effektiv og kostnadsbesparende sammenlignet med den tradisjonelle revisjonen (Hindberg, 2015).

Analytisk revisjon muliggjør også ulike endringer i revisors substanshandlinger (Kinserdal, 2018). Eksterne bekreftelser kan blant annet innhentes automatisk, og regnskapsposten kan gjennom en robot bli avstemt og kontrollert mot det eksterne revisjonsbeviset (Aurstad, 2017). Droner kan gjøre fysiske lagerobservasjoner ved å bruke bildebehandlingsteknologi for å eksempelvis se på lagertanker (Kokina & Davenport, 2017). Maskiner/roboter kan foreta en automatisk etterregning i stedet for at revisor skal sitte å regne forhånd, og revisor kan gjennomføre dataanalyser i forkant av intervju slik at han kan gå i dybden på avvik. I tillegg kan revisor i større grad bruke eksterne data til å kontrollere hva kunden har kommet frem til av estimat, for deretter å krysspeile de for å se om estimatene virker fornuftige (Kinserdal, 2018).

Oppsummert er det tydelig at analytisk revisjon vil gi fordeler, både for revisor og revisjonsselskapene selv, men også for regnskapsbrukere og revisjonspliktige. Dette kan forklares ved hjelp av følgende illustrasjon:

Figur 5: Inspirasjon fra Big5 revisjonsselskap

Bildet med lav oppløsning ble tidligere presentert under tradisjonell revisjon og representerer et stikkprøvebasert virkelighetsbilde. Bildet til høyre er tatt med for å illustrere hvordan revisor ved hjelp av dataanalyser kan få et klarere bilde av revisjonsklientens rapportering gjennom året, uten å nødvendigvis vie så mye tid til å ta mange stikkprøver. Analytisk revisjon vil gi revisor revisjonsbevis for alle rutinetransaksjoner, men til gjengjeld noe økte kostnader. Kostnadene ved dataanalyser vil likevel ikke øke nevneverdig ved store populasjoner, og man kan derfor spørre seg hvorfor revisor skal velge lav oppløsning, når høy oppløsning både er rimelig og tilgjengelig.

Det er for øvrig viktig å understreke at behovet for kvalitet og nøyaktighet i revisjon er konstant. Selv om analytisk revisjon vil medføre fordelaktige endringer, vil disse egenskapene fortsatt være avgjørende for brukernes tillit til revisor og revisjonsyrket som helhet. Revisor bør derfor fokusere på kvalitet og nøyaktighet under alle fremtidige revisjonshandlinger, uavhengig av antall tilgjengelige dimensjoner og petabytes data. I den anledning vil revisor være avhengig av å ha ferdigheter og datakunnskap om analytisk revisjon (Forbes Insights & KPMG, 2015). Bruk av dataanalyser i revisjon vil heller ikke erstatte behovet for utøvelse av profesjonell skepsis og profesjonelt skjønn. Det innebærer blant annet at revisor må benytte profesjonelt skjønn i vurderingen av hvorvidt revisjonsbevis fra dataanalysen er tilstrekkelig og hensiktsmessig (IAASB, 2016).

2.3.4 Spiller revisjonsbransjen på lag med teknologien?

Veien fra oppfinnelsen av regnskapet, prinsippene om bokføring og regnskapskontroll til dagens omveltning mot analytisk revisjon har vært lang, men vi er fortsatt ikke i mål (Johansen, 2015). Klaus Schwab (2017), grunnlegger og formann av World Economic Forum, mener vi står midt i den siste av fire teknologiske og fundamentale industrielle omveltninger – den fjerde industrielle revolusjonen⁴. Han anser den teknologiske utviklingen som så stor, og mener den vil komme så hyppig, at både mennesker, organisasjoner og myndigheter vil ha utfordringer med å forstå og ta innover seg konsekvensene (Schwab, 2017). Dette kan ses i sammenheng med utviklingens hyppighet de siste tiårene. Utviklingen av tilgjengelig datakraft har gått fra å følge Moores lov – det vil si at den har hatt en eksponentiell vekst med dobling omtrent hver 24. måned, til å nå dreie seg om regelmessige doblinger (Lunde, 2017).

Basert på dette vil det være helt avgjørende for revisor å holde følge med den digitale utviklingen for å forstå hvilken effekt den vil ha. I tillegg bør han tilegne seg kompetansen som trengs for å dra nytte av digitaliseringen, slik at revisjon etterhvert kan utføres på en ny og effektiv måte (KPMG, 2016; Appelbaum, Kogan & Vasarhelyi, 2017; Vasarhelyi, Kogan & Tuttle, 2017).

Ettersom Revisorforeningen har en visjon om at revisjonsbransjen skal være relevant og fremtidsrettet, samt bidra til tillit, effektivitet og verdiskapning i næringslivet og samfunnet for øvrig, følger det også en forventning om at den skal følge utviklingen (Asklund, 2015). Dette kom særlig frem i en undersøkelse utført av Forbes Insights og KPMG (2015)⁵, hvor hele 93% av respondentene mente at revisjonen må utvikles. Blant disse mente en tredjedel at revisor bør gjøre mer enn å bekrefte regnskapet, mens de resterende 59% mente at revisors rolle bør forbli den samme, men at måten revisjonen utføres på bør utvikles.

For at revisjonen skal kunne utvikles i takt med samfunnet og dra nytte av teknologien for å effektivisere revisjonen, må man imidlertid først ta stilling til barrierer som arbeidskultur og

---

⁴ Den fjerde industrielle revolusjonen innebærer at digitale teknologier og fysiske, biologiske og økonomiske systemer forenes, noe som på sikt vil skape omveltninger for alle industrier og teknologier (Schwab, 2016). Skillet mellom nevnte element vil med andre ord gradvis viskes ut, helt til de forenes til ett element bestående av ulike faktorer.

⁵ Forbes Insights utførte i 2015 en undersøkelse i samarbeid med KPMG, hvor de undersøkte teknologiens utvikling innen revisjonsbransjen. Undersøkelsen ble sendt ut til 151 respondenter bestående av finansielle ledere, revisjonsutvalg, akademikere, revisjonskonsulenter og regnskap- og revisjonsstudenter (Forbes Insights & KPMG, 2015).

---

regulatoriske krav (Brown-Liburd & Vasarhelyi, 2015; Earley, 2015; Forbes Insights & KPMG, 2015). Forbes Insights og KPMG (2015) mener disse faktorene kan anses sammenflettet, da reguleringen av revisjon fører til et strukturert og prosessorientert arbeidsmiljø som kan skape motstand til forandring. Forskere mener derimot at revisor i økende grad vil ta utgangspunkt i fremtidig orientert informasjon ved sine vurderinger, siden manuelle revisjonshandlinger tar tid og nye digitale verktøy kan gjennomføre prosessen raskere (Ghasemi, 2011; AICPA, 2015).

Det reises uansett en rekke problemstillinger rundt revisjonsstandardene og tilsynsmyndighetene, og hvorvidt de henger med på denne utviklingen eller ikke. Et av spørsmålene som særlig er i vinden for tiden, er eksempelvis om revisjonsbevis fra dataanalyser kan erstatte revisjonsbevis etter den tradisjonelle metoden. Formuleringene i dagens revisjonsstandarder gjør det vanskelig å svare på dette. Ifølge IAASB (2016) anser de riktignok ikke bruk av dataanalyse som forbudt, men de oppfordrer heller ikke til bruk av det. Per i dag anses standardene dermed som lite tilpasset den nye, digitale revisjonsverden, og det vil derfor være nødvendig med endring for at vi skal kunne ta i bruk mer avanserte dataanalyser. Det betyr likevel ikke at kontrollbasert- og analytisk revisjon, eller kontroll av 100% av dataen ikke er tillatt. Problemet ligger i det faktum at revisjonsstandardene og tilsynsmyndighetene bygger på at revisjonen skal utføres tradisjonelt. Revisor skal foreta avstemming, inspeksjon/observasjon, etterregning/rekalkulering, dokumentasjonsinnhenting, utvalgstesting og den type tradisjonelle kontroller.

Videre påpeker IAASB (2016) at bruk av dataanalyser kan gi mange fordeler, men de er samtidig skeptiske til revisors forståelse av dataene og tilhørende analyser. På bakgrunn av dette mener ICAEW (2016) at det vil være minst like viktig å tenke gjennom hvordan standardenes dokumentasjonskrav skal tilfredsstilles. Hvilket innebærer hvordan kunden skal ta i bruk, og ikke minst oppbevare dataen, både under utførelsen og i etterkant av analysen.

Siden dette er et relativt nytt og lite praktisert område har det heller ikke blitt «testet i retten» og det mangler dermed veiledende rettspraksis. Av den grunn kan etterpåklokskapen lett råde hos både tilsynsmyndigheter og rettsinstanser dersom revisjonen skulle sviktet som følge av analytisk revisjon – selv om dette like gjerne kunne blitt utfallet ved tradisjonell revisjon (Kinserdal, 2017). Dette vil naturligvis føre til at revisjonsselskapene vegrer seg mot å ta i bruk de nye metodene.

For at analytisk revisjon skal kunne praktiseres kan det likevel sies at bevisbyrden på mange måter ligger hos revisjonsselskapene selv, da internasjonale standardsettere og tilsynsmyndigheter er klar over problemstillingene. Problemet er at det vil være vanskelig å godkjenne en ny revisjonsmetodikk før den er oppfunnet, og ikke minst før den er utprøvd i praksis. Revisjonsselskapene er derfor nødt til å overbevise tilsynsmyndighetene om at de nye metodene er minst like sikre som de tradisjonelle (Kinserdal, 2017).

Oppsummert finnes teknologien, og parallelt med at den får en stadig økende rolle i revisjonsbransjen, forventer samfunnet at det holdes følge med den. Utfordringen er det regulatoriske. Jo Sigurd Pedersen og Lars Inge Pettersen fra KPMG kommer i den anledning med et budskap om at *«det er viktig å spille på lag med teknologien – ikke mot den»* (Asklund, 2017). Til tross for at det er ulike barrierer for å implementere dataanalyse i revisjon vil det nemlig være helt avgjørende å endre standardene for å tilfredsstille samfunnets forventninger og holde følge med den teknologiske utviklingen (Earley, 2015; Applebaum, 2017).

---

3. Metode

En god studie krever nøye planlegging og utføring av datainnsamlingen. Et avgjørende valg som måtte tas tidlig i prosessen var derfor hvilken metode som skulle benyttes.

Metode dreier seg om «å samle inn, analysere og tolke data på en systematisk, grundig og åpen måte med et formål om å løse en bestemt problemstilling» (Johannessen, Christoffersen & Tuft, 2011, s. 33). Det kjennetegnes av systematikk, grundighet og åpenhet, og vil være veiledende ved innhenting av nødvendig informasjon vedrørende problemstillingen (Dalland, 2010).

Tidligere i oppgaven har vi sett på litteratur om tillit og digitalisering som separate aspekt, da det i liten grad har blitt forsket på sammen. Videre i oppgaven ønsker vi å undersøke hvordan brukernes tillit til revisor vil kunne påvirkes av digitaliseringen som foregår i revisjonsbransjen. Hovedsakelig vil oppgaven vår sentreres rundt digitaliseringen i Norge, og vi ønsker å samle inn primærdata fra norske regnskapsbrukere ved hjelp av spørreundersøkelse. Dette kapitlet vil være en redegjørelse av studiens utførelse og hva som ligger bak de valgene vi har tatt underveis angående bruk av samfunnsvitenskapelig metode.

3.1 Forskningsdesign

Første steg er å utvikle et forskningsdesign som skal danne grunnlaget for datainnsamlingen og analysen. Forskningsdesign defineres som «den overordnede planen for å knytte den konseptuelle problemstillingen til relevant og praktisk empirisk forskning» (Ghauri & Grønnhaug, 2010, s. 54, vår oversettelse). Det tar med andre ord for seg hele undersøkelsesprosessen – alt fra hva som skal undersøkes, til hvem som skal undersøkes og hvordan undersøkelsen skal gjennomføres (Johannessen et al., 2011).

Valg av forskningsdesign spiller en stor rolle for kvaliteten og analysen av dataene som samles inn. Det kan også få konsekvenser for gyldigheten av undersøkelsen (Jacobsen, 2015). Forskningsdesignet velges derfor etter at problemstillingen er satt, slik at det best mulig kan tilpasses deretter (Pallant, 2016).

Ghauri og Grønnhaug (2010) skiller hovedsakelig mellom tre typer forskningsdesign, herunder eksplorativt, deskriptivt og kausalt design.

Eksplorativt design brukes som regel i studier med et utforskende preg, og da gjerne når problemstillingen er veldig grov eller uklar. Det egner seg altså for studier der man har lite kunnskap om det som skal undersøkes. Designet praktiseres ved at man samler inn informasjon som deretter benyttes til å tolke og forstå problemstillingen (Ghauri & Grønnhaug, 2010).

Deskriptivt design benyttes derimot når det allerede foreligger en forståelse av problemstillingen. Begrepet deskriptivt betyr beskrivende, og et deskriptivt design innebærer et ønske om å beskrive et fenomen uten å direkte søke en forklaring eller årsakssammenheng (Ghauri & Grønnhaug, 2010; Jacobsen, 2015).

Kausalt forskningsdesign søker etter en forklaring på et fenomen og benyttes gjerne når man ønsker å undersøke et årsak/virkning forhold. Det praktiseres derfor ofte ved å bruke en form for eksperiment for å undersøke hvorvidt endring i en uavhengig variabel har innvirkning på den avhengige variabelen. En studie med kausalt forskningsdesign bør inneholde målinger over tid (Ghauri & Grønnhaug, 2010; Jacobsen, 2015).

Det vil for øvrig ikke alltid være et klart skille mellom de ulike designene, og de regnes heller ikke som gjensidig utelukkende. Ifølge Jacobsen (2015) finnes nemlig ikke «det perfekte forskningsdesignet», da samtlige design både har ulike sterke og svake sider. Sterke sider i et design kan kompensere for svakheter i andre. Idealet vil derfor være en kombinasjon av de ulike forskningsdesignene – en såkalt designtrianglering.

Oppgavens forskningsdesign

På grunn av problemstillingens utforming anser vi en kombinasjon av eksplorativt- og deskriptivt design som mest hensiktsmessig. Vi vil i utgangspunktet ha eksplorativt design, siden digitalisering innen revisjon er en pågående endring i samfunnet. Deler av studien vil likevel ha et deskriptivt design, da vi ønsker å undersøke om ulike faktorer av digitaliseringen vil påvirke brukernes tillit til revisor.

3.2 Metodevalg

Neste steg er å velge metode. Den samfunnsmessige metodelæren skiller mellom kvalitative og kvantitative metoder, og valget mellom disse bør basere seg på problemstillingen og hensikten bak studien. Johannessen et al. (2011) forklarer skillet mellom metodene slik:

Kvalitativ metode søker informasjon med den hensikt å tilegne seg en forståelse av et fenomen eller en hendelse, og benyttes gjerne ved induktiv og utforskende forskning. Metoden er derfor best egnet for studier som går i dybden og vektlegger betydning.

Kvantitativ metode teller derimot fenomener og kartlegger utbredelse. Den største fordelen med denne metoden er at mange enheter kan inkluderes i undersøkelsen slik at det kan trekkes slutninger på bakgrunn av populasjonstilhørighet. Metoden er derfor best egnet for studier som er mer rettet inn mot å gjøre statistiske generaliseringer og teste hypoteser.

Det kan med andre ord sies at skillet mellom disse metodene i hovedsak går på hvordan data registreres og analyseres. Kvalitative metoder opererer med tekst, mens kvantitative metoder tar sikte på data som kan uttrykkes i tall og mengdeenheter. Metodene er likevel ikke gjensidig utelukkende og kan fordelaktig kombineres gjennom en såkalt metodetriangulering. Dette kan være nyttig da det gir bedre muligheter til å besvare problemstillingen, samtidig som man får bedre innsikt i hvilken grad man kan stole på funnene og konkludere på bakgrunn av dem (Johannessen et al., 2011).

Oppgavens metodevalg

Vi ønsker å finne ut hvordan digitaliseringen av revisjonsbransjen vil påvirke brukernes tillit til revisor. Dette innebærer et behov for informasjon om respondentenes kunnskaper, forventninger, tanker og meninger om ulike forhold ved digitaliseringen. På bakgrunn av dette mener vi at en kvantitativ spørreundersøkelse med kvalitative innspill vil være best egnet for å belyse problemstillingen vår. Vi vil i utgangspunktet benytte kvantitativ metode i form av lukkede spørsmål for å se om sammenhengene vi finner kan sies å gjelde hele populasjonen. På områder vi anser det som nødvendig å gå litt mer i dybden vil vi supplere med noen kvalitative innspill i form av åpne spørsmål som vil analyseres kvalitativt.

3.3 Datainnsamling

Videre finnes det to typer data for å belyse en problemstilling. Disse omtales gjerne som primær- og sekundærdata, og innebærer at man innhenter ny informasjon eller tar i bruk allerede eksisterende datamateriale (Ghauri og Grønhaug, 2010).

Primærdata er en øyenvitneskildring og omfatter informasjon som innhentes for å belyse problemet nærmere. Dette betraktes ifølge litteraturen som den opprinnelige publikasjonen, da dataen er selvstendig og ikke bygger på andre kilder (Grønmo, 2016).

Sekundærdata regnes som allerede eksisterende informasjon innhentet av andre til et annet formål enn vårt. Denne typen data benyttes i utgangspunktet for å finne informasjon som kan løse problemstillingen, men også for å bedre forstå og forklare det. Sekundærdata fremkommer gjerne i kilder som artikler, bøker, elektroniske kilder og interne rapporter som rapporter, årsrapporter og regnskap (Grønmo, 2016).

Oppgavens datainnsamling

Formålet med studien vår er å kartlegge hvordan brukernes tillit til revisor vil kunne påvirkes av ulike forhold ved digitaliseringen av revisjonsbransjen. Vi ønsker i tillegg å finne ut hvor mye brukerne har fått med seg av denne digitaliseringen. I og med at digitaliseringen er en pågående endring og det ikke finnes litteratur eller tidligere forskning direkte tilknyttet problemstillingen vår, anser vi primærdata som det mest hensiktsmessige alternativet. Vi har derfor valgt å innhente primærdata gjennom spørreundersøkelse for å kunne besvare studiens problemstilling best mulig.

Bruk av primærdata vil ifølge Ghauri og Grønhaug (2010) være fordelaktig i form av at dataene som samles inn vil være konsistente med den aktuelle problemstillingen. Det fører imidlertid også med seg visse ulemper. Innsamlingen vil blant annet være tidkrevende, samtidig som den vil avhenge av at respondentene er villige til å svare på undersøkelsen. Det er også en risiko for at enkelte respondenter vil føle et behov for at de må ha kunnskap om revisor og digitaliseringen som finner sted i revisjonsbransjen for å kunne besvare den. I og med at konsekvensen av dette kan være lavere svarprosent fra respondenter med lav kunnskap rundt forholdene, har vi valgt å inkludere begrepsforklaringer til spørsmål som kan være vanskelige å forstå.

3.4 Respondenter

Undersøkelsens enheter er de vi ønsker å vite noe om. Som oftest er dette mennesker – enten enkeltindivider eller grupper av mennesker. I vårt tilfelle, hvor enhetene er personer som har svart på spørreskjemaer, kalles enhetene gjerne for respondenter (Johannessen et al., 2011).

Problemstillingen vår er «*Hvordan vil digitaliseringen av revisjonsbransjen påvirke brukernes tillit til revisor?*». Vi har med andre ord valgt å ta utgangspunkt i primærbrukernes perspektiv og trenger derfor kun representanter herfra. Som tidligere nevnt har vi valgt å fokusere på det IASB definerer som regnskapets primærbrukere – kapitalyttere. Vi har likevel valgt å skille mellom investorer og långivere for å se om det er eventuelle trender innad i disse gruppene.

Populasjon og utvalg

Ifølge Johannessen et al. (2011, s. 258) betyr populasjon befolkning, og det defineres gjerne som «*samlingen av alle enhetene som en problemstilling gjelder for*». Ved svært store populasjoner vil det imidlertid være vanskelig å studere hele populasjonen, og i slike tilfeller vil det verken være nødvendig eller behov for å undersøke alle enhetene i populasjonen. En undersøkelse kan derfor enten omfatte hele populasjonen, eller bare et utvalg. Siden kapitalyttere utgjør en relativt stor populasjon, vil sistnevnte være mest hensiktsmessig i vårt tilfelle. I den anledning er det særlig to ting vi må ta hensyn til for at utvalget skal være representativt. For det første må sammensetningen av ulike egenskaper tilsvare sammensetningen i populasjonen, for eksempel kjønn og alder. For det andre må utvalgsundersøkelsen gjennomføres ved at det trekkes et tilfeldig utvalg fra populasjonen. Tilfeldighet regnes som det viktigste prinsippet, og selv om det alene ikke garanterer et representativt utvalg, gir det stor sannsynlighet for det – og muliggjør dermed statistisk teori (Johannessen et al., 2011).

Utvalgsstørrelse

Ettersom vi har valgt å bruke spørreskjema til innsamling av data, vil utvalgsstørrelsen være utslagsgivende for oppgavens kvalitet. Utvalgsstørrelsen påvirkes i stor grad av oppgavens omfang og det finnes ikke et fasitsvar på hva som er optimalt antall respondenter. Flere

forskere har likevel ulike meninger, deriblant Sudman (1976) som anbefaler en utvalgsstørrelse på 100 vedrørende forskning på finansielle instrumenter, og Johannessen et al. (2011) som skriver at minst 30 respondenter bør representeres i viktige undergrupper.

I tillegg skilles det mellom bruttoutvalget og nettoutvalget, da det alltid vil være bortfall av respondenter. Bruttoutvalget består av alle som er utvalgt til deltakelsen, mens nettoutvalget består av de som faktisk deltar. Svarprosenten er videre den andelen som svarer og utgjør nettoutvalget i prosent av bruttoutvalget. Vanligvis vil denne ligge rundt 30-40% (Johannessen et al., 2011).

En lav svarprosent i form av høyt bortfall av respondenter øker risikoen for et nettoutvalg som ikke er representativt, slik at resultatene ikke kan generaliseres til populasjonen. Man bør derfor tilrettelegge undersøkelsen på en slik måte at bortfallet blir minst mulig. Muligheten for en høy svarprosent øker blant annet ved undersøkelser som omhandler et tema som i høy grad interesserer eller berører folk. Det kan også være hensiktsmessig å innlede undersøkelsen med å presisere formålet og viktigheten av at alle deltar (Johannessen et al., 2011).

Andre ting det er viktig å være klar over er skillet mellom tilfeldig og systematisk bortfall. Her innebærer sistnevnte at noen grupper har betydelig lavere eller høyere svarprosent enn andre som følge av at sammensetningen i nettoutvalget har blitt endret i forhold til sammensetningen i bruttoutvalget (Johannessen et al., 2011).

Et siste element er at det alltid vil foreligge en viss risiko for utvalgsfeil som tilsier at utfallet ikke sammenfaller nøyaktig med populasjonen. Denne risikoen øker ved mindre utvalg, reduseres ved større utvalg og vil føre til avvikende resultater dersom noen grupper er over- eller underrepresentert (Johannessen et al., 2011).

Selv om vi mener temaet vårt er interessant, vil det nok ha varierende interesse hos de ulike respondentene. Vi har også valgt en brukergruppe som har en veldig hektisk hverdag, noe som kan påvirke nettoutvalget. For å oppnå en tilstrekkelig høy svarprosent har vi derfor et mål om å få minst 30 respondenter fra hver av undergruppene som studeres (investorer og långivere), noe som betyr at vi bør ha en bruttoutvalgsstørrelse på minst 200. Vi har ingen forventninger om at en gruppe vil ha betydelig lavere eller høyere svarprosent enn andre.

3.5 Spørreundersøkelse

For å finne svar på problemstillingen har vi valgt å benytte oss av spørreundersøkelse. Spørreundersøkelse kan defineres som «*en systematisk metode for å samle inn data fra et utvalg enheter, der formålet er å beskrive egenskaper ved en større populasjon som enhetene tilhører*» (Groves et al., 2009, s. 2, vår oversettelse). Med «systematisk» menes her en repeterbar prosess som gir kvantitative generaliseringer for en populasjon.

Ved hjelp av spørreundersøkelse ønsker vi å belyse hvilken påvirkning digitaliseringen av revisjonsbransjen vil kunne ha på brukernes tillit til revisor. Vi ønsker også å finne ut hvor mye brukerne har fått med seg av den digitaliseringen som finner sted innen revisjonsbransjen. Med hensyn til nevnte forhold vil vi utforme et spørreskjema på en slik måte at det gir oss innsikt i respondentenes relevante kunnskap, tanker og meninger på området.

Det er imidlertid visse ulemper ved å bruke spørreskjema, deriblant at man kun får svar på de spørsmålene som blir stilt. Spørreskjema gir derfor ikke like fyldige og reflekterte svar som eksempelvis dybdeintervjuer. Ettersom det ikke stilles noen krav om refleksjon før spørsmålene blir besvart, kan respondenten i utgangspunktet svare på et hvilket som helst spørreskjema uten å vite hva som faktisk besvares (Fowler, 2002). I tillegg vil det være umulig å slå fast om svarene er objektivt eller følelsesmessig ladet (Groves et al., 2009).

3.5.1 Utforming av spørreundersøkelsen

Johannessen et al. (2011) lister opp flere momenter man bør ta hensyn til for å utforme spørreskjemaet på en slik måte at det best mulig kan hjelpe oss å besvare problemstillingen.

Først og fremst er det viktig å være oppmerksom på at spørsmålene og de tilhørende svaralternativene ikke skal være ledende, slik at respondentene ikke påvirkes til å avgi svar i en bestemt retning. I tillegg må spørsmålene være entydige. Dersom dette ikke er tilfellet vil det både gjøre analysen vanskelig for oss, samtidig som det vil bli vanskeligere for respondentene å besvare spørreskjemaet.

Videre er spørsmålsformuleringene et sentralt element. Vi valgte å utarbeide et felles spørreskjema til alle respondentene, og sendte dermed ut det samme skjemaet til både

investorene og långiverne. Selv om samtlige går under hovedgruppen kapitalyttere, måtte vi ta hensyn til at disse kan ha varierende bakgrunn og kunnskap vedrørende revisjon og revisjonsuttrykk. Vi forsøkte derfor å formulere spørsmålene på en måte som var forståelig for alle respondentene, slik at de forsto både ordene og spørsmålene på samme måte. Måten vi gjorde dette på var hovedsakelig å benytte et enkelt og forståelig språk, deriblant å unngå akademiske begrep som kan oppleves som fremmede. I situasjoner hvor vi anså det som nødvendig å benytte mer avanserte begrep ble disse grundig forklart.

Basert på at vi som nevnt ønsker høyest mulig svarprosent er det også viktig å ta hensyn til tidsbruk, og spørreundersøkelsen bør utformes slik at det ikke tar for lang tid å fylle den ut. I den forbindelse vil størrelsen på spørreskjemaet være essensielt og antall spørsmål i skjemaet vil ha en vesentlig betydning for svarprosenten. Vi forsøkte derfor å utforme spørreskjemaet så kort som mulig, men likevel tilstrekkelig til å kunne besvare problemstillingen.

Sist, men ikke minst, vil det være viktig å gi respondentene et positivt førsteinntrykk. For å oppnå dette må spørreskjemaet ha et ryddig og oversiktlig utseende slik at det oppfattes som en profesjonell undersøkelse utad, samtidig som undersøkelsen bør være forholdsvis enkel å gjennomføre. Spørsmålene og de tilhørende svaralternativene må eksempelvis være tydelige, relevante og enkle å forstå. Dette skyldes at de færreste respondenter tar seg tid til å svare på et skjema som er uoversiktlig og har dårlig formulerte spørsmål og svaralternativer.

Vi har brukt dataverktøyet «Qualtrics» i utarbeidelsen av spørreskjemaet og datainnsamlingen. Qualtrics er en web-basert spørreundersøkelse som sendes ut på e-post til respondentene. Fordelen med denne typen spørreundersøkelser er at man både når ut til mange respondenter på kort tid og får god oversikt og kontroll (Saunders, Lewis & Thornhill, 2009). Dette hjelpemiddelet er tilgjengelig for alle studenter ved Norges Handelshøyskole og gjør det også mulig å spesialtilpasse undersøkelsen etter ønsker og behov.

Videre vil vi forklare hvordan vi har valgt å utforme svaralternativene med hensyn til bruk av skalaer og variabelenes målenivå, samt hvordan dette vil kodes til analyseformål.

Svaralternativer

Et spørreskjema kan inneholde både åpne og lukkede svaralternativer. Sistnevnte omtales gjerne som prestrukturerte og omfatter spørsmål med oppgitte svaralternativer, mens åpne svaralternativer innebærer at respondentene skriver ned svarene selv (Johannessen et al., 2011).

Ved bruk av prestrukturerte spørsmål vil det være lettere for respondenten å fylle ut skjemaet, men det vil til gjengjeld ikke være mulig å fange opp informasjon ut over de oppgitte spørsmålene og svaralternativene (Johannessen et al., 2011)

Åpne spørsmål vil derimot være mest aktuelt i situasjoner hvor det undersøkes et lite kjent fenomen, samtidig som det ikke eksisterer tilstrekkelig kunnskap til å lage svaralternativer. Her kan man få tilleggsinformasjon, men svarene vil ikke kunne generaliseres på samme måte som ved prestrukturerte spørsmål (Johannessen et al., 2011).

Vi valgte å benytte oss av semistrukturerte svar i spørreundersøkelsen – en kombinasjon av prestrukturerte og åpne svaralternativer. Størsteparten av spørreskjemaet består imidlertid av prestrukturerte svaralternativer, ettersom vi ønsker å generalisere svarene. Prestrukturerte svaralternativer vil være fordelaktig i form av at det er lettere og mindre tidkrevende for respondentene, samt at prosessen med registrering og koding av svaralternativene forenkles (Johannessen et al., 2011). Vi har likevel valgt å ta med to åpne spørsmål, da vi ønsker å få en dypere innsikt i respondentenes erfaringer og tanker. De åpne spørsmålene ble brukt i tredje del av undersøkelsen (se vedlegg 1). I tillegg har vi valgt å benytte oss av en kombinasjon under spørsmålet om hvilken bransje det selskapet som kapitalyteren har ytt lån til eller investert i tilhører. Spørsmålet har i utgangspunktet prestrukturerte svaralternativer, men vi valgte å legge til et åpent svaralternativ avslutningsvis, slik at respondentene fikk plassert seg i riktig kategori uten at svaralternativene ble ansett som uttømmende.

Bruk av skalaer

I og med at vi er interessert i kapitalyternes meninger har vi valgt å prioritere bruk av skalaer med flere verdier i undersøkelsen. Dette betegnes av Johannessen et al. (2011) som Likert-skalaer og vil være fordelaktig i form av at det gir respondentene en mulighet til å nyansere svaret sitt. Vi har brukt en fem-delt skala i samtlige tilfeller, men hatt varierende verdier avhengig av spørsmålet.

I del to benyttet vi oss hovedsakelig av følgende verdier: «ikke viktig», «litt viktig», «viktig», «svært viktig» og «avgjørende», men siste spørsmål bestod av verdiene «svært liten grad», «liten grad», «moderat», «stor grad» og «svært stor grad». Når vi i del tre var ute etter brukernes forståelse og kunnskap valgte vi derimot verdiene «veldig lav», «lav», «moderat», «høy» og «veldig høy». Mens vi i siste del, når vi var ute etter hvilken påvirkning digitaliseringen vil ha på brukernes tillit til revisor, i stor grad benyttet oss av verdiene «negativ påvirkning», «litt negativ påvirkning», «moderat», «litt positiv påvirkning» og «positiv påvirkning». Her benyttet vi også verdiene «svært liten grad»-«svært stor grad» og « redusert revisjonskvalitet»-«økt revisjonskvalitet».

De fleste spørsmålene med Likert-skalaer inkluderer altså en nøytral kategori, til tross for at forskere er uenige i hvorvidt det bør benyttes eller ikke (Johannessen et al., 2011). Årsaken til dette er at vi mener det er sannsynlig at noen respondenter kan ha en nøytral oppfatning.

Spørreundersøkelsen inkluderer også to prestrukturerte spørsmål som ikke angis i skala, hvor respondentene bes velge mellom tradisjonell- eller analytisk metode, eller eventuelt en kombinasjon av begge. Her har vi valgt å inkludere «vet ikke» som et fjerde svaralternativ. Dette kan ifølge Johannessen et al. (2011) være fordelaktig i tilfeller der det er usannsynlig at respondentene er i stand til å svare. Siden det er en mulighet at respondentene ikke mener de har tilstrekkelig kunnskap til å svare, unngår vi dermed å tvinge frem et svar slik at respondentene eventuelt må tippe. Svaralternativene «vet ikke» behandles imidlertid som «missing values» (variabler som ikke tildeles tallverdier), da vi ikke ønsket at disse skulle påvirke resultatene i analysen.

Koding og variablenes målenivå

Variabler kan i henhold til Johannessen et al. (2011) måles på følgende fire hovednivåer: nominalt, ordinalt, intervall og forholdstall. Han forklarer variabler på de ulike nivåene slik:

På nominalnivå klassifiseres objekter, for eksempel kjønn. Variabler på dette nivået kalles gjerne kategorivariabler, da hver kategori har en bestemt verdi det er umulig å rangere.

På ordinalnivå har verdiene en relasjon med hverandre og kan derfor rangeres. Dette kan blant annet gjøres ved bruk av Likert-skalaen på spørsmål om respondentenes meninger. Til

---

tross for at verdiene kan rangeres, vil det imidlertid ikke være mulig å si noe om avstanden. Det vil eksempelvis ikke være mulig å vurdere avstanden mellom noen som er enig og uenig.

På intervallnivå og forholdstallsnivå er det derimot mulig å spesifisere nøyaktige og like intervaller mellom verdiene og dermed si noe om avstanden. Forholdstallsnivå skiller seg for øvrig fra intervallnivå ved at det har et naturlig eller absolutt nullpunkt.

I og med at kodingen spiller en rolle for hvilke type variabler vi jobber med, vil det også ha en innvirkning på hvilke tester det er mulig å gjennomføre. Dersom vi skal benytte slutningsstatistikk for å teste forskjeller mellom ulike grupperes gjennomsnitt, er vi eksempelvis nødt til å ha variabler som kan rangeres på en fornuftig måte. Vi må med andre ord ha variabler på henholdsvis ordinalnivå, intervallnivå eller forholdstallsnivå (Johannessen et al., 2011).

Når respondentene blir stilt spørsmål tilknyttet hvilken metode de foretrekker at revisor benytter, gis de svaralternativene «tradisjonell metode», «analytisk metode», «en kombinasjon» eller «vet ikke». Dette er svaralternativ det i utgangspunktet ikke er mulig å rangere, da det verken kan sies at det ene ikke er bedre enn det andre, eller at et svar er riktig/galt. Av den grunn vil besvarelsene på disse spørsmålene ikke kunne rangeres på en logisk måte, og vi opererer med variabler på nominalnivå. I dette tilfellet kan vi ikke anvende slutningsstatistikk som tester forskjeller mellom gjennomsnitt, og vil i stedet benytte oss av en kjikvadrattest som kan brukes på bakgrunn av frekvenser (dette gjennomgås i kapittel 4.3). Her vil «vet ikke» som tidligere nevnt ekskluderes, da det ikke vil være interessant for analyseformålet. Dette vil vi gjøre ved hjelp av omkodingsfunksjonen i SPSS.

De spørsmålene som inkluderer svaralternativet «moderat» vil videre kodes på en skala fra -2 til 2 for analyseformål, slik at det nøytrale alternativet kodes med 0. Til tross for at disse kan rangeres, kan vi ikke si noe om avstanden mellom de og vi vurderer det derfor som at vi har variabler på ordinalnivå.

3.6 Kvaliteten av undersøkelsen

For at empiri skal ha nytte for oss må den være både valid og reliabel. Vi må derfor vurdere reliabiliteten og validiteten av undersøkelsen gjennom utviklingen, utførelsen og tolkningen av resultatene fra undersøkelsen vår. I et spørreskjema knytter validiteten seg til hvorvidt vi samler inn korrekt data, mens reliabilitet går på hvorvidt datainnsamlingen har vært konsistent gjennom hele prosessen. Det avgjørende for validitet og reliabilitet er hvordan spørsmålene er designet og hvordan spørreskjemaet er strukturert, i tillegg til grundig pilottesting.

3.6.1 Validitet

Grønmo (2016) beskriver validitet som gyldigheten av datamaterialet vedrørende problemstillingene som skal belyses. Det knytter seg til i hvilken grad datamaterialet anses relevant for problemstillingen. Begrepet validitet består av gyldighet og relevans, og innebærer at den empirien som samles inn, faktisk gir svar på det eller de spørsmålene som er stilt (Jacobsen, 2015). Det skilles videre mellom intern- og ekstern validitet, hvor førstnevnte knyttes til studiens kvalitet og troverdighet, mens sistnevnte går på hvor representative funnene er for en større populasjon (Grønmo, 2016).

Intern validitet går på hvorvidt spørreskjemaet måler det man faktisk ønsker å måle, samt om dataen faktisk underbygger de konklusjonene som trekkes. Med andre ord, i hvilken grad resultatene er gyldige for det utvalget og det fenomenet som er undersøkt. For å sikre høyest mulig grad av intern validitet kan man blant annet finne andre relevante bevis som kan understøtte svarene man har fått på spørreskjemaet (Saunders et al., 2009).

Ekstern validitet går derimot på hvorvidt resultatene og konklusjonene som trekkes kan generaliseres til andre sammenhenger enn det som måles i undersøkelsen – altså om fenomenet som er undersøkt er representativt og kan overføres til å også gjelde andre sammenhenger (Jacobsen, 2015).

3.6.2 Reliabilitet

Reliabilitet sammenlignes med pålitelighet og graden av stabilitet og konsistens i resultatet av målinger (Grønmo, 2016). Det vil si at arbeidet har en høy reliabilitet dersom en gjennomføring av tilsvarende opplegg gir samme resultat og konklusjon. Man må kunne stole på den utførte undersøkelsen og at den i minst mulig grad er påvirket av tilfeldige feil. For å kunne vurdere hvorvidt undersøkelsen er pålitelig må man eksempelvis vurdere om måten undersøkelsen er gjennomført på påvirker de endelige resultatene (Jacobsen, 2015).

Siden vi har valgt å bruke spørreundersøkelse er vi nødt til å undersøke om utformingen av spørreskjemaet har påvirkning på resultatene. Deretter må vi vurdere trekk med respondentene, herunder i hvilken grad det er sannsynlig at respondentene har svart strategisk eller føler seg tvunget til å svare på noe de mangler kunnskap om, samt i hvilken grad respondentene ikke tar spørsmålene seriøst og dermed avgir tilfeldige svar. Forhold som trekk ved konteksten respondenten er i på tidspunktet for besvarelsen, feil med koding, samt innlegging og analysering av data, er andre forhold som kan forventes å påvirke påliteligheten (Jacobsen, 2015). Vurdering av resultatene og eventuelle begrensninger i oppgaven som følge av svakheter i undersøkelsen vil videre drøftes i kapittel 4 og 5.

4. Presentasjon og analyse av spørreundersøkelsen

Dette kapitlet tar for seg selve spørreundersøkelsen. Vi vil starte med å presentere spørreundersøkelsen før vi beskriver hvordan vi gjennomførte og distribuerte den. Deretter gjennomgår vi anvendte analysemetoder, før vi avslutningsvis analyserer og presenterer resultatene.

4.1 Presentasjon av spørreundersøkelsen

Vi har delt inn spørreskjemaet i fire deler:

Del 1: Demografiske spørsmål

Del 2: Brukernes forhold til revisjon

Del 3: Brukernes forhold til digitalisering i revisjon

Del 4: Overgangen fra tradisjonell- til analytisk revisjon

Innledningsvis ba vi respondentene ta utgangspunkt i det selskapet de har størst investering i/ytt størst lån til i den videre besvarelsen av spørsmål om «selskapet». Vi presiserte også at sistnevnte kan være på vegne av kredittinstitusjonen de er ansatt i. Dette gjorde vi for å få mest mulig konkrete svar.

I første del startet vi med å stille et spørsmål om respondenten har ytt lån til eller investert i aksjer i et selskap. Dersom respondenten svarte «nei» her ble undersøkelsen avsluttet. Videre stilte vi demografiske spørsmål om respondentens kjønn, alder, utdanningsnivå, type kapitallyter (investor eller långiver) og forhold til ledelsen, samt spørsmål om selskapets omsetning og bransje. Vi valgte å inkludere et spørsmål om respondentene er løpende involvert i ledelsen for å få en oversikt over deres posisjon i prinsippal-agent forholdet.

I andre del fulgte spørsmål om brukernes forhold til revisjon. Dette gjorde vi for å belyse respondentens kjennskap til revisjon og revisjonsberetningen, samt få inntrykk av hvilken betydning revisjon har for respondentens tillit til regnskapet og revisor. Vi startet med et spørsmål om respondenten leser gjennom revisjonsberetningen når han leser gjennom årsregnskapet til selskapet. Neste spørsmål stilte vi for å kartlegge hvor viktig respondenten

---

anser ulike formål med revisjon, før vi stilte tre ulike spørsmål tilknyttet viktigheten av revisjon, tillit til regnskapet og revisor. Siste spørsmål i denne delen stilte vi for å få en oversikt over respondentenes nåværende tillit til revisor og ledelsen i selskapet. Vi inkluderte ledelsen da dette forholdet kan påvirke tilliten til revisor.

I tredje del startet vi med to åpne spørsmål for å kartlegge respondentenes tanker om begrepene tradisjonell revisjon og digitalisering. Deretter ba vi respondentene rangere forståelsen de har av revisjon og IT, samt kunnskapen de har om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen, bruk av digitalt verktøy i revisjon og begrepet dataanalyse i revisjonssammenheng. Vi inkluderte i utgangspunktet denne delen for å få innsikt i respondentens forståelse av digitaliseringen som finner sted innen revisjonsbransjen, men valgte likevel å inkludere revisjon- og IT-forståelse for å se i hvilken grad dette kunne spille inn.

Fjerde og siste del omhandler overgangen fra tradisjonell- til analytisk revisjon. Her startet vi med en begrepsavklaring hvor vi kort gikk gjennom hva som ligger i begrepene revisjonsbevis, tradisjonell- og analytisk revisjon. Dette gjorde vi hovedsakelig for å gi respondenter som eventuelt ikke har noe forhold til begrepene et utgangspunkt for den videre besvarelsen. Deretter fulgte spørsmål om hvordan respondentene tror overgangen fra tradisjonell- til analytisk revisjon vil påvirke ulike aspekt og mulighetsområder hos revisor, samt deres tillit til revisjonsberetningen. Vi spurte også i hvilken grad de tror denne overgangen vil påvirke revisjonskvaliteten som følge av at revisor kan teste større populasjoner, får økt datatilgjengelighet og i større grad kan fokusere på høyrisikoområder.

I de to neste spørsmålene ba vi respondentene velge mellom tradisjonell revisjon, analytisk revisjon eller en kombinasjon av disse. Dersom respondentene ikke hadde en mening om dette fikk de som nevnt mulighet til å avgi et nøytralt svar i form av alternativet «vet ikke». Første spørsmål knyttet seg til hvilken metode respondentene mener vil gi størst grad av verdifull innsikt, merverdi, nyttig og relevant informasjon, samt gi revisor best beslutningsgrunnlag. Deretter redegjorde vi for hvilke mulighetsområder analytisk revisjon åpner for i revisors substanshandlinger, før vi ba respondentene velge hvilken metode de vil foretrekke at revisor benytter. Her påpekte vi imidlertid at det fortsatt foreligger noen regulatoriske utfordringer, og ba respondentene svare på spørsmålet gitt at endringene blir tillatt etter revisjonsstandardene.

Vi stilte også spørsmål om respondentene mener analytisk revisjon vil være mer relevant enn tradisjonell revisjon og i hvilken grad de forventer at revisor holder følge med den digitale utviklingen. I tillegg tok vi med litt mer kritiske spørsmål for å kartlegge om respondentene er skeptiske til selve overgangen, revisors kompetanse til å forstå funnene fra dataanalysen, dataanalyser som revisjonsbevis og automatiserte regelstyrte prosesser som beslutningstaker.

Spørreundersøkelsen ble avsluttet med et spørsmål direkte relatert til problemstillingen. Vi valgte å inkludere dette for å få en oversikt over hvordan respondentene selv mener tilliten deres til revisor vil påvirkes av digitaliseringen i revisjonsbransjen. Valget om å ha dette spørsmålet sist var også bevisst, da respondentene forhåpentligvis vil ha en større forståelse for temaet etter å ha fått en innføring i relevante begrep, mulighetsområder og problemstillinger. Respondentenes svar på dette spørsmålet kan sammenlignes med deres nåværende tillit som fremkom i siste spørsmål i del 2, samt alle indirekte momentene om digitaliseringens påvirkning på tilliten som fremkommer i øvrig del av undersøkelsen.

Fullstendig spørreundersøkelse ligger under vedlegg 1.

4.2 Gjennomføring av spørreundersøkelsen

Pilottest

En spørreundersøkelse bør pilottestes for å sikre at den er utformet på en forståelig måte. På den måten kan undersøkelsen forbedres før den endelige versjonen sendes ut, slik at respondentene ikke vil ha noen problemer med å besvare spørsmålene, og vi ikke vil ha noen problemer med registrering av data (Saunders et al., 2009). Vi valgte å gjennomføre en pilottest etter at første utkast av spørreskjemaet var klart. Denne ble sendt ut til fire respondenter, fordelt på to investorer og to långivere. Vi valgte å teste undersøkelsen på respondenter fra begge brukergruppene for å sikre at spørsmålene så vel som svaralternativene var tydelige. Etter at disse test-respondentene hadde gjennomført testen gikk vi gjennom eventuelle problemer og uklarheter. På bakgrunn av dette endret vi noe på formuleringene av spørsmålene og tok hensyn til deres forbedringsforslag. Siden det bare var mindre justeringer som skulle til, valgte vi å inkludere svarene fra pilottesten i resultatene.

Distribusjon

Etter at vi hadde gjennomført pilottesten og foretatt nødvendige endringer i skjemaet, sendte vi den endelige spørreundersøkelsen ut til respondentene. I henhold til personvern valgte vi å anonymisere spørreundersøkelsen og unngå data som kan identifisere respondentene. Dette tok vi hensyn til ved å anvende en funksjon i Qualtrics som gjorde undersøkelsen anonym. I den forbindelse vurderte vi det som mest hensiktsmessig å distribuere spørreundersøkelsen via en e-post som inneholdt en anonym lenke til spørreundersøkelsen. Samlet bidrar dette til å hindre muligheter for å spore svarene tilbake for å identifisere respondentene. Respondentene får også mulighet til å besvare spørsmålene på et tidspunkt de selv ønsker, og det vil være mindre sannsynlig at de velger svar de tror er mer sosialt akseptable (Saunders et al., 2009).

Etttersom det verken finnes en offentlig tilgjengelig oversikt eller felles e-postadresse til investorer og långivere måtte vi finne dette på egenhånd. Vi tok derfor for oss et tilfeldig utvalg selskap – både små, mellomstore, store og børsnoterte, for å finne investorer. I den anledning benyttet vi tjenesten Proff.no for å spore opp hovedaksjonærene, før vi avslutningsvis søkte frem kontaktinformasjonen via ulike plattformer. Når det gjelder långivere tok vi for oss Verdipapirsentralen i Norge (VPS) sin oversikt over kontoførere og prøvde å finne representanter fra hver enkelt relevant kontofører. I de tilfellene vi var usikre på hvem som var riktig kontaktperson, inkluderte vi noen ekstra, og ba de videresende e-posten, eller eventuelt henviser oss til riktig person. Samtlige relevante kontoførere som er listet opp hos VPS er dermed representert med minst én respondent i bruttoutvalget. Vi nådde ut til totalt 378 kapitalyttere, herunder 215 investorer og 163 långivere. Dette inkluderte imidlertid kapitalyttere som på grunn av permisjon eller andre årsaker hadde fravær i perioden, så det reelle tallet er nok noe lavere.

Første utsendelse ga 14% svarprosent, og etter to uker hadde vi fått inn litt over 50 svar. I og med at e-posten på denne tiden har flyttet seg lenger og lenger ned i innboksen, valgte vi å sende ut påminnelser til samtlige deltakere for å øke svarprosenten. Her takket vi samtidig for de svarene vi hadde fått inn.

Totalt fullførte 100 respondenter spørreundersøkelsen, noe som tilsvarer en svarprosent på 26%. Dette er litt i underkant av det vi tidligere presenterte som normalt (30-40%) og innebærer en lav svarprosent og et høyt bortfall av respondenter. Ifølge Sheenan og Hoy er lav svarprosent imidlertid hovedproblemet med e-post-baserte spørreundersøkelser, og de

hevder at den ofte kan være så lav som 10% (referert i Jacobsen, 2015). Vi var dermed forberedt på at vi kunne oppnå en lav svarprosent da vi valgte å distribuere spørreundersøkelsen via e-post. Grunnet tidspress og ønsket om å gjøre den anonym anså vi likevel web-basert undersøkelse som det mest hensiktsmessige.

Frafallsanalyse

Selv om det alltid vil være noen respondenter som ikke vil ha mulighet til å delta i undersøkelsen av ulike årsaker, kan noen faktorer være utslagsgivende. Vi valgte derfor å gjennomføre en frafallsanalyse. Frafallsanalysen ble utført ved hjelp av SPSS sin oversikt over hvilke respondenter som hadde påbegynt spørreundersøkelsen, men avsluttet underveis.

Totalt var det 33 respondenter som valgte å ikke fullføre undersøkelsen. Blant disse avsluttet 10% da de kom til begrepsavklaringene i del 4. Dette kan tyde på at enkelte respondenter fant undersøkelsen for tidkrevende, til tross for at gjennomsnittstiden på utførelse av undersøkelsen, sett bort fra ekstremverdier, var 8,8 minutter (se vedlegg 2).

Et annet moment vi tror spiller inn her, er at vi valgte å benytte oss av «forced response» på samtlige spørsmål. Denne funksjonen gjorde at respondentene var nødt til å svare for å komme videre til neste spørsmål. Vi tror eksempelvis dette har vært en av årsakene til at flere valgte å avslutte undersøkelsen da de kom til de åpne spørsmålene i del 3, hvor de måtte skrive ned svarene selv.

Vi mottok også varierende tilbakemeldinger på e-post. Enkelte virket positive og ga beskjed om at de både hadde svart og videreformidlet undersøkelsen til andre respondenter i målgruppen. Andre ga derimot direkte avslag, der de beklaget og sa de hadde det for hektisk til å prioritere spørreundersøkelsen vår. Det at undersøkelsen var frivillig var nok en avgjørende faktor for at den ikke ble prioritert i en ellers travel hverdag. I tillegg var det flere som ga tilbakemelding om at e-posten vår var markert som spam og derfor hadde havnet i søppelpost, noe som kan ha en ytterligere sammenheng med den lave svarprosenten.

En kombinasjon av nevnte forhold, og det faktum at vi stilte spørsmål som enkelte respondenter muligens ikke har noe særlig forhold til, tror vi har bidratt til å forårsake frafallet vi har hatt underveis i undersøkelsen vår. Basert på uttalelsen til Sheenan og Hoy i forrige avsnitt anser vi likevel svarprosenten vår som tilstrekkelig.

4.3 Analyse av spørreundersøkelsen

Gjennom spørreundersøkelsen har vi hentet inn kvantitativt materiale om brukernes meninger rundt hvordan digitaliseringen av revisjonsbransjen vil påvirke deres tillit til revisor. Vi har også hentet inn kvalitativt materiale om respondentenes forhold til begrepet tradisjonell revisjon og digitalisering i en revisjonsmessig kontekst. I dette delkapitlet vil vi forklare hvordan vi analyserte det ulike materialet.

4.3.1 Analyse av kvantitativt materiale

For å kunne besvare forskningsspørsmålene og den overordnede problemstillingen valgte vi å analysere de kvantitative dataene i programmet IBM SPSS Statistics 25 (SPSS). SPSS er et statistisk program som er tilgjengelig for alle masterstudenter på Norges Handelshøyskole. Vi kodet dataene fra Qualtrics og overførte de deretter til SPSS. Selve overføringen ble gjennomført ved at innsamlet data ble eksportert direkte fra Qualtrics til SPSS. På denne måten ble faren for menneskelige feil ved overføringen så godt som eliminert.

Først valgte vi å utføre en bivariat analyse for å undersøke sammenhenger mellom to variabler. Formålet med en slik analyse er å sammenligne hvordan enheter med en bestemt verdi på en variabel fordeler seg på en annen variabel (Johannessen et al., 2011). Vi har i hovedsak valgt å benytte oss av deskriptiv statistikk som grunnlag for bivariat analyse. Nærmere bestemt krysstabeller med frekvensfordeling og sammenligning av gjennomsnitt og standardavvik for å sjekke tendensene i gruppene. Gjennomsnitt og standardavvik vil imidlertid kun anvendes i de tilfellene vi har variabler som kan rangeres.

Videre ønsket vi å teste hvorvidt det var signifikante forskjeller i gjennomsnittene til besvarelsene, og brukte i den anledning slutningsstatistikk for uavhengige utvalg. Signifikanstesting starter med formulering av en såkalt nullhypotese om at det ikke er noen forskjeller mellom populasjonene, og en alternativhypotese om at det er en forskjell. For å kunne trekke slutninger om i hvilken grad forskjeller mellom utvalg kan generaliseres til forskjeller mellom populasjonen, kreves det også at vi fastsetter et signifikansnivå. I samfunnsvitenskapelig forskning opererer man vanligvis med et signifikansnivå på 5%, og vi har derfor valgt å praktisere dette i oppgaven vår (Johannessen et al., 2011).

Hypotesetesting gir mulighet til å anvende både parametriske og ikke-parametriske tester. Førstnevnte regnes å gi mer pålitelige resultater, men har til gjengjeld strengere krav. De avhengige variablene må eksempelvis måles i ordinal, intervall eller forholdstallsnivå. Det innebærer som tidligere nevnt at man bruker en kontinuerlig skala i stedet for adskilte kategorier (Pallant, 2016). I og med at vi i utgangspunktet har benyttet oss av Likert-skala, vil vanligvis ikke parametriske tester være aktuelle. De Winter og Dodou (2010) har for øvrig testet en fem-punkts Likert-skala på en parametrisk- og en ikke-parametrisk test, hvor det viste seg at effekten var relativ lik ved begge testene.

Både ved bruk av parametriske og ikke-parametriske tester stilles det også krav om at utvalget skal være tilfeldig. I tillegg må alle observasjoner være uavhengige av hverandre, noe som betyr at respondentene ikke skal kunne påvirkes av andre sine svar (Pallant, 2016). Siden respondentene våre er tilfeldig utvalgt og spørreundersøkelsen vår er anonym, anses disse som oppfylt for vårt datasett og respondentene regnes ikke å ha mulighet til å påvirke hverandre.

En annen forutsetning ved parametriske tester er at populasjonen er normalfordelt og at utvalgene er tatt fra populasjoner med like varianser. Dette er imidlertid ikke en forutsetning ved ikke-parametrisk metode. For å teste om det er like varianser kjører SPSS en såkalt Levene's test som en del av t-test og ANOVA-analysen. Her genereres det en p-verdi som gir et resultat for like varianser. Dersom denne verdien er lavere eller lik signifikansnivået anses forutsetningen som brutt. For å ta hensyn til dette genererer SPSS to p-verdier – en som kan brukes dersom man forutsetter like varianser, og en annen som kan brukes ved brudd på forutsetningen (Pallant, 2016).

Brudd på de ulike forutsetningene har tilsvarende varierende alvorlighetsgrad, og brudd på forutsetningen om tilfeldig og uavhengig utvalg vil være mest kritisk. Forutsetningen om normalfordeling er en forutsetning som ofte brytes, og konsekvensene av dette avhenger av størrelsen på utvalget. Ved store nok utvalg (30+), vil utvalget være såpass robust at brudd ikke vil medføre store konsekvenser (Pallant, 2016). Dette vil være tilfellet i vår situasjon, ettersom vi har fått svar fra 100 kapitalyttere. Siden både undergruppene for investorer og långivere har fått over 30 svar, har vi også mulighet til å ta utgangspunkt i disse hver for seg.

Basert på dette har vi i hovedsak valgt å benytte oss av t-test, ANOVA og Post Hoc på spørsmål med Likert-skala og supplert med Kruskal-Wallis og Mann-Whitney U test, for å

---

undersøke om det er signifikante forskjeller mellom gruppene. Sistnevnte regnes som ikke-parametriske tester, mens Post Hoc er et hjelpemiddel for å finne ytterligere forskjeller mellom grupper i ANOVA (Pallant, 2016).

Vi har i tillegg valgt å ta i bruk en ikke-parametrisk kjiqvadrattest på spørsmålene hvor respondentene skal velge mellom tradisjonell metode, analytisk metode eller en kombinasjon av disse. En kjiqvadrattest er basert på krysstabeller og anvendes for å undersøke i hvilken grad to eller flere kategoriske variabler er relatert til hverandre. Denne testen er godt egnet for nominal data og anses som nyttig for små utvalg (Pallant, 2016). For sikkerhetskyld kan vi påpeke at brukergruppene også er en kategorisk variabel, siden hver brukergruppe har en bestemt verdi og ikke er mulig å rangere. I vårt tilfelle innebærer det at vi eksempelvis kan benytte testen til å undersøke forskjeller i de to brukergruppens besvarelser på spørsmålet om hvilken metode de foretrekker at revisor bruker.

Avslutningsvis har vi valgt å undersøke hvor mye av variasjonen i en avhengig variabel som kan forklares av ulike uavhengige variabler. I den anledning har vi brukt en multivariat regresjonsanalyse, hvor det kreves en viss utvalgsstørrelse. Tabanick og Fidell (2013) har utarbeidet en formel for å kalkulere nødvendig utvalgsstørrelse (referert i Pallant, 2016). Formelen tar utgangspunkt i antall uavhengige variabler i testen og forutsetter et utvalg (N) større enn $50 + 8m$, der m utgjør antall uavhengige variabler. Vi vil gjennomføre analysen med de uavhengige variablene revisjonskvalitet, relevans og merverdi. Dette innebærer et krav på 74, som utvalgsstørrelsen vår på 100 tilfredsstillende.

I tillegg til kravet om utvalgsstørrelse stiller multivariat regresjonsanalyse krav tilknyttet ekstremverdier, normalitet, lineæritet, homogenitet og multikolinearitet. For å ta hensyn til de fire første genererte vi to diagram og en Cooks-verdi i SPSS, mens vi i forbindelse med sistnevnte brukte SPSS og utarbeidet en korrelasjonstabell mellom de uavhengige variablene, i tillegg til en Tolerance- og VIF-verdi. Her tok vi utgangspunkt i et signifikansnivå på 5%, slik at p-verdier lavere enn 0,05 ble regnet som signifikante.

4.3.2 Analyse av kvalitativt materiale

Når det gjelder de kvalitative spørsmålene i undersøkelsen hvor vi ba respondentene utdype hva de legger i begrepene tradisjonell revisjon og digitalisering i revisjonssammenheng, valgte vi å gjennomgå og analysere hvert enkelt svar fra samtlige respondenter. Hensikten med de kvalitative innspillene var å kartlegge hva brukerne oppfatter som tradisjonell revisjon, samt få et inntrykk av hvorvidt de har fått med seg den utviklingen som finner sted innen revisjonsbransjen eller ikke. I og med at kvalitative data ikke kan generaliseres kan disse svarene for øvrig ikke benyttes til å trekke slutninger om hele populasjonen.

4.4 Presentasjon av funn fra spørreundersøkelsen

Her vil vi analysere og presentere resultatene fra spørreundersøkelsen. Vi vil starte med en gjennomgang av respondentenes demografiske fordeling, før vi tar for oss resultater tilknyttet hvert av de fire forskningsspørsmålene, og avslutningsvis ser på resultater direkte tilknyttet den overordnede problemstillingen. Alle gjennomførte analyser er tilgjengelig her eller i vedleggene, og datamaterialet danner sammen med forskningsspørsmålene grunnlaget for besvarelsen av den overordnede problemstillingen.

4.4.1 Respondentene

Som tidligere nevnt fikk 378 personer forespørsel om å delta i spørreundersøkelsen. Av disse var det totalt 137 personer som startet på undersøkelsen, men kun 100 som fullførte. Selv om vi i utgangspunktet trodde vi kun sendte spørreundersøkelsen ut til investorer og långivere, var det fire personer som svarte «nei» på første spørsmål om de har ytt lån til eller investert i aksjer i et selskap. Disse ble fjernet. Vi fjernet også de 33 som ikke fullførte undersøkelsen. Oppgaven vår inkluderer dermed kun de 100 investorene og långiverne som gjennomførte hele spørreundersøkelsen, noe som utgjør en lav svarprosent på 26%. I tabell 1 følger en oversikt over respondentene fordelt på kjønn, alder, utdanningsnivå, type kapitalyter og selskapets omsetning (det selskapet kapitalyteren har ytt størst lån til/størst investering i).

	Antall	Prosent
Kjønn		
Mann	88	88%
<u>Kvinne</u>	<u>12</u>	<u>12%</u>
Totalt	100	100%
Alder		
Under 30 år	2	2%
30-40 år	12	12%
41-50 år	27	27%
51-60 år	50	50%
<u>Over 60 år</u>	<u>9</u>	<u>9%</u>
Totalt	100	100%
Utdanningsnivå		
Grunnskole	2	2%
Videregående skole	13	13%
Bachelor	40	40%
Master	45	45%
<u>PhD</u>	<u>0</u>	<u>0%</u>
Totalt	100	100%
Type kapitalyter		
Investor	63	63%
<u>Långiver</u>	<u>37</u>	<u>37%</u>
Totalt	100	100%
Selskapets omsetning		
Under 5 000 000 kr	13	13.0%
5 000 000 kr – 69 000 000 kr	42	42.0%
Ikke børsnotert, 70 000 000 kr eller mer	36	36.0%
<u>Børsnotert, 70 000 000 kr eller mer</u>	<u>9</u>	<u>9.0%</u>
Totalt	100	100.0%

Tabell 1: Demografisk fordeling av respondentene

Kjønnsfordelingen av respondentene viser et tydelig flertall av menn med hele 88%. Dette er ikke så ulikt funnene i SSB (2018) sin undersøkelse av kvinner og menn i Norge, noe som tilsier at utvalget er nokså representativt. Videre er alderen i hovedsak fordelt rundt 50 år, men det var relativt få under 40 år, og vi kan se at kategorien 51-60 år dominerer. Dette stemmer overens med funnene fra en annen undersøkelse utført av SSB, hvor det fremkom at menn i 50- og 60- årene var de mest ivrige kapitalyterne (SSB, 2017). Størst andel har mastergrad som høyeste fullførte utdanning, etterfulgt av bachelorgrad. Ingen av respondentene har fullført en PhD, og kun to har svart grunnskole.

Kapitalyterne består av investorer og långivere, hvor investorene med sine 63% har flertall. Det var som forventet og samsvarer med fordelingen i bruttoutvalget. Vi valgte å ta hensyn til at totalpopulasjonen består av langt flere investorer enn långivere ved å inkludere færre respondenter fra långiverkategorien i utvalget. I og med at vi har fått inn en så stor del av totalpopulasjonen herfra, anser vi likevel utvalget av långivere som nokså representativt. Vi

anser også utvalget av investorer som nokså representativt, til tross for at dette utgjør en mindre andel av totalpopulasjonen.

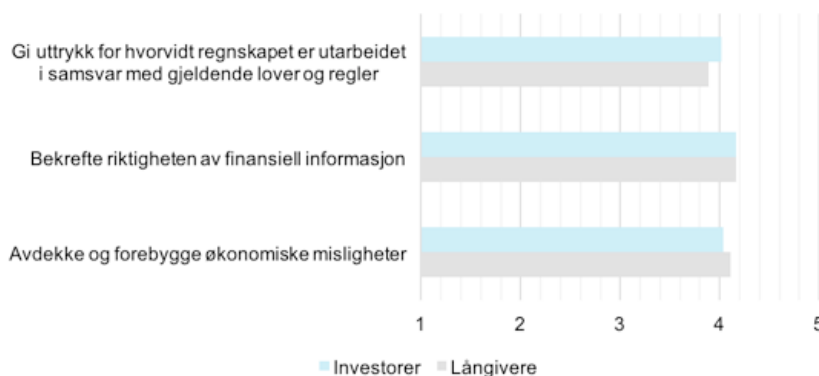
Videre har vi representanter fra samtlige kategorier av omsetningsnivå – både små, mellomstore, store og børsnoterte. Ikke-børsnoterte selskap med en omsetning høyere enn 5.000.000 kr dominerer, noe som var forventet og samsvarer med bruttoutvalget. Etersom revisjonsplikten som hovedregel kun gjelder selskap med en omsetning høyere enn 5.000.000 kr (6.000.000 kr fra 2018), valgte vi eksempelvis å ta med færre respondenter fra selskap med en omsetning lavere enn dette (Altinn, 2018). Det er derfor en viss risiko for at respondenter i kategorien «Under 5.000.000 kr» ikke vil ha et forhold til revisor. Vi valgte likevel å inkludere de slik at utvalget vårt skulle være representativt for hele populasjonen.

4.4.2 Har brukerne fått med seg den utviklingen som foregår innen revisjonsbransjen?

For å få et riktig inntrykk av hvor mye brukerne har fått med seg av den utviklingen som foregår innen revisjonsbransjen, startet vi med en innledende del om respondentenes forhold til revisor, revisjon og revisjonsberetningen. Vi ønsket å kartlegge dette for å se hvilke forutsetninger respondentene har for å være oppdatert på den nevnte utviklingen. I den anledning stilte vi blant annet følgende spørsmål: «Dersom du leser gjennom årsregnskapet til selskapet, leser du også gjennom revisjonsberetningen?». Totalt var det kun tolv respondenter som svarte «nei». Blant disse var samtlige omsetningsnivå representert. Det indikerer at de fleste respondentene, uavhengig av omsetningsnivå, har et forhold til revisjon og revisjonsberetningen. Risikoen presentert ovenfor ser dermed ikke ut til å være gjeldende.

I denne delen presenterte vi også tre ulike formål med revisjon av årsregnskapet, og ba respondentene rangere disse fra 1-5, hvor 1 representerte kategorien «ikke viktig» og 5 representerte kategorien «avgjørende». Formålene vi presenterte var «Gi uttrykk for hvorvidt regnskapet er utarbeidet i samsvar med gjeldende lover og regler», «Bekreft riktigheten av finansiell revisjon» og «Avdekke og forebygge økonomiske misligheter». De to førstnevnte anses etter revisorloven og forarbeidene som det primære formålet med revisjon, formulert på to ulike måter. Figur 6 nedenfor illustrerer at både investorene og långiverne jevnt over anser de nevnte formålene som noe mellom viktig og avgjørende. Den mest universelle formuleringen av hovedformålet med revisjon ble også rangert høyest, med lik

viktighetsgrad hos begge gruppene. Dette var som forventet, da det er det mest allmennkjente formålet, og trolig det formålet målgruppen vår i størst grad kan relatere seg til. Som vi kan se av figuren er det heller ikke nevneverdige forskjeller mellom brukergruppenes besvarelser tilknyttet de øvrige formålene.

Figur 6: Brukernes rangering av viktigheten av ulike formål i revisjon

Avslutningsvis spurte vi respondentene følgende spørsmål: «Hvor viktig er revisjon for deg?». Her svarte tre at det ikke er viktig og fem at det er litt viktig. De resterende 92 mente revisjon er viktig, svært viktig eller avgjørende. Frekvenstabellene ligger under vedlegg 3.

For å kunne besvare første forskningsspørsmål inkluderte vi videre en egen del som omhandlet brukernes forhold til, samt forståelse av og kunnskap om tradisjonell revisjon, IT og den digitale utviklingen som foregår innen revisjonsbransjen.

Her startet vi med to åpne spørsmål hvor vi ba respondentene beskrive hva de la i begrepene tradisjonell revisjon og digitalisering i revisjon. På spørsmålet om hva de la i tradisjonell revisjon fikk vi jevnt over gode svar, og det var tydelig at de fleste hadde en ok forståelse av begrepet. Besvarelser som kontroll og tradisjonell/manuell gjennomgang gikk særlig igjen. Respondentene nevnte i den anledning ulike former for kontroll av metoder, tall og praksis. Flere nevnte også stikkprøvekontroller, fysisk tilstedeværelse og at revisjon per nå i større grad er basert på avstemming og kontroll enn analyse. I tillegg hadde noen tydelige oppfatninger om at tradisjonell revisjon var permbasert, med papirbasert dokumentasjon, kommunikasjon, regnskap, noter og rapporter.

En annen gjenganger var ulike beskrivelser av det primære hovedformålet med revisjon – bekreftelse av riktigheten av finansiell informasjon.

Når det gjelder spørsmålet om digitalisering i revisjon var svarene derimot betydelig kortere og mer varierende. Totalt 25 respondenter svarte at de ikke hadde noe forhold til det. Av de resterende respondentene svarte de fleste med enkle stikkord som «data», «fremtid», «digital rapportering/godkjenning», «automatisering», «standardisering» og «effektivisering», mens noen få gikk mer i dybden og viste større forståelse for begrepet. Automatisering gikk igjen i flere besvarelser, og da både automatisering av ulike prosesser og kontroller. Andre nevnte også at digitaliseringen vil omfatte større bruk av elektronisk informasjon, kommunikasjon, etterprøving og dokumentasjon, eller digitale verktøy/hjelpemidler, kontroller og dataanalyser. I den forbindelse mente et par at den menneskelige faktoren i større grad vil forsvinne og erstattes av datastyring og maskiner, samt at revisor vil få tilgang til langt mer data og derfor kunne analysere risikoer og avvik.

Selv om enkelte virket usikre på begrepet, virket de fleste noe opplyste. Noen var også positive og håpefulle, og ga uttrykk for at de tror digitaliseringen vil medføre fordeler for alle parter. Både fordeler i form av forenklede arbeidsrutiner, bruk av ny teknologi som vil effektivisere revisjonsprosessen og revisjonsbransjen generelt, (forhåpentligvis) mer effektiv kommunikasjon med revisor, bedre informasjonsflyt mellom selskap og revisor, enklere rapportering og oppfølging underveis, lettere tilgjengelige dokumenter og tilgang til egne kontroller, og sist, men ikke minst – reduserte kostnader. En respondent uttrykte også at digitaliseringen vil gi revisjonen bedre kvalitet, mens en annen mente det vil gjøre løpende og mer omfattende revisjon mulig og relevant.

Oppsummert virker det som flertallet har hørt om begrepet, og har et visst forhold til det – men begrenset forståelse og kunnskap rundt dets betydning. Det tyder med andre ord på at brukerne har fått med seg at det foregår en utvikling innen revisjonsbransjen, men i varierende grad har fått med seg omfanget.

Vi har forsøkt å illustrere inntrykket vi fikk av besvarelsene med følgende figur:

Figur 7: Brukernes tanker om digitalisering i revisjon

Dette er imidlertid kvalitativ data og kan dermed ikke generaliseres til populasjonen.

Etter de åpne spørsmålene ba vi respondentene om å selv rangere sin forståelse av revisjon og IT, samt kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen, bruk av digitalt verktøy i revisjon og begrepet dataanalyse i revisjonssammenheng. Her benyttet vi en skala fra «veldig lav» (1) til «veldig høy» (5), som vi kodet om til -2 til 2 for analyseformål. Verdier nær 0 indikerer dermed at kapitalyterne har en middels forståelse av og kunnskap om elementene.

	Ant.	Min.	Maks.	Gj.snitt	Std.avvik
Forståelse av revisjon	100	-1	2	0.70	0.659
IT-forståelse	100	-1	2	0.54	0.626
Kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen	100	-2	2	-0.35	0.770
Kunnskap om bruk av digitalt verktøy i revisjon	100	-2	1	-0.59	0.767
Kunnskap om begrepet dataanalyse/dataanalytics i revisjonssammenheng	100	-2	1	-0.60	0.791

Tabell 2: Deskriptiv statistikk av brukernes forståelse av og kunnskap om revisjon, IT og digitalisering

Tabell 2 viser at respondentene i gjennomsnitt har høyere forståelse av revisjon og IT enn digitaliseringen. Det var som forventet, og samsvarer med de funnene som fremkom i de åpne spørsmålene. Vi ser også at respondentenes rangering varierer fra -1 til 2 i forbindelse med deres forståelse av revisjon og IT, noe som betyr at ingen har veldig lav forståelse.

Frekvenstabellene (se vedlegg 3) viser videre at 57% av respondentene rangerer forståelsen sin for revisjon som høy, og totalt 93% av respondentene plasserer sin IT-forståelse et sted mellom moderat og høy. Respondentenes kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen viser seg å være noe lavere, fordelt på samtlige nivåer – herunder 5% «veldig lav», 37% «lav», 47% «moderat», 10% «høy», og 1% «veldig høy». Vedrørende respondentenes kunnskap om bruk av digitalt verktøy i revisjon og begrepet dataanalyse i revisjonssammenheng rangerer ingen kunnskapen sin som veldig høy. Henholdsvis 46% og 43% rangerer derimot denne som lav. Dette forsterker indikasjonen om at respondentene har hørt om digitaliseringen, men har begrenset forståelse og kunnskap rundt begrepets omfang og betydning.

Forskjeller mellom investorer og långivere?

Vi valgte å undersøke om det er statistisk signifikante forskjeller mellom investorenes og långivernes kunnskap om digitaliseringen i revisjonsbransjen ved hjelp av t-test og ikke-parametrisk test. I den anledning tok vi med elementene om brukergruppens forståelse av revisjon og IT, da dette som nevnt kan spille en rolle for utgangspunktet de har for å være oppdatert på området. Forutsetningen om lik varians er ikke oppfylt for første element om forståelsen av revisjon (Sig.<0,05), men for de øvrige elementene. Forutsetningen om normalitet er ikke oppfylt for noen av elementene (Sig.<0,05). Sistnevnte vil for øvrig ikke ha noen betydning ettersom utvalgsstørrelsen vår er robust nok for brudd på denne forutsetningen. Dette ble forklart under kapittel 4.3.1. Brudd på forutsetningen om lik varians er derimot mer vesentlig, og vi tar derfor utgangspunkt i p-verdien fra den ikke-parametriske Mann-Whitney U testen i det tilfellet denne forutsetningen ikke ble oppfylt.

	Type kapital-typer	Ant.	Gj. snitt	Std. Avvik	Varians	Normalitet	P-verdi T-test	P-verdi Mann Whitney U
Forståelse av revisjon	Investor	63	0.71	0.749	0.015	0.000	0.753	0.781
	Långiver	37	0.67	0.474				
IT-forståelse	Investor	63	0.55	0.642	0.640	0.000	0.748	0.860
	Långiver	37	0.51	0.606				
Kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen	Investor	63	-0.33	0.740	0.319	0.000	0.779	0.883
	Långiver	37	-0.37	0.828				
Kunnskap om bruk av digitalt verktøy i revisjon	Investor	63	-0.52	0.692	0.228	0.000	0.262	0.190
	Långiver	37	-0.70	0.877				
Kunnskap om begrepet dataanalyse i revisjon	Investor	63	-0.55	0.757	0.519	0.000	0.466	0.440
	Långiver	37	-0.67	0.851				

Tabell 3: Forskjeller mellom investorenes og långivernes kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen?

Tabell 3 viser at det, basert på enveis t-test og ikke-parametrisk test, ikke er signifikante forskjeller mellom investorenes og långivernes forståelse av og kunnskap om elementene. Den største forskjellen viser seg likevel å være mellom brukergruppene kunnskap om bruk av digitalt verktøy i revisjon, etterfulgt av deres kunnskap om begrepet dataanalyse i revisjonssammenheng.

Forskjeller mellom alder?

Videre valgte vi å se om det er forskjeller mellom aldersgruppene. For å få grupper som er tilstrekkelig robuste for brudd på forutsetningen om normalitet, valgte vi å skille mellom brukere som er 50 år eller yngre, og brukere som er eldre enn 50 år. Førstnevnte kategori omfatter dermed brukere i aldersgruppene «under 30 år», «30-40 år» og «41-50 år», mens sistnevnte består av kategoriene «51-60 år» og «over 60 år». Forutsetningen om lik varians er oppfylt for samtlige elementer, men forutsetningen om normalitet er ikke oppfylt (Sig.<0,05).

	Alders- gruppe	Ant.	Gj. snitt	Std. Avvik	Varians	Normalitet	P-verdi T-test	P-verdi Mann Whitney U
Forståelse av revisjon	0-50 år	41	0.680	0.686	0.451	0.000	0.830	0.715
	Over 50 år	59	0.711	0.644				
IT-forståelse	0-50 år	41	0.731	0.633	0.983	0.000	0.010	0.016
	Over 50 år	59	0.406	0.590				
Kunnskap om utviklingen som foregår i rev.bransjen	0-50 år	41	-0.463	0.809	0.380	0.000	0.221	0.108
	Over 50 år	59	-0.271	0.738				
Kunnskap om bruk av digitalt verktøy i revisjon	0-50 år	41	-0.751	0.734	0.274	0.000	0.071	0.054
	Over 50 år	59	-0.474	0.773				
Kunnskap om begrepet dataanalyse i revisjon	0-50 år	41	-0.707	0.782	0.493	0.000	0.260	0.176
	Over 50 år	59	-0.525	0.795				

Tabell 4: Forskjeller mellom aldersgrupper i forbindelse med kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen?

Den eneste signifikante forskjellen ser ut til å være mellom aldersgruppe og IT-forståelse, hvor det nokså naturlig fremkommer at brukere som er 50 år eller yngre har bedre IT-forståelse enn brukere over 50 år. Med andre ord er det ikke statistisk signifikant forskjell mellom aldersgruppe og kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen.

Forskjeller mellom utdanningsnivå?

Avslutningsvis valgte vi å se på forskjeller tilknyttet kapitalytternes utdanningsnivå. Forutsetningen om lik varians er ikke oppfylt for kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen, samt kunnskap om bruk av digitalt verktøy i revisjon (Sig.<0,05). Forutsetningen om normalitet er heller ikke oppfylt for andre enn utdanningsnivået videregående ved kunnskap om begrepet dataanalyse. Det vil si at samtlige elementer har én eller begge forutsetningene brutt. I og med at utvalget for grunnskole og videregående skole er lavere enn 30 vil det ikke være robust nok til at brudd på forutsetningen om normalitet anses ubetydelig. Det vil heller ikke gi noen god oversikt å redusere antall kategorier. Vi supplerer derfor med en ikke-parametrisk Kruskal-Wallis test i samtlige tilfeller.

	Utdanningsnivå	Ant.	Gj. snitt	Std. Avvik	Varians	Normalitet	P-verdi ANOVA	P-verdi K-Wallis
Forståelse av revisjon	Grunnskole	2	0.00	1.414	0.221	0.000	0.003	0.002
	Videregående	13	0.15	0.554				
	Bachelor	40	0.75	0.588				
	Master	45	0.84	0.638				
IT-forståelse	Grunnskole	2	-0.50	0.707	0.958	0.000	0.016	0.120
	Videregående	13	0.30	0.630				
	Bachelor	40	0.50	0.599				
	Master	45	0.68	0.596				
Kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen	Grunnskole	2	-1.00	0.000	0.013	0.000	0.320	0.539
	Videregående	13	-0.61	0.767				
	Bachelor	40	-0.32	0.615				
	Master	45	-0.26	0.889				
Kunnskap om bruk av digitalt verktøy i revisjon	Grunnskole	2	-1.00	0.000	0.024	0.000	0.828	0.873
	Videregående	13	-0.69	0.630				
	Bachelor	40	-0.57	0.712				
	Master	45	-0.55	0.867				
Kunnskap om begrepet dataanalyse i revisjon	Grunnskole	2	-1.50	0.707	0.418	0.000	0.039	0.066
	Videregående	13	-1.00	0.816				
	Bachelor	40	-0.62	0.667				
	Master	45	-0.42	0.839				

Tabell 5: Forskjeller mellom utdanningsnivå i forbindelse med kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen?

Vi ser at det ved ANOVA er signifikante forskjeller mellom utdanningsnivå i forbindelse med brukernes forståelse av revisjon (p-verdi 0,003), IT-forståelse (p-verdi 0,016) og kunnskap om begrepet dataanalyse i revisjonssammenheng (p-verdi 0,039). Ved den ikke-parametriske Kruskal-Wallis testen er det kun signifikante forskjeller mellom førstnevnte (p-verdi 0,002), ikke i forbindelse med brukernes IT-forståelse eller deres kunnskap om de ulike elementene ved digitaliseringen. Utdanningsnivået kan likevel spille inn på hvilket utgangspunkt brukerne har for å ha fått med seg den utviklingen som foregår i revisjonsbransjen, og vi valgte derfor å utføre en Post Hoc test for å se hvor de signifikante forskjellene ligger.

	(I)	(J)	Gjennomsnittsdifferanse (I-J)	Sig.
Forståelse av revisjon	Grunnskole	Videregående	-0.154	0.988
		Bachelor	-0.750	0.348
		Master	-0.844	0.244
	Videregående	Grunnskole	-0.154	0.988
		Bachelor	-0.596*	0.018
		Master	-0.691*	0.004
	Bachelor	Grunnskole	-0.750	0.348
		Videregående	-0.596*	0.018
		Master	-0.094	0.897
	Master	Grunnskole	-0.844	0.244
		Videregående	-0.691*	0.004
		Bachelor	-0.094	0.897
IT-forståelse	Grunnskole	Videregående	-0.808	0.297
		Bachelor	-1.000	0.108
		Master	-1.189*	0.037
	Videregående	Grunnskole	0.808	0.297
		Bachelor	-0.192	0.750
		Master	-0.381	0.192
	Bachelor	Grunnskole	1.000	0.108
		Videregående	0.192	0.750
		Master	-0.189	0.477
	Master	Grunnskole	1,189*	0.037
		Videregående	0.381	0.192
		Bachelor	0.189	0.477
Kunnskap om begrepet dataanalyse i revisjon	Grunnskole	Videregående	-0.500	0.828
		Bachelor	-0.875	0.401
		Master	-1.078	0.219
	Videregående	Grunnskole	0.500	0.828
		Bachelor	-0.375	0.426
		Master	-0.578	0.087
	Bachelor	Grunnskole	0.875	0.401
		Videregående	0.375	0.426
		Master	-0.203	0.620
	Master	Grunnskole	1.078	0.219
		Videregående	0.578	0.087
		Bachelor	0.203	0.620

* Gjennomsnittsdifferansen er signifikant ved nivået 0,05

Tabell 6: Post Hoc test – forskjeller mellom utdanningsnivå og forståelse av revisjon og IT

Her viser det seg at den signifikante forskjellen for forståelsen av revisjon er mellom de med videregående og bachelor som høyeste fullførte utdannelse, og de med videregående og master som høyeste fullførte utdannelse. Blant disse er den største forskjellen mellom

sistnevnte. Videre befinner den signifikante forskjellen for brukernes IT-forståelse seg mellom de med grunnskole og master som høyeste fullførte utdanning. Dette indikerer at jo høyere utdanning respondentene har, desto bedre forståelse har de av revisjon og IT. Post Hoc testen slo ikke ut på brukernes kunnskap om begrepet dataanalyse i revisjon, noe vi antar skyldes at p-verdien vår var såpass tett opp mot signifikansnivået. Vi ser likevel at den største forskjellen her er mellom de med videregående og master som høyeste fullførte utdanning. For de resterende elementene er det ikke signifikante forskjeller verken basert på enveis ANOVA eller bruk av ikke-parametrisk test. Vi kan derfor ikke trekke noen konklusjoner basert på hvorvidt det er en sammenheng mellom brukernes utdanningsnivå og kunnskap om utviklingen som finner sted innen revisjonsbransjen.

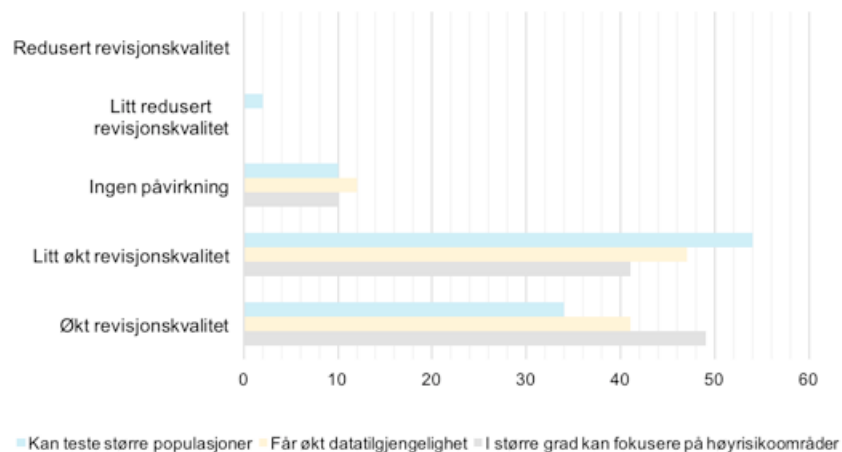
4.4.3 Hvilken påvirkning mener brukerne digitaliseringen vil ha på revisjonskvaliteten?

I teoridelen presenterte vi revisjonskvalitet som en forutsetning for relevans og tillit til den finansielle rapporteringen. Vi kom også med en mulig påstand om at jo høyere revisjonskvalitet, desto høyere tillit vil brukerne ha til revisor (Rafen, 2014). For å besvare problemstillingen best mulig valgte vi derfor å undersøke hvilken påvirkning brukerne mener digitaliseringen vil ha på revisjonskvaliteten. I den anledning tok vi utgangspunkt i tre sentrale effekter av digitaliseringen som kan få en innvirkning på revisjonskvaliteten. Disse knytter seg til at revisor henholdsvis kan teste større populasjoner, får økt datatilgjengelighet og i større grad kan fokusere på høyriskoområder. Vi benyttet en fem-punkts Likert-skala med verdiene « redusert revisjonskvalitet » (-2), « litt redusert revisjonskvalitet » (-1), « ingen påvirkning » (0), « litt økt revisjonskvalitet » (1) og « økt revisjonskvalitet » (2).

	Antall	Min.	Maks.	Gj.snitt	Std.avvik
Kan teste større populasjoner	100	-1	2	1.20	0.696
Får økt datatilgjengelighet	100	0	2	1.29	0.671
I større grad kan fokusere på høyriskoområder	100	0	2	1.39	0.442

Tabell 7: Deskriptiv statistikk av digitaliseringens påvirkning på revisjonskvaliteten

Tabell 7 viser at et tydelig flertall tror det vil ha positiv effekt i form av litt økt til økt revisjonskvalitet, da samtlige elementer har et gjennomsnitt mellom 1 og 2. Det er heller ingen respondenter som har gitt uttrykk for at de tror det vil redusere revisjonskvaliteten betraktelig. To respondenter mener likevel at det faktisk at revisor kan teste større populasjoner vil gi litt redusert kvalitet. Dette illustreres nærmere i figur 8 nedenfor.

Figur 8: Digitaliseringens påvirkning på revisjonskvaliteten

88% gir uttrykk for at de tror revisjonskvaliteten vil få en viss økning som følge av at revisor kan teste større populasjoner. Av disse tror 54% det vil resultere i litt økt revisjonskvalitet og 34% at det vil resultere i økt revisjonskvalitet. Samme totalprosent gjelder i forbindelse med at revisor får økt datatilgjengelighet, men her er fordelingen noe annerledes – 47% tror det vil gi litt økt revisjonskvalitet og 41% tror det vil gi økt revisjonskvalitet. At revisor i større grad kan fokusere på høyrisikoområder vil ifølge respondentene gi best effekt på revisjonskvaliteten. Her mener totalt 90% at det vil øke revisjonskvaliteten, fordelt på 41% litt økt revisjonskvalitet og 49% økt revisjonskvalitet.

Se vedlegg 3 for fullstendige frekvenstabeller.

Funnene indikerer med andre ord at de sentrale effektene ved digitaliseringen vil være et pluss for revisjonskvaliteten. Vi oppfatter det dermed slik at supplering av digitale verktøy, i hvert fall slik brukerne ser det, vil tilføre revisjonen økt verdi i form av økt revisjonskvalitet.

Forskjeller mellom investorer og långivere?

Vi valgte å undersøke om det er statistisk signifikante forskjeller mellom investorene og långivernes tanker om hvordan digitaliseringen vil påvirke revisjonskvaliteten ved hjelp av t-test og ikke-parametrisk Mann-Whitney U test. Forutsetningen om lik varians er oppfylt for samtlige. Forutsetningen om normalitet er ikke oppfylt (Sig.<0,05).

	Type kapital-typer	Ant.	Gj. snitt	Std. avvik	Varians	Normalitet	P-verdi T-test	P-verdi Mann Whitney U
Kan teste større populasjoner	Investor	63	1.22	0.728	0.121	0.000	0.679	0.582
	Långiver	37	1.16	0.646				
Får økt data-tilgjengelighet	Investor	63	1.30	0.663	0.824	0.000	0.823	0.850
	Långiver	37	1.27	0.693				
I større grad kan fokusere på høyrisiko-områder	Investor	63	1.33	0.696	0.328	0.000	0.268	0.313
	Långiver	37	1.49	0.607				

Tabell 8: Forskjeller mellom investorenes og långivernes tanker om digitaliseringens påvirkning på revisjonskvaliteten?

Vi ser av tabell 8 at den største forskjellen er mellom brukergruppens tanker om hvordan revisjonskvaliteten vil påvirkes av at revisor i større grad kan fokusere på høyrisikoområder, men at ingen forskjeller er statistisk signifikante. Det er med andre ord ikke statistisk signifikante forskjeller mellom investorenes og långivernes tanker om digitaliseringens påvirkning på revisjonskvaliteten.

4.4.4 Hvordan stiller brukerne seg til digitaliseringen av revisjonsbransjen?

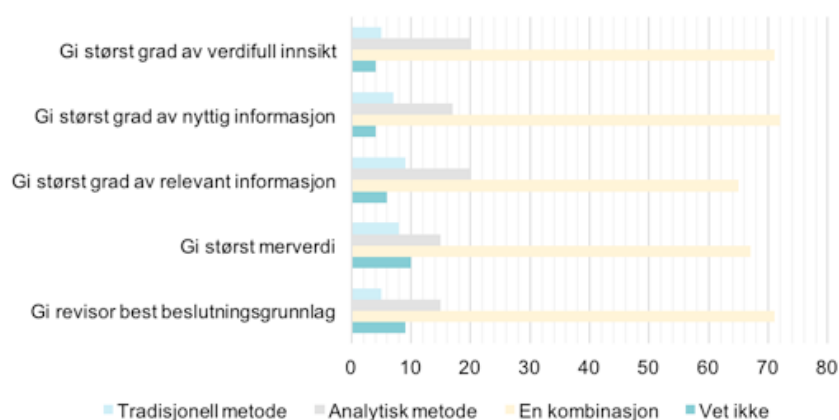
Videre kan det sies at tillit i revisjon avhenger sterkt av relevans og merverdi. Tredje forskningsspørsmål om hvordan brukerne stiller seg til digitaliseringen har derfor som formål å kartlegge hvordan brukerne tror digitaliseringen vil påvirke disse faktorene. Vi ønsker også å finne ut om brukerne er skeptiske eller komfortable med overgangen fra tradisjonell- til analytisk revisjon, samt hvorvidt de har tillit til revisors kompetanse til å forstå funnene fra dataanalysen, bruk av dataanalyser som revisjonsbevis og at automatiserte regelstyrte prosesser vil kunne ta avgjørelser på samme måte som en revisor.

For å undersøke hvordan brukerne tror digitaliseringen vil påvirke revisjonens relevans og merverdi valgte vi å stille spørsmål om hvilken metode brukerne mener vil gi dem «størst grad av verdifull innsikt», «størst grad av nyttig informasjon», «størst grad av relevant informasjon informasjon», «størst merverdi», samt gi «revisor best beslutningsgrunnlag».

	Tradisjonell metode	Analytisk metode	En kombinasjon	Vet ikke
Gi størst grad av verdifull innsikt	5 5.0%	20 20.0%	71 71.0%	4 4.0%
Gi størst grad av nyttig informasjon	7 7.0%	17 17.0%	72 72.0%	4 4.0%
Gi størst grad av relevant informasjon	9 9.0%	20 20.0%	65 65.0%	6 6.0%
Gi størst merverdi	8 8.0%	15 15.0%	67 67.0%	10 10.0%
Gi revisor best beslutningsgrunnlag	5 5.0%	15 15.0%	71 71.0%	9 9.0%

Tabell 9: Frekvenstabell av hvilken metode brukerne mener vil ha størst påvirkning på ulike elementer av merverdi

Vi ser ut fra tabell 9 at det ved alle elementene er en tydelig overvekt av respondenter som mener en kombinasjon vil være mest fordelaktig. Dette kan tyde på at brukerne er skeptiske til en direkte utskiftning, og heller vil foretrekke at overgangen innebærer en periode hvor det praktiseres en kombinasjon. Sett bort fra de som har svart en kombinasjon eller at de ikke vet, er det likevel dobbelt så mange respondenter som har valgt analytisk metode fremfor tradisjonell metode. Vi har valgt å supplere med en figur for å visualisere nevnte forskjeller:

Figur 9: Metoden brukerne mener vil ha størst påvirkning på ulike elementer av merverdi

I tillegg valgte vi å undersøke hvordan brukerne tror overgangen fra tradisjonell- til analytisk metode vil påvirke revisors forståelse av virksomheten, risikovurderinger, mulighet til å oppdage misligheter og til å gi mer tidsriktig informasjon, samt hvilken totaleffekt dette vil ha for deres tillit til revisjonsberetningen.

	Ant.	Min.	Maks.	Gj.snitt	Std.avvik
Revisors forståelse av virksomheten	100	-2	2	0.57	1.018
Revisors risikovurderinger	100	-2	2	0.77	0.920
Revisors mulighet til å oppdage misligheter	100	-2	2	0.99	0.980
Revisors mulighet til å gi mer tidsriktig informasjon	100	-2	2	1.16	0.838
Brukernes tillit til revisjonsberetningen	100	-2	2	0.78	0.905

Tabell 10: Deskriptiv statistikk av hvordan brukerne tror overgangen fra tradisjonell- til analytisk metode vil påvirke ulike elementer i revisjon

Tabell 10 viser at gjennomsnittet varierer fra 0,57 for hvilken påvirkning det vil ha på revisors forståelse av virksomheten til 1,16 for hvilken påvirkning det vil ha på revisors mulighet til å gi mer tidsriktig informasjon. Ettersom vi har benyttet en omkodet Likert-skala tilsier verdier nær 0 at revisor mener det vil gi en moderat påvirkning. Gjennomsnittsverdiene indikerer dermed, totalt sett, at brukerne mener alternativene vil gi moderat til litt positiv påvirkning. Vi ser likevel at brukernes vurdering varierer fra -2 «negativ påvirkning» til 2 «positiv påvirkning» for alle alternativene, og at samtlige standardavvik ligger rundt 1. Dette tyder på at det er en viss spredning i hvilken påvirkning de ulike brukerne mener overgangen fra tradisjonell- til analytisk metode vil ha på de nevnte elementene.

Vi kan gå nærmere inn på de ulike elementene ved hjelp av følgende frekvenstabell:

	Negativ påvirkning	Litt negativ påvirkning	Moderat	Litt positiv påvirkning	Positiv påvirkning
Revisors forståelse av virksomheten	1 1.0%	12 12.0%	40 40.0%	23 23.0%	24 24.0%
Revisors risiko-vurderinger	2 2.0%	3 3.0%	35 35.0%	36 36.0%	24 24.0%
Revisors mulighet til å oppdage misligheter	2 2.0%	5 5.0%	21 21.0%	36 36.0%	36 36.0%
Revisors mulighet til å gi mer tidsriktig info	1 1.0%	2 2.0%	16 16.0%	42 42.0%	39 39.0%
Brukernes tillit til revisjonsberetningen	1 1.0%	4 4.0%	36 36.0%	34 34.0%	25 25.0%
Totalt	1.4%	5.2%	29.6%	34.2%	29.6%

Tabell 11: Frekvenstabell av hvordan brukerne tror overgangen fra tradisjonell- til analytisk metode vil påvirke ulike elementer i revisjon

Her ser vi at 6,6% mener overgangen fra tradisjonell- til analytisk revisjon vil ha negativ påvirkning på de ulike elementene, 29,6% mener det vil ha moderat påvirkning og 63,8% mener det vil ha positiv påvirkning. Ved å se på tabell 11 ser vi også at første spørsmål om hvordan overgangen vil påvirke revisors forståelse av virksomheten kommer dårligst ut, og at tolv brukere mener dette vil gi negativ effekt. Dette strider med Pedersen (2016) sitt utsagn om at digitaliseringen, gjennom dataanalyse av interne og eksterne datakilder vil gi både revisor og selskapet en større forståelse for hvilke faktorer som påvirker resultater og hvordan regnskapet vil se ut ved årsslutt. Ifølge Storehaug vil imidlertid den største risikoen ved digitaliseringen være at revisor ikke forstår virksomheten, noe som kan være årsaken til at enkelte brukere har denne oppfatningen (Revisorforeningen, 2017b). Flertallet stiller seg likevel positive til digitaliseringen og mener det vil ha litt positiv til positiv påvirkning. I den anledning ser vi at brukerne mener overgangen vil ha størst positiv påvirkning på revisors mulighet til å gi mer tidsriktig informasjon. Dette tolker vi for å være i favør av revisjonsbransjen, da det vil bidra til at både regnskapsinformasjon og revisor vil oppleves som relevant.

For å kunne underbygge ovenstående funn valgte vi også å stille brukerne litt mer kritiske spørsmål. Vi ønsket nærmere bestemt å undersøke i hvilken grad brukerne er skeptiske eller komfortable med overgangen, samt om de har tillit til revisors kompetanse til å forstå funnene fra dataanalysen, bruk av dataanalyser som revisjonsbevis og at automatiserte regelstyrte prosesser vil kunne ta avgjørelser på samme måte som en revisor.

	Ant.	Min.	Maks.	Gj.snitt	Std.avvik
I hvilken grad mener brukerne at analytisk revisjon vil være mer relevant enn tradisjonell revisjon?	100	-2	2	0.31	0.775
I hvilken grad forventer brukerne at revisor holder følge med den digitale utviklingen?	100	-2	2	0.87	0.774
I hvilken grad er brukerne skeptiske til overgangen fra tradisjonell til analytisk revisjon?	100	-2	2	-0.43	0.820
I hvilken grad har brukerne tillit til at revisor har kompetanse til å forstå funnene fra en dataanalyse?	100	-1	2	0.49	0.577
I hvilken grad er brukerne komfortable med at revisor benytter dataanalyser som revisjonsbevis?	100	-1	2	0.55	0.687
I hvilken grad mener brukerne at automatiserte regelstyrte prosesser vil kunne ta avgjørelser på samme måte som en revisor?	100	-2	2	0.16	0.849

Tabell 12: Deskriptiv statistikk av hvordan brukerne stiller seg til digitaliseringen av revisjonsbransjen

Tabell 12 viser at gjennomsnittet er lavest for det negativt ladde utsagnet om i hvilken grad brukerne er skeptiske til overgangen fra tradisjonell- til analytisk revisjon (-0,43), og høyest for utsagnet om i hvilken grad brukerne forventer at revisor holder følge med den digitale utviklingen (0,87). Foruten disse ligger de øvrige gjennomsnittene mellom 0 og 1, noe som tilsier «moderat» til «stor grad». Vi ser likevel at brukernes vurdering varierer fra -2 «svært liten grad» til 2 «svært stor grad» på fire av seks utsagn. De to siste involverer ikke -2 «svært liten grad», men starter på -1 «liten grad». Standardavvikene er også nærmere 1 enn 0, noe som tyder på at det er en viss spredning i svarene.

Totalt sett indikerer det at brukerne verken er særlig skeptiske eller ukomfortable med de ulike aspektene ved digitaliseringen, men heller stiller seg positive til den. Funnene tilsier

også at et klart flertall brukere i stor grad forventer at revisor holder følge med utviklingen (se vedlegg 3), noe som både samsvarer med funnene i tabell 11 ovenfor og funnene fra Forbes Insights og KPMG (2015) sin undersøkelse presentert i teoridelen. Det kan dermed se ut til at det vil være avgjørende for revisjonsbransjen å holde følge med den digitale utviklingen for at den fortsatt skal oppleves som relevant.

Forskjeller mellom investorer og långivere?

Vi valgte å undersøke om det er signifikante forskjeller mellom hvordan investorene og långiverne stiller seg til digitaliseringen ved hjelp av t-test og ikke-parametrisk test. Forutsetningen om lik varians er oppfylt for alle utenom relevans (Sig.<0,05). Forutsetningen om normalitet er derimot ikke oppfylt for noen (Sig.<0,05).

	Type kap.yter	Ant.	Gj. snitt	Std. avvik	Varians	Normalitet	P-verdi T-test	P-verdi M-Whitney U
Relevans	Investor	63	0.38	0.831	0.045	0.000	0.207	0.184
	Långiver	37	0.18	0.659				
Forventning om at den digitale utviklingen følges	Investor	63	0.77	0.791	0.263	0.000	0.121	0.120
	Långiver	37	1.02	0.725				
Skepsis	Investor	63	-0.38	0.850	0.467	0.000	0.438	0.235
	Långiver	37	-0.51	0.768				
Tillit til revisors kompetanse	Investor	63	0.47	0.591	0.605	0.000	0.757	0.701
	Långiver	37	0.51	0.558				
Trygghet til dataanalyse som revisjonsbevis	Investor	63	0.57	0.711	0.651	0.000	0.686	0.476
	Långiver	37	0.51	0.650				
Tillit til auto. regelstyrte prosessers avgjørelser	Investor	63	0.26	0.807	0.701	0.000	0.091	0.102
	Långiver	37	-0.02	0.891				

Tabell 13: Forskjeller mellom hvordan investorene og långiverne stiller seg til digitaliseringen?

Som vi kan se av tabell 13 er det heller ikke signifikante forskjeller mellom hvordan investorene og långiverne stiller seg til digitaliseringen, men størst forskjell når det gjelder brukernes tanker om automatiserte regelstyrte prosesser som beslutningstaker. Her er investorene mer positive enn långiverne.

Forskjeller mellom alder?

Vi valgte også å se om det var forskjeller mellom aldersgruppene. For å få robuste nok grupper til brudd på normalitetsforutsetningen, valgte vi i likhet med tidligere i oppgaven, å dele aldersgruppene inn i to større kategorier. Forutsetningen om lik varians er oppfylt for samtlige elementer, men forutsetningen om normalitet er ikke oppfylt for noen (Sig.<0,05).

	Alders- gruppe	Ant.	Gj. snitt	Std. avvik	Varians	Normalitet	P-verdi T-test	P-verdi Mann Whitney U
Relevans	0-50 år	41	0.39	0.703	0.826	0.000	0.390	0.552
	Over 50 år	59	0.25	0.822				
Forventning om at den digitale utviklingen følges	0-50 år	41	0.70	0.782	0.055	0.000	0.080	0.040
	Over 50 år	59	0.98	0.754				
Skepsis	0-50 år	41	-0.48	0.810	0.877	0.000	0.559	0.772
	Over 50 år	59	-0.38	0.831				
Tillit til revisors kompetanse	0-50 år	41	0.29	0.558	0.710	0.000	0.004	0.004
	Over 50 år	59	0.62	0.553				
Trygghet til dataanalyse som revisjonsbevis	0-50 år	41	0.51	0.711	0.578	0.000	0.649	0.460
	Over 50 år	59	0.57	0.674				
Tillit ti auto. regelstyrte prosessers avgjørelser	0-50 år	41	0.07	0.787	0.304	0.000	0.397	0.450
	Over 50 år	59	0.22	0.892				

Tabell 14: Forskjeller mellom aldersgrupper i forbindelse med hvordan brukerne stiller seg til digitaliseringen?

Tabell 14 viser at det, basert på enveis t-test, kun er statistisk signifikante forskjeller mellom de fra 0-50 år og de over 50 år vedørende deres tillit til at revisor har kompetanse til å forstå funnene fra dataanalyser. Basert på den ikke-parametriske testen, Mann-Whitney U, fremkommer imidlertid også forskjellen tilknyttet brukernes forventning om at revisor holder følge med den digitale utviklingen som signifikant. I begge tilfellene viser det seg, overraskende nok, at de over 50 år i større grad både stoler på revisors kompetanse og forventer at det holdes følge med den digitale utviklingen.

Forskjeller mellom utdanningsnivå?

Avslutningsvis valgte vi å se på forskjeller tilknyttet kapitalytternes utdanningsnivå. Forutsetningen om lik varians er ikke oppfylt for brukernes tillit til at revisor har kompetanse til å forstå funnene fra dataanalyser (Sig.<0,05), men for de øvrige elementene. Forutsetningen om normalitet er ikke oppfylt for andre enn utdanningsnivået videregående tilknyttet spørsmålet om i hvilken grad brukerne er komfortable med at revisor benytter dataanalyser som revisjonsbevis. Vi supplerer derfor med en ikke-parametrisk Kruskal-Wallis test og tilhørende p-verdier.

	Utdanningsnivå	Ant.	Gj. snitt	Std. avvik	Varians	Normalitet	P-verdi ANOVA	P-verdi K-Wallis
Relevans	Grunnskole	2	-1.00	1.414	0.346	0.000	0.000	0.001
	Videregående	13	-0.23	0.832				
	Bachelor	40	0.22	0.697				
	Master	45	0.60	0.653				
Forventning om at den digitale utviklingen følges	Grunnskole	2	0.00	0.000	0.177	0.035	0.439	0.241
	Videregående	13	0.92	0.862				
	Bachelor	40	0.85	0.622				
	Master	45	0.91	0.874				
Skepsis	Grunnskole	2	1.00	1.414	0.420	0.013	0.037	0.237
	Videregående	13	-0.15	0.987				
	Bachelor	40	-0.52	0.784				
	Master	45	-0.48	0.726				
Tillit til revisors kompetanse	Grunnskole	2	1.00	0.000	0.006	0.002	0.044	0.045
	Videregående	13	0.46	0.660				
	Bachelor	40	0.65	0.483				
	Master	45	0.33	0.603				
Trygghet til dataanalyse som revisjonsbevis	Grunnskole	2	0.00	1.414	0.051	0.107	0.145	0.276
	Videregående	13	0.23	0.926				
	Bachelor	40	0.55	0.597				
	Master	45	0.67	0.639				
Tillit til auto. regel-styrte prosessers avgjørelser	Grunnskole	2	-1.00	1.414	0.161	0.001	0.006	0.011
	Videregående	13	0.07	0.862				
	Bachelor	40	-0.07	0.729				
	Master	45	0.44	0.840				

Tabell 15: Forskjeller mellom utdanningsnivå i forbindelse med hvordan brukerne stiller seg til digitaliseringen?

Her kan vi se at det ved ANOVA er signifikante forskjeller mellom utdanningsnivå både vedrørende brukernes tanker om at analytisk revisjon vil være mer relevant enn tradisjonell revisjon (p-verdi 0,000), brukernes skepsis til overgangen fra tradisjonell- til analytisk revisjon (p-verdi 0,037), brukernes tillit til at revisor har kompetanse til å forstå funnene fra

en dataanalyse (p-verdi 0,044), samt deres mening om at automatiserte regelstyrte prosesser kan ta avgjørelser på samme måte som en revisor (p-verdi 0,006). Den ikke-parametriske testen viser derimot kun signifikante forskjeller mellom førstnevnte (p-verdi 0,001) og de to sistnevnte (p-verdi 0,045 og 0,011). Vi valgte likevel å utføre en Post Hoc test for å se hvilke utdanningsnivå de signifikante forskjellene ligger på.

	(I)	(J)	Gjennomsnittsdifferanse (I-J)	Sig.
Relevans	Grunnskole	Videregående	-0.769	0.483
		Bachelor	-1.225	0.086
		Master	-1.600*	0.012
	Videregående	Grunnskole	0.769	0.483
		Bachelor	-0.456	0.189
		Master	-0.831*	0.002
	Bachelor	Grunnskole	1.225	0.086
		Videregående	0.456	0.189
		Master	-0.375	0.077
	Master	Grunnskole	1.600*	0.012
		Videregående	0.831*	0.002
		Bachelor	0.375	0.077
Skepsis	Grunnskole	Videregående	1.154	0.232
		Bachelor	1.525*	0.047
		Master	1.489	0.054
	Videregående	Grunnskole	-1.154	0.232
		Bachelor	0.371	0.466
		Master	0.335	0.543
	Bachelor	Grunnskole	-1.525*	0.047
		Videregående	-0.371	0.466
		Master	-0.036	0.997
	Master	Grunnskole	-1.489	0.054
		Videregående	-0.335	0.543
		Bachelor	0.036	0.997
Tillit til revisors kompetanse	Grunnskole	Videregående	0.538	0.590
		Bachelor	0.350	0.826
		Master	0.667	0.361
	Videregående	Grunnskole	-0.538	0.590
		Bachelor	-0.188	0.720
		Master	0.128	0.887
	Bachelor	Grunnskole	-0.350	0.826
		Videregående	0.188	0.720
		Master	0.317	0.053
	Master	Grunnskole	-0.667	0.361
		Videregående	-0.128	0.887
		Bachelor	-0.317	0.053

Tillit til automatiserte regelstyrte prosessers avgjørelser	Grunnskole	Videregående	-1.077	0.303
		Bachelor	-0.925	0.396
		Master	-1.444	0.071
	Videregående	Grunnskole	1.077	0.303
		Bachelor	0.152	0.935
		Master	-0.368	0.476
	Bachelor	Grunnskole	0.925	0.396
		Videregående	-0.152	0.935
		Master	-0.519*	0.020
	Master	Grunnskole	1.444	0.071
		Videregående	0.368	0.476
		Bachelor	0.519*	0.020

* Gjennomsnittsdifferansen er signifikant ved nivået 0,05

Tabell 16: Post Hoc test – forskjeller mellom utdanningsnivå og hvordan brukerne stiller seg til digitaliseringen

Som vi kan se av tabell 16 slo Post Hoc testen ikke ut på brukernes tillit til at revisor har kompetanse til å forstå funnene fra en dataanalyse. Vi antar det har en sammenheng med at p-verdien vår var 0,044/0,045, noe som er veldig tett opp mot signifikansnivået på 0,05. Testen viser likevel at den største forskjellen her er mellom de med bachelor og master som høyeste fullførte utdanning.

I forbindelse med brukernes meninger om at analytisk revisjon vil være mer relevant enn tradisjonell revisjon, befinner den signifikante forskjellen seg mellom de med grunnskole og master som høyeste fullførte utdanning, samt mellom de med videregående og master som høyeste fullførte utdanning. Blant disse er den største forskjellen mellom førstnevnte. Den er også i favør av de med master. Hvilket tilsier at jo høyere utdanning brukerne har, i desto større grad forventer de at revisor holder følge med den digitale utviklingen.

Den signifikante forskjellen mellom brukernes skepsis om overgangen fra tradisjonell- til analytisk metode fremkommer derimot mellom de med grunnskole og bachelor som høyeste fullførte utdanning, hvor førstnevnte uttrykker høyere skepsis enn sistnevnte. Mens den signifikante forskjellen mellom brukernes mening om at automatiserte regelstyrte prosesser kan ta avgjørelser på samme måte som en revisor ligger mellom de med bachelor og master som høyeste fullførte utdanning. Her viser det seg at de med master som høyeste fullførte utdanning er mer positive enn de med bachelor.

Se vedlegg 4 for fullstendig Post Hoc test.

4.4.5 Hvilken metode foretrekker brukerne at revisor benytter?

Fjerde forskningsspørsmål knytter seg til hvilken metode brukerne vil foretrekke at revisor benytter. Her ga vi respondentene en innledende tekst om ulike endringer i revisors substanshandlinger som blir muliggjort ved bruk av analytisk metode (se vedlegg 1). Deretter ba vi de velge hvilken metode de vil foretrekke at revisor benytter ved revisjonen av selskapet i forbindelse med de ulike substanshandlingene. Som tidligere nevnt presiserte vi at det fortsatt foreligger noen regulatoriske utfordringer rundt gjeldende forhold, men at de kunne se bort fra dette i besvarelsen. Samtlige svar er derfor basert på brukernes meninger gitt at endringene i substanshandlingene på sikt tillates etter revisjonsstandardene.

	Tradisjonell metode	Analytisk metode	En kombinasjon	Vet ikke
Eksterne bekreftelser	15 15.0%	23 23.0%	52 52.0%	10 10.0%
Inspeksjon/observasjon av varelager	16 16.0%	20 20.0%	48 48.0%	16 16.0%
Etterregninger	9 9.0%	29 29.0%	49 49.0%	13 13.0%
Gjennomføring av intervju	29 29.0%	10 10.0%	48 48.0%	13 13.0%
Vurdering av estimater	17 17.0%	20 20.0%	55 55.0%	8 8.0%

Tabell 17: Metoden brukerne foretrekker at revisor benytter i forbindelse med ulike substanshandlinger, gitt at det blir tillatt etter revisjonsstandardene

Som vi kan se av tabell 17 er det en tydelig overvekt av respondenter som foretrekker at revisor benytter seg av en kombinasjon. Dette samsvarer også med funnene i tabell 9, hvor flertallet mente en kombinasjon ville være mest hensiktsmessig i form av at det vil gi størst grad av verdifull innsikt, nyttig og relevant informasjon, samt størst merverdi og revisor best beslutningsgrunnlag. Ifølge Brown-Liburd og Vasarhelyi (2015) er dette også praksis hos de fire store revisjonsselskapene per nå, og trolig slik det kommer til å foregå i første omgang av implementeringen. At dette er praksis kan ha en sammenheng med gjennomgangen i kapittel 2.3.4. Det er tydelig at revisjonsselskapene må ta i bruk analytisk revisjon for å holde seg relevante, men frem til det forekommer endringer i det regulatoriske vil de mest sannsynlig supplere med tradisjonelle metoder «for å være på den sikre siden».

Når det gjelder den øvrige fordelingen avviker den i større grad med tabell 9, hvor det omtrent var dobbelt så mange som valgte analytisk metode fremfor tradisjonell metode. I tabell 17 ser vi at det er nokså jevnt fordelt, sett bort fra etterregninger og gjennomføring av intervju.

I forbindelse med etterregninger svarte 9% at de foretrekker at revisor benytter tradisjonell metode og 29% at de foretrekker at revisor benytter analytisk metode. Her praktiseres det i teorien allerede en type digitalisering i form av kalkulatorbruk – det er jo en automatisert regning i stedet for at man regner for hånd. Årsaken til at en så stor del av respondentene foretrekker analytisk metode fremfor tradisjonell metode kan dermed skyldes at de er trygge med denne typen automatisering, og tenker at maskiner/roboter like gjerne kan utføre handlingen. Det vil jo ikke minst være altfor tidkrevende og lite effektivt for revisor å regne alt for hånd.

Angående gjennomføring av intervju var dette motsatt, med en fordeling på 29% tradisjonell metode og 9% analytisk metode. Selv om vi presiserte at endringene i intervjuprosessen i dette tilfellet gjaldt at revisor kunne gjennomføre dataanalyser i forkant av intervju for å gå i dybden på eventuelle avvik, kan årsaken til den høye andelen være at noen frykter for kundekontakten. Kundekontakt er en sentral del i det å bygge tillit mellom revisor og revisjonskunde, og noe det vil være avgjørende å opprettholde til tross for automatiseringen og robotiseringen. Det vil eksempelvis ikke være aktuelt å erstatte revisor med en robot i forbindelse med gjennomføring av intervju (Kinserdal, 2018).

Forskjeller mellom investorer og långivere?

Vi valgte også å se om det er forskjeller mellom investorene og långiverne her. Etersom spørsmålets variabler er på nominalnivå valgte vi å benytte oss av kjiqvadrattest i stedet for t-test/ANOVA. I den anledning er det tre forutsetninger som må være oppfylt. For det første må vi ha kategoriske variabler (variabler på nominalnivå), for det andre må 80% av cellene i tabellen ha forventet verdi over 5, og for det tredje kan ingen celler ha en forventet verdi under 1 (Pallant, 2016). Totalt var det to celler med en forventet verdi lavere enn 5, fordelt på testen for gjennomføring av intervju og testen for etterregning. Dette utgjør imidlertid kun 16,7% av cellene og samtlige forutsetninger anses derfor som oppfylt for alle gruppene. Resultatene for de cellene med forventet verdi lavere enn 5 vil likevel være noe mindre robuste.

		Investor		Långiver		Totalt	P-verdi Kjikkvadrat
		Ant.	%	Ant.	%		
Eksterne bekreftelser	Tradisjonell metode	12	21.4%	3	8.8%	15 (16.7%)	0.288
	Analytisk metode	14	25.0%	9	26.5%	23 (25.6%)	
	En kombinasjon	30	53.6%	22	64.7%	52 (57.7%)	
	Totalt	56	100.0%	34	100.0%	90 (100.0%)	
Inspeksjon/ observasjon av varelager	Tradisjonell metode	10	18.8%	6	19.3%	16 (19%)	0.056
	Analytisk metode	17	32.1%	3	9.7%	20 (23.8%)	
	En kombinasjon	26	49.1%	22	70.1%	48 (57.2%)	
	Totalt	53	100.0%	31	100.0%	84 (100%)	
Etterregninger	Tradisjonell metode	5	9.3%	4	12.2%	9 (10.4%)	0.631
	Analytisk metode	20	37%	9	27.3%	29 (33.3%)	
	En kombinasjon	29	53.7%	20	60.5%	49 (56.3%)	
	Totalt	54	100.0%	33	100.0%	87 (100%)	
Gjennomføring av intervju	Tradisjonell metode	21	38.2%	8	25%	29 (33.3%)	0.374
	Analytisk metode	5	9.1%	5	15.6%	10 (11.5%)	
	En kombinasjon	29	52.7%	19	59.4%	48 (55.2%)	
	Totalt	55	100.0%	32	100.0%	87 (100%)	
Vurdering av estimater	Tradisjonell metode	14	23.3%	3	9.4%	17 (18.5%)	0.257
	Analytisk metode	12	20%	8	25%	20 (21.7%)	
	En kombinasjon	34	56.7%	21	65.6%	55 (59.8%)	
	Totalt	60	100.0%	32	100.0%	92 (100%)	

Tabell 18: Forskjeller mellom investorenes og långivernes foretrukne metode?

Resultatet av kjikkvadrattesten vises i tabellen over. Her ser vi at det ikke er signifikante forskjeller mellom brukergruppene. Det betyr at det heller ikke er noen sammenheng mellom type kapitaltyper og hvilken metode det foretrekkes at revisor benytter ved revisjonen av selskapet.

Se vedlegg 5 for fullstendig kjikkvadrattest.

4.4.6 Hvordan vil digitaliseringen av revisjonsbransjen påvirke brukernes tillit til revisor?

Den overordnede problemstillingen for denne oppgaven er:

«Hvordan vil digitaliseringen av revisjonsbransjen påvirke brukernes tillit til revisor?»

For å få et best mulig inntrykk av dette valgte vi, i tillegg til å besvare forskningsspørsmålene, å kartlegge hvor viktig revisjon er for brukernes tillit til regnskapet, samt hvor viktig brukerne vurderer tilliten til revisor. Vi stilte derfor følgende spørsmål: «Hvor viktig er revisjon for tilliten din til regnskapet?» og «Hvor viktig er det for deg å ha tillit til revisor?». Første spørsmål ga et gjennomsnitt på 3,77, noe som indikerer at de fleste anser det som viktig til svært viktig. Kun tre personer svarte at det ikke er viktig. Andre spørsmål ga et gjennomsnitt på 4,18. Her svarte ingen at det ikke er viktig, mens hele 81 svarte at det er svært viktig eller avgjørende. Det tyder på at brukerne mener det er viktig å ha tillit til revisor. Frekvenstabellene ligger under vedlegg 3.

Forskjeller mellom brukere som er løpende involvert i ledelsen og ikke?

Vi valgte også å se om det var forskjeller i respondentenes besvarelser basert på om de er løpende involvert i selskapet eller ikke. Dette gjorde vi med hensyn til prinsipal-agent situasjonen som ble presentert i teoridelen, da eierne har et informasjonsbehov for å kunne stole på at ledelsen har handlet i deres beste egenskap. Forutsetningen om lik varians er oppfylt for begge, men forutsetningen om normalitet er ikke oppfylt for noen (Sig.<0,05).

	Løpende involvert i selsk.	Ant.	Gj. snitt	Std. avvik	Varians	Normalitet	P-verdi T-test	P-verdi Mann Whitney U
Hvor viktig revisjon er for brukernes tillit til regnskapet	Ja	57	3.81	0.875	0.737	0.000	0.628	0.625
	Nei	43	3.72	0.882				
Hvor viktig brukerne vurderer tilliten til revisor	Ja	57	4.30	0.775	0.203	0.000	0.082	0.087
	Nei	43	4.02	0.801				

Tabell 19: Forskjeller mellom brukernes løpende involvering i ledelsen og revisjonens rolle for deres tillit til regnskapet og betydningen av tillit til revisor?

Det er, som vi kan se av tabell 19, ikke signifikante forskjeller mellom brukere som er løpende involvert i selskapet og brukere som ikke er det. Den største forskjellen fremkommer for øvrig i forbindelse med hvor viktig brukerne vurderer tilliten til revisor.

I og med at vi ønsker å finne ut hvilken påvirkning digitaliseringen vil ha på brukernes tillit til revisor, vil brukernes nåværende tillit til revisor være et essensielt element. Neste steg blir derfor å kartlegge dette. Vi vil også se på brukernes nåværende tillit til ledelsen, av samme grunn som presentert ovenfor (prinsipal-agent situasjonen).

Revisor→ Ledelsen↓	Svært liten grad	Liten grad	Moderat	Stor grad	Svært stor grad	Totalt
Svært liten grad	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Liten grad	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Moderat	0.0%	0.0%	0.0%	6.0%	1.0%	7.0%
Stor grad	0.0%	0.0%	8.0%	40.0%	7.0%	55.0%
Svært stor grad	0.0%	0.0%	4.0%	7.0%	27.0%	38.0%
Totalt	0.0%	0.0%	12.0%	53.0%	35.0%	100.0%

Tabell 20: Brukernes nåværende tillit til ledelsen i selskapet og revisor

Som det fremgår av tabell 20 er det tydelig at de fleste både har stor tillit til ledelsen i selskapet og revisor. Dette underbygges også av gjennomsnittsverdiene på 1,31 (ledelsen i selskapet) og 1,21 (revisor) som indikerer at brukernes tillit er plassert mellom verdiene «stor grad» og «svært stor grad» (se vedlegg 3). Totalt sett har brukerne imidlertid litt større tillit til ledelsen i selskapet enn revisor. Brukernes tillit til ledelsen i selskapet er fordelt på 7% «moderat», 55% «stor grad» og 38% «svært stor grad», mens deres tillit til revisor er fordelt på 12% «moderat», 53% «stor grad» og 35% «svært stor grad». Selv om det ikke er betydelige forskjeller, strider funnene noe med teorien presentert i kapitlene 2.2.2 og 2.2.3. Revisor opptre som allmennhetens tillitsperson og skal benyttes som et kontrolltiltak for kapitalyterne ved å undersøke, bekrefte og skape troverdighet om ledelsens finansielle rapportering er i samsvar med gjeldende rammeverk. Av den grunn burde forskjellen mellom kapitalyternes tillit til ledelsen i selskapet og revisor egentlig vært omvendt, da revisors beretning skal gi kapitalyterne noe større troverdighet enn selskapets egen selvvurdering (Eilifsen et al., 2014). Vi valgte derfor å undersøke om det kunne ha en sammenheng med brukernes løpende involvering i ledelsen, noe det ser ut til å ha (se vedlegg 6).

Revisor→ Ledelsen↓	Negativ påvirkning	Litt negativ påvirkning	Moderat	Litt positiv påvirkning	Positiv påvirkning	Totalt
Negativ påvirkning	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Litt negativ påvirkning	0.0%	6.0%	1.0%	0.0%	0.0%	7.0%
Moderat	1.0%	0.0%	32.0%	8.0%	3.0%	44.0%
Litt positiv påvirkning	0.0%	0.0%	2.0%	29.0%	3.0%	34.0%
Positiv påvirkning	0.0%	0.0%	0.0%	1.0%	14.0%	15.0%
Totalt	1.0%	6.0%	35.0%	38.0%	20.0%	100.0%

Tabell 21: Digitaliseringens påvirkning på brukernes tillit til ledelsen i selskapet og revisor

Tabell 21 viser videre hvordan brukerne tror digitaliseringen vil påvirke deres tillit til ledelsen i selskapet og revisor. Her ser vi at noen få (7%) mener digitaliseringen vil ha noe negativ påvirkning. Flertallet mener imidlertid at digitaliseringen vil ha moderat påvirkning på deres tillit til ledelsen (44%) og litt positiv påvirkning på deres tillit til revisor (38%). En mulig forklaring på disse resultatene kan være at brukernes nåværende tillit er så høy at det skal en del til for å påvirke denne til å bli veldig mye bedre. Vi valgte derfor å se nærmere på dette ved å undersøke sammenhengen mellom brukernes nåværende tillit til revisor og deres tanker om hvordan digitaliseringen vil påvirke denne.

Før↓ / etter→	Negativ påvirkning	Litt negativ påvirkning	Moderat	Litt positiv påvirkning	Positiv påvirkning	Totalt
Svært liten grad	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Liten grad	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Moderat	0.0%	2.0%	5.0%	4.0%	1.0%	12.0%
Stor grad	0.0%	3.0%	17.0%	22.0%	11.0%	53.0%
Svært stor grad	1.0%	1.0%	13.0%	12.0%	8.0%	35.0%
Totalt	1.0%	6.0%	35.0%	38.0%	20.0%	100.0%

Tabell 22: Brukernes tillit til revisor før og etter digitaliseringen

---

Totalt syv brukere mener som nevnt at digitaliseringen vil påvirke deres tillit til revisor i en noe negativ retning. Av disse mener én at det vil gi negativ påvirkning, og de resterende seks at det vil gi litt negativ påvirkning. Som vi kan se av tabell 22 har den ene brukeren som mener digitaliseringen vil gi negativ påvirkning i utgangspunktet svært stor tillit til revisor. De seks brukerne som svarte at digitaliseringen vil gi litt negativ påvirkning har derimot varierende tillit til revisor, spredt på moderat (2%), stor (3%) og svært stor (1%). Flest antall respondenter befinner seg i en kombinasjon av at de allerede har stor tillit til revisor, men likevel tror digitaliseringen vil ha litt positiv påvirkning. Videre mener flertallet av de som per nå har svært stor tillit til revisor at digitaliseringen vil ha moderat påvirkning (13%), etterfulgt av litt positiv påvirkning (12%) og positiv påvirkning (8%). Det ser altså ikke ut som det er noen direkte sammenheng mellom brukernes nåværende tillit til revisor og hvordan den vil påvirkes av digitaliseringen. Andelene er heller ikke høye nok til at vi kan trekke konklusjoner basert på hele populasjonen. Vi valgte derfor å undersøke om det er noen andre faktorer som ser ut til å være gjeldende.

De syv respondentene som mener digitaliseringen vil ha litt negativ til negativ påvirkning på deres tillit til revisor er alle over 30 år, fordelt på seks menn og en kvinne, hvorav tre er investorer og fire långivere, fem er løpende involvert i ledelsen og to ikke. Alle foruten to har også videregående som høyeste fullførte utdanning. De to siste har grunnskole og bachelor. Det er med andre ord ikke noen typiske trekk som går igjen, og de fleste demografiske elementene er jevnt representert. Videre er også de øvrige besvarelsene nokså varierende, men de fleste har svart «vet ikke» på samtlige spørsmål tilknyttet hvilken metode de foretrekker at revisor benytter og som vil ha størst positiv påvirkning på ulike elementer i revisjon. Det kan tyde på at de ikke har et forhold til digitaliseringen og derfor stiller seg kritiske til det ukjente.

Hvor mye av brukernes tillit kan forklares av revisjonskvalitet, relevans og merverdi?

Oppsummert tolker vi, basert på funnene i forskningsspørsmålene, særlig tre begrep som sentrale for brukernes tillit til revisor i fremtiden. For det første vil revisjonskvaliteten spille en stor rolle i form av at analytisk revisjon vil muliggjøre testing av større populasjoner, gi økt datatilgjengelighet og bidra til at revisor i større grad kan fokusere på høyrisikoområder. For det andre vil relevans være viktig i form av at digitaliseringen vil bidra til at revisor både får tilgang til og kan gi brukerne mer relevant informasjon. Det virker også som revisor og revisjonsbransjen må holde følge med den digitale utviklingen for å oppfattes som relevant.

For det tredje vil revisor, ved hjelp av dataanalyse, kunne bidra til å skape merverdier i form av at han vil få en bedre forståelse av virksomheten, foreta bedre risikovurderinger og få bedre muligheter til å oppdage misligheter.

Vi valgte av den grunn å avslutte med å utføre en standard multivariat regresjonsanalyse for å undersøke sammenhengen mellom disse begrepene og brukernes litt økte tillit til revisor. I tillegg valgte vi å undersøke hvilke av begrepene som i størst grad kan forklare økningen.

I den anledning utarbeidet vi tre hypoteser:

H₁: Økt revisjonskvalitet som følge av digitaliseringen vil øke brukernes tillit til revisor

H₂: Økt relevans som følge av digitaliseringen vil øke brukernes tillit til revisor

H₃: Økt merverdi som følge av digitaliseringen vil øke brukernes tillit til revisor

Forutsetningen om ekstremverdier, normalitet, lineærhet, homogenitet og multikolaritet er oppfylt og analysen viser at resultatene er statistisk signifikante for den avhengige variabelen brukernes tillit til revisor (p-verdi 0,000). Alle de uavhengige variablene er også statistisk signifikante (revisjonskvalitet = 0,002, relevans = 0,000 og merverdi = 0,000). De to sistnevnte verdiene indikerer at det ikke er noen sannsynlighet for at resultatene ikke stemmer. Signifikansnivået til revisjonskvalitet er også lavt nok til at vi kan tro på de sammenhengene vi finner.

Videre viser β -verdiene at styrken på sammenhengen mellom samtlige uavhengige variabler er positive (revisjonskvalitet = 0,245, relevans = 0,333 og merverdi = 0,348). Det betyr at både økt revisjonskvalitet, relevans og merverdi som følge av digitaliseringen øker brukernes tillit til revisor. Påstanden til Rafen (2014) om at jo høyere revisjonskvalitet, desto høyere tillit til revisor, ser dermed ut til å være gjeldende for vår studie. Vi ser også at den sterkeste sammenhengen er mellom merverdi og tillit, men samtlige hypoteser får altså støtte.

Selv om resultatene tilsier at det er en klar sammenheng mellom digitaliseringens positive effekt på revisjonens kvalitet, relevans og merverdi, og brukernes litt økte tillit til revisor, forklarer de uavhengige variablene samlet kun 63,2% av den avhengige variabelen. Det vil si at 63,2% av den totale endringen i den avhengige variabelen brukernes tillit til revisor kan spores tilbake til de tre uavhengige variablene revisjonskvalitet, relevans og merverdi, mens de resterende 36,8% da ser ut til å skyldes andre forhold.

Se vedlegg 7 for fullstendig multivariat regresjonsanalyse.

---

5. Konklusjon

Formålet med denne masteroppgaven har vært å se nærmere på hvilken påvirkning digitaliseringen av revisjonsbransjen vil kunne ha på brukernes tillit til revisor. En kombinasjon av et ønske om å bidra til økt kunnskap og nysgjerrighet rundt digitaliseringens effekt på fremtidens revisjon og revisors rolle, ledet oss frem til følgende problemstilling:

«Hvordan vil digitaliseringen av revisjonsbransjen påvirke brukernes tillit til revisor?»

I dette kapitlet vil vi presentere våre hovedfunn, etterfulgt av å gjennomgå studiens begrensninger og forslag til videre forskning. Vi anser det som mest nærliggende å besvare hvert enkelt forskningsspørsmål før vi tar for oss studiens overordnede problemstilling.

5.1 Hovedfunn

1. Har brukerne fått med seg den utviklingen som foregår innen revisjonsbransjen?

Begrepet digitalisering er sentralt for forståelsen av den utviklingen som foregår innen revisjonsbransjen. Funnene i utredningen vår tilsier at brukerne har hørt om begrepet, og har et visst forhold til det – men begrenset forståelse og kunnskap rundt dets betydning. Dette underbygges av deres egen vurdering, hvor flertallet gir uttrykk for at de har moderat til lav kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen, bruk av digitalt verktøy i revisjon og begrepet dataanalyse i revisjonssammenheng. Ut ifra dette kan vi konkludere med at brukerne har fått med seg at det foregår en utvikling innen revisjonsbransjen, men i moderat til liten grad har kjennskap til omfanget.

2. Hvilken påvirkning mener brukerne digitaliseringen vil ha på revisjonskvaliteten?

Våre funn tilsier videre at brukerne mener digitaliseringen vil ha positiv påvirkning på revisjonskvaliteten i form av litt økt til økt revisjonskvalitet. Dette forsterkes av at ingen brukere indikerer at digitaliseringen vil redusere revisjonskvaliteten betraktelig. Brukerne gir uttrykk for at den største økningen knyttes til at revisor i større grad kan fokusere på

høyrisikoområder, etterfulgt av at revisor får økt datatilgjengelighet og kan teste større populasjoner. At revisor i større grad kan fokusere på høyrisikoområder bidrar til at revisor kan utføre revisjon med lavere revisjonsrisiko og gir dermed både en bedre forståelse av virksomheten og et bedre grunnlag for å oppdage misligheter (Cao et al., 2015). Av den grunn kan vi konkludere med at digitaliseringen, slik brukerne ser det, vil øke revisjonskvaliteten.

3. Hvordan stiller brukerne seg til digitaliseringen av revisjonsbransjen?

Funnene vedrørende følgende forskningsspørsmål indikerer at brukerne verken er særlig skeptiske eller ukomfortable med endringene digitaliseringen vil medføre, men heller forventer at revisjonsbransjen holder følge med den. Det ser med andre ord ut til at revisjonsbransjen er nødt til å gå foran i digitaliseringsprosessen i næringslivet for å kunne tilby merverdier av revisjon. Et flertall brukere gir imidlertid uttrykk for at en kombinasjon av tradisjonell- og analytisk revisjon vil gi størst grad av verdifull innsikt, nyttig og relevant informasjon, samt størst merverdi og revisor best beslutningsgrunnlag. Med tanke på forholdene presentert i kapittel 2.3.4 er det naturlig at brukerne vil foretrekke en overgang hvor det praktiseres en kombinasjon heller enn en direkte utskiftning. Det fremkommer også at de mener overgangen vil ha størst positiv påvirkning på revisors mulighet til å gi mer tidsriktig informasjon, noe vi som nevnt tolker å være i favør av revisjonsbransjen, da det vil bidra til at både regnskapsinformasjon og revisor vil oppleves som relevant.

Basert på dette kan vi konkludere med at brukerne stiller seg positive til digitaliseringen, men anser det som fordelaktig at overgangen fra tradisjonell- til analytisk revisjon innebærer en periode hvor det praktiseres en kombinasjon. Det kan også se ut til at brukere over 50 år i større grad stoler på revisors kompetanse til å forstå funnene fra dataanalyser, samt forventer at det holdes følge med den digitale utviklingen, enn brukere i aldersgruppen 0-50 år. I tillegg ser det ut til at jo høyere utdanning brukerne har, i desto større grad forventer de at revisor holder følge med den digitale utviklingen, og i desto mindre grad er de skeptiske til overgangen. Brukere med master som høyeste fullførte utdanning ser også ut til å være mer positive til at automatiserte regelstyrte prosesser kan ta avgjørelser på samme måte som en revisor, enn brukere med bachelor som høyeste fullførte utdanning.

---

4. Hvilken metode foretrekker brukerne at revisor benytter?

Som det fremkom ovenfor tilsier funnene i utredningen vår at brukerne anser det som mest hensiktsmessig at revisor benytter en kombinasjon av tradisjonell- og analytisk revisjon. At en tydelig overvekt brukere også foretrekker en kombinasjon i forbindelse med revisors substanshandlinger, støtter ytterligere opp om dette. Konklusjonen her blir derfor at brukerne foretrekker at revisor benytter en kombinasjon av tradisjonell- og analytisk metode.

Hvordan vil digitaliseringen av revisjonsbransjen påvirke brukernes tillit til revisor?

Ifølge funnene i utredningen anser brukerne revisjon og tillit til revisor som svært viktig. De gir også uttrykk for at de i utgangspunktet har stor tillit til både ledelsen i selskapet og revisor. Videre fremkommer det at brukerne tror digitaliseringen vil ha moderat påvirkning på deres tillit til ledelsen og litt positiv påvirkning på deres tillit til revisor. Det er imidlertid ingenting som tilsier at det er en sammenheng mellom brukernes nåværende tillit og påvirkningen som følge av digitaliseringen. Brukernes demografiske trekk viser seg heller ikke å være utslagsgivende. Det ser derimot ut til at det er en klar sammenheng mellom det faktum at brukerne mener digitaliseringen vil føre til høyere revisjonskvalitet, relevans og merverdi, og brukernes litt økte tillit til revisor. Funnene indikerer med andre ord at digitaliseringen vil ha en positiv innvirkning på brukernes meninger om revisjon og revisors rolle som allmennhetens tillitsperson. Det vil derfor være avgjørende for bransjen å utvikle metodikken i takt med digitaliseringen, slik at revisor kan dra nytte av teknologien for å effektivisere revisjonen og tilføre den økt kvalitet, relevans og merverdi (Earley, 2015).

Våre funn og konklusjoner leder oss frem til følgende overordnede konklusjon: Digitaliseringen av revisjonsbransjen vil ha litt positiv påvirkning på brukernes tillit til revisor. Vi tolker det også slik at dette delvis kan forklares av de forhold ved digitaliseringen som vil bedre revisjonens kvalitet, relevans og merverdi. Nærmere bestemt at digitaliseringen vil muliggjøre testing av større populasjoner, gi økt datatilgjengelighet og bidra til at revisor i større grad kan fokusere på høyrisikoområder – slik at han kan få en bedre forståelse av virksomheten og bedre muligheter til å oppdage misligheter, samt kunne foreta bedre risikovurderinger, gi mer tidsriktig informasjon og oppleves mer relevant.

5.2 Begrensninger i studien

Denne studien har for øvrig visse begrensninger i form av at den kan inneholde målefeil. Målefeil kan oppstå når respondentene besvarer spørreskjemaet, og kan medføre at vi ikke klarer å måle det som er ønskelig på grunn av spørreskjemaets utforming. Ting som kan medføre målefeil er eksempelvis uklarheter i spørsmålene, ledende spørsmål, rekkefølgen på spørsmålene eller dårlig interaksjon med respondentene (Sucarrat, 2015). Vi gjennomførte en pilottest av spørreundersøkelsen for å redusere risikoen for målefeil, samt øke studiens validitet og reliabilitet. Pilottesten ble sendt ut til to investorer og to långivere. Disse ga tilbakemeldinger på hvordan vi kunne utforme spørreundersøkelsen på en god og universal måte, slik at risikoen for målefeil ble redusert. Videre distribuerte vi en web-basert spørreundersøkelsen som ble sendt til respondentene på e-post. På denne måten fikk de frihet til å velge hvilket tidspunkt de ville besvare undersøkelsen, samtidig som svarene ble registrert automatisk uten vår innvirkning. Dette bidrar ytterligere til å redusere risikoen for målefeil. Til tross for at vi har vært bevisste på dette, og tatt nevnte grep ved utformingen og analysen av spørreundersøkelsen, kan vi likevel ikke fjerne risikoen for målefeil fullstendig.

5.3 Forslag til videre forskning

Revisjonsbransjen står overfor en stor digital omveltning, og det er ingen som vet med sikkerhet hvilken effekt digitaliseringen vil ha. Det er derfor mange aspekter det vil være interessant å undersøke vedrørende fremtidens revisjon, deriblant hvordan det vil endre revisors rolle og arbeidsoppgaver, men også hvordan det vil endre revisjonsbransjen og revisjon som yrke.

Utredningen har gitt oss interessante indikasjoner på hvilken påvirkning digitaliseringen av revisjonsbransjen vil kunne ha på brukernes tillit til revisor, samt hvor mye brukerne har fått med seg av den utviklingen som foregår innen revisjonsbransjen. Funnene indikerer også at brukernes tillit til revisor avhenger sterkt av revisjonens kvalitet, relevans og merverdi.

Ettersom den digitale utviklingen fortsatt er ny og pågående, vil det imidlertid være krevende å fastslå den faktiske effekten før man kan studere det i etterpåklokskapens lys. Vi tror derfor det kan være interessant å gjøre nettopp dette – studere det i etterpåklokskapens lys. Et alternativ er dermed å undersøke tilsvarende problemstilling etter at digitaliseringen har gjort seg gjeldende, og eventuelt etter at revisjonsstandardene og tilsynsmyndighetene har foretatt nødvendige endringer.

Videre vil det både være aktuelt og interessant å studere forholdet mellom dataanalyser og kravene revisjonsstandardene stiller til revisjonsbevis. I den anledning vil det være relevant å se på hvilke regulatoriske endringer som er nødvendige for å kunne benytte dataanalyser fra revisors revisjonshandlinger som revisjonsbevis.

Litteraturliste

- AICPA. (2015). *Audit analysis and continuous audit: Looking towards the future*. New York
- AICPA. (1993) *The Expectation Gap Standards. Progress, Implementation, Research Opportunities*. Proceedings of the Expectation Gap Roundtable May 11-12, 1992, Charleston, SC
- Altinn. (2018, 2. januar). Må jeg ha revisor? Hentet 2. november 2018 fra <https://www.altinn.no/starte-og-drive/regnskap-og-revisjon/ma-jeg-ha-revisor/>
- Appelbaum, D., Kogan, A. og Vasarhelyi, M. A. (2017) Big Data and Analytics in the Modern Audit Engagement: Research needs. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*. *American Accounting Association*
- Arnulf, J. K. (2013, 4. mars). Hentet fra <https://www.bi.no/forskning/business-review/articles/2013/03/verdien-av-tillit/>
- Asklund, A. (2017). Spiller på lag med teknologien. *Revisjon og regnskap*, 2017(7), 20-21
- Asklund, A. (2015). Ønsker en relevant og fremtidsrettet bransje. *Revisjon og regnskap*, 2017(2), 11-15
- Aurstad, T. (2017). Revisjonsbevis i en digital hverdag. *Revisjon og regnskap*, 2017(7), 26-27
- Baksaas, K. M. og Stenheim, T. (2015). *Regnskapsteori*. 1. utg. Oslo: Cappelen Damm
- Brown-Libur, H. og Vasarhelyi, M. A. (2015). *Big data and Audit Evidence*. US: American Accounting Association
- Cao, M., Chychyla, R. og Steward, T. (2015). *Big data analytics in financial statement audits*. American Accounting Association
- Cappelen, A. W. (2004). Revisors samfunnsansvar. *Revisjon og regnskap* 2004(5)
- Chan, D. Y. og Vasarhelyi, M. A. (2011). Innovation and practice of continuous auditing. *International Journal of Accounting systems*, 12(2), 152-160.
- Cleland, J., Reeve, J., Rosenthal, J. og Johnston, P. (2014). Resisting the tick box culture: refocusing medical education and training. *British Journal of General Practice*, 64(625), 422-423.
- Coffee, J. C. (2006). *Gatekeepers: The professions and corporate governance*. Oxford University Press on Demand
- Cøster, M. og Westelius, A. (2016). *Digitalisering*. Solna: Liber.

-
- Dalland, O. (2010). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 4. utg. Oslo: Gyldendal Akademiske
- DeAngelo, L. E. (1981). Auditor independence, 'low balling', and disclosure regulation. *Journal of Accounting and Economics*, 3(2), 113-127.
- de Boer, M. d., Eimers, P., og Elsa, P. (2014). *Reengineering the audit in a digitized environment – developments in practice, challenges for auditing standards and opportunities for further research*. Hentet fra http://www.isarhq.org/2014_downloads/papers/ISAR2014_Boer_Eimers_Elsas.pdf
- Deloitte. (2016). *Revisjonens møte med automatiseringsteknologi: Årsoppgjørsmaskinen*. Hentet 14. september 2018 fra <http://deloittekilden.no/revisjonens-mote-medautomatiseringsteknologi-arsoppgjorsmaskinen/>
- Deloitte. (2015). *Ticking the box: Should rules or values guide business decisions?* Hentet 23. september 2018 fra <https://www2.deloitte.com/uk/en/pages/business-and-professional-services/articles/building.html>
- De Winter, J. C. F og Dodou, D. (2010). Five-Point Likert Items: t test versus Mann Whitney-Wilcoxon. *Practical Assessment, Research & Evaluation* 15(11).
- DnR. (2009a). Den Norske Revisorforenings regler om etikk. Den Norske Revisorforening. Hentet 12. september 2018 fra https://www.revisorforeningen.no/globalassets/fag/etikk/DnRs_regler_om_etikk
- Earley, C. E. (2015, 10. juli). *Data analytics in auditing: Opportunities and challenges*. Hentet 11. september 2018 fra <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0007681315000592>
- Eilifsen, A., Messier, W. F., Glover, S. M, og Prawitt, D. F. (2014). *Auditing & Assurance Services*. London: McGraw-Hill
- EMC Education Services. (2015). *Data Science and Big Data Analytics – Discovering, Analyzing, Visualizing and Presenting Data*. Indianapolis: John Wiley & Sons
- Forbes Insights og KPMG. (2017). *The future is now. Audit 2025*. Hentet 18. september 2018 fra <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/us/pdf/2017/03/us-audit-2025-final-report.pdf>
- Forbes Insights og KPMG. (2015, juni). *A Focus on Change. Audit 2020*. Hentet 18. september 2018 fra <https://images.forbes.com/forbesinsights/StudyPDFs/KPMG-AFocusOnChange-REPORT.pdf>
- Ford, J. og Marriage, M. (2018a, 29. august). A return to prudence: how to restore faith in accounting. *Financial Times*. Hentet 8. september 2018 fra <https://www.ft.com/content/de183f62-a9fb-11e8-89a1-e5de165fa619>

-
- Ford, J. og Marriage, M. (2018b, 1. august). The big flaw: auditing in crisis. *Financial Times*. Hentet 8. september 2018 fra <https://www.ft.com/content/29ccd60a-85c8-11e8-a29d-73e3d454535d>
- Fowler, F. J. (2002). *Survey Research Methods*. 3. utg. Thousand Oaks: Sage
- Financial Times. (2018a, 2. august). Reform accounting rules to restore trust in audit. *Financial Times*. Hentet 8. september 2018 fra <https://www.ft.com/content/3830dfbc-93d7-11e8-b747-fb1e803ee64e>
- Financial Times. (2018b, 2. august). Auditing in crisis. *Financial Times*. Hentet 8. september 2018 fra <https://www.ft.com/content/a7f0664a-95dc-11e8-b67b-b8205561c3fe>
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. New York, US: Free Press
- Gartner. (2018, september). *Digitalization*. Hentet 10. september 2018 fra <https://www.gartner.com/it-glossary/digitalization/>
- Gartner. (2017). *How Analytics Will Change Every Part of Your Business*. [Webinar] Hentet 14. september fra <https://www.gartner.com/webinar/3545517?srcId=1-6470977776>
- Ghasemi, M. e. (2011, 12. desember). The impact of Information Technology (IT) on modern accounting systems. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 28.
- Ghuri, P. og Grønhaug, K. (2010). *Research Methods in Business Studies*. 4. utg. London: Pearson Education Limited
- Gulden, B. P. (2016). *Revisjon, teori og metode*. 7. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Groves, R. M., Fowler, F. J og Couper, M. P Jr., Lepkowski, J. M., Singer, E. og Tourangeau, R. (2009). *Survey Methodology*. 2. utg. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Haukerud og Sandanger. (2003). Ny renessanse for internkontroll. *Magma*
- Hindberg, T. (2015). Big Data og revisjon. *Revisjon og Regnskap*, 2017(3), 37-38
- IAASB. (2009a). *ISA 200 Overordnede mål for den uavhengige revisor og gjennomføringen av en revisjon i samsvar med de internasjonale revisjonsstandardene*. New York, NY: IFAC.
- IAASB. (2009b). *ISA 500 Revisjonsbevis*. New York, NY: IFAC.
- IAASB. (2009c). *ISA 530 Stikkprøver i revisjon*. New York, NY: IFAC

-
- IAASB. (2009d). *Ordliste til ISA/ISQC*. Hentet 11. september 2018 fra <https://www.revisorforeningen.no/globalassets/fag/standarder-og-veiledninger/ordliste.pdf>
- IAASB. (2016). *Data Analytics Working Group: Exploring the Growing Use of Technology in the Audit, with a Focus on Data Analytics*. New York, NY: IAASB.
- ICAEW. (2016, mars). *Data analytics for external auditors*. International Accounting, Auditing & Ethics. Hentet 13. september fra <https://www.icaew.com/international-accounting-and-auditing/international-auditing-perspectives/data-analytics-for-external-auditors>
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. 3. utg. Oslo: Cappelen Damm AS
- Johansen, Ø. K. (2015). *Verdien av tillit – Revisjonens historie*. 1. utg. Oslo: Kagge.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. og Tufte, P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. 3. utg. Oslo: Abstrakt forlag AS
- Kinserdal, F. (2018). *MRR453 Digital Revisjon – oppsummering*. Norges Handelshøyskole, Bergen.
- Kinserdal, F. (2017). NHH skal forske på digitalisering i revisjonsbransjen. *Magma*, 79-86.
- Knachel, W., Krishnan, G. V., Pevzner, M., Shefchik, L. B, og Velury, U. K. (2013). Audit Quality: Insights from the Academic Literature. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 2013(32), 385-421.
- Kokina, J. og Davenport, T. (2017). The Emergence of Artificial Intelligence: How Automation is Changing Auditing. *Journal of Emerging Technologies in Accounting* 14(1), 115-122
- KPMG. (2016). *Digital innovation – The impact of cognitive technology on business and financial reporting*. Hentet 14. september 2018 fra <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/us/pdf/2016/11/us-audit-techwebcast1.pdf?logActivity=true>
- Lindberg, T-M. (2018). Digitalisering må ledes. *Revisjon og regnskap* 2018(1).
- Lunde, G. I. (2017). *Når fremtid er nåtid, men likevel helt annerledes*. Hentet fra <https://www.bergen-chamber.no/media/1394/samling-1.pdf>
- Lundgaard, (2015, 17. juli). Tenk deg et samfunn uten tillit. *Dagsavisen*. Hentet 5. september 2018 fra <https://www.dagsavisen.no/nyemeninger/tenk-deg-et-samfunn-uten-tillit-1.459360>
- Seres, S. (2017). Den fjerde industrielle revolusjon – digitaliseringen angår oss alle. Hentet 27. september 2018 fra Manpower:

<https://www.manpower.no/kund/nor/nyheter/nyheter/newsposts/den-fjerde-industrielle-revolusjon-digitaliseringen-angaar-oss-alle-249041>

- McKinsey&Company. (2017). *A future that works: Automation, employment, and productivity*. McKinsey Global Institute
- Milgrom, P. R. og Roberts, J. (1992). *Economics, Organization and Management*. New Jersey: Prentice-Hall
- Murphy, M. og Tysiac, K. (2015). Data analytics helps auditors gain deep insight. *Journal of Accountancy*. Hentet 3. september 2018 fra <http://www.journalofaccountancy.com/issues/2015/apr/data-analytics-for-auditors.html>
- NOU 2017: 15. (2017). *Revisorloven - Forslag til ny lov om revisjon og revisorer*. Oslo: Finansdepartementet
- NOU 1997: 9. (1997). *Om revisjon og revisorer*. Oslo: Finansdepartementet
- Olsen, C. (2014). Hva er profesjonell skepsis? *Revisjon og regnskap 2014*(3), 32-37
- Pallant, J. (2016). *SPSS Survival manual*. 6. utg. Berkshire: McGraw-Hill Education
- Pedersen, J. S. (2016). Den nye historiefortelleren – Dataanalyse i revisjon. *Revisjon og regnskap 2016*(7), 30-31
- Porter, B. (1993) An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap. *Accounting and Business Research 24*(93), 49-68
- PwC. (2015). Hva er Big Data, og hva betyr Big Data for deg? Hentet 10. september 2018 fra <https://www.pwc.no/no/publikasjoner/information-management/big-data.pdf>
- Rafen, N. (2014). Revisjonskvalitet – forutsetning for relevans og tillit. *Revisjon og regnskap 2014*(5), 5
- Revisorforeningen. (2017a, 24. september). Gjenopprett tilliten! Hentet fra <https://www.revisorforeningen.no/om-oss/dnr-mener1/gjenopprett-tilliten/>
- Revisorforeningen. (2017b, 8. september). Digitalisering endrer det meste. Hentet fra <https://www.revisorforeningen.no/kundesider/min-side/medlemsinformasjon/digitalisering-endrer-det-meste/>
- Revisorforeningen. (2014). Revisjon – tillit og verdiskapning. Hentet 5. september 2018 fra <https://www.google.no/search?q=revisjon+-+tillit+og+verdiskapning&oq=revisjon+-+tillit+og+verdiskapning&aqs=chrome..69i57.3303j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8#>
- Revisorloven. (1999). Lov om revisjon og revisorer (LOV-1999-01-15-2). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-01-15-2>

-
- Saunders, M., Lewis, P. og Thornhill, A. (2009). *Research Methods for business students*. 5. utg. London: Pearson Education Limited
- Statistisk sentralbyrå. (2018, februar). *Dette er kvinner og menn i Norge*. Hentet 29. oktober 2018 fra SSB: https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/341883?_ts=161e302ccb8
- Statistisk sentralbyrå. (2017, juni). *Mer enn dobbelt så mange menn som kvinner investerer i aksjer*. Hentet 21. november fra SSB: https://www.ssb.no/bank-og-finansmarked/artikler-og-publikasjoner/mer-enn-dobbelt-sa-mange-menn-som-kvinner-investerer-i-aksjer?fbclid=IwAR24zqRIogpu3GHf8Pl_jmZS8K7_XpucgE4I365Ow8K62lF72U9rLjHQ0sc
- Sucarrat, G. 2015. *Metode og økonometri*. 2.0.6. utg. Oslo: Handelshøyskolen BI
- Sudman, S. (1976). *Applied sampling*. 4. Utg. New York: Academic Press
- Schwab, K. (2017). *Fourth Industrial Revolution*. Portfolio Penguin.
- Schwab, K. (2016, 14. januar). *The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond*. Hentet 3. oktober 2018 fra weforum: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/>
- Vasarhelyi, M. A., Kogan, A. og Tuttle, B. (2015). Big Data in accounting: An overview. *Accounting Horizons* 29(2), 381-396
- Vinje, V., Strøm, T., Bredesen, L. og Velten, C. (2017, desember). Teknologi og kompetanse i endring. Hentet 14. september 2018 fra <https://unio.no/cms/files/5272/unio-rapport--teknologi-og-%20kompetanse---endelig-versjon---4-desember.pdf>
- Wiik, H. (2017, 6. april). Digitalisering – alle har hørt om det men hva betyr det? Hentet fra <https://no.linkedin.com/pulse/digitalisering-alle-har-h%C3%B8rt-om-det-men-hva-betyr-hjalmar-wiik>
- Yoo, Y., Lyytinen, K., Boland, R., Berente, N., Gaskin, J., Schutz, D. og Srinivasan, N. (2010, juni). *The Next Wave of Digital Innovation: Opportunities and Challenges*. Hentet fra https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1622170

Vedlegg

Vedlegg 1 – Spørreundersøkelse

Del 1 – Demografiske spørsmål

Har du ytt lån til eller investert i aksjer i et selskap?

Ja

Nei

Hvilket kjønn er du?

Mann

Kvinne

Hvilken aldersgruppe tilhører du?

Under 30 år

30 - 40 år

41 - 50 år

51 - 60 år

Over 60 år

Hva er din høyeste fullførte utdanning?

Grunnskole

Videregående skole

Bachelor

Master

PhD

Har du ytt lån eller investert i aksjer i selskapet?

Ytt lån

Investert i aksjer

Er du løpende involvert i ledelsen i selskapet?

Ja

Nei

Hvor stor omsetning hadde selskapet i 2017? Under 5 000 000 kr 5 000 000 - 69 000 000 kr Ikke børsnotert, 70 000 000 kr eller mer Børsnotert, 70 000 000 kr eller mer**Hvilken bransje er selskapet i?** Eiendom Industri Kraft og energi Bank og finans Handel (detaljhandel) Bilhandel Shipping Offentlig sektor Sjømat Olje og gass Helse Telekom og media Annet**Del 2 – Brukernes forhold til revisjon**

Dersom du leser gjennom årsregnskapet til selskapet, leser du også gjennom revisjonsberetningen?

 Ja Nei

Hvordan vil du rangere de ulike formålene med revisjon?

	Ikke viktig	Litt viktig	Viktig	Svært viktig	Avgjørende
Gi uttrykk for hvorvidt regnskapet er utarbeidet i samsvar med gjeldende lover og regler	☐	☐	☐	☐	☐
Bekreft riktigheten av finansiell informasjon	☐	☐	☐	☐	☐
Avdekke og forebygge økonomiske misligheter	☐	☐	☐	☐	☐

Hvor viktig er..

	Ikke viktig	Litt viktig	Viktig	Svært viktig	Avgjørende
Hvor viktig er revisjon for deg?	☐	☐	☐	☐	☐
Hvor viktig er revisjon for tilliten din til regnskapet?	☐	☐	☐	☐	☐
Hvor viktig er det for deg å ha tillit til revisor?	☐	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad har du tillit til

	Svært liten grad	Liten grad	Moderat	Stor grad	Svært stor grad
Ledelsen i selskapet	☐	☐	☐	☐	☐
Revisor	☐	☐	☐	☐	☐

Del 3 – Brukernes forhold til digitalisering i revisjon

Hva legger du i begrepet tradisjonell revisjon?

Hva er digitalisering i revisjon for deg?

Hvordan vil du rangere

	Veldig lav	Lav	Moderat	Høy	Veldig høy
Din forståelse av revisjon	☐	☐	☐	☐	☐
Din IT-forståelse	☐	☐	☐	☐	☐
Din kunnskap om utviklingen som foregår i revisjonsbransjen	☐	☐	☐	☐	☐
Din kunnskap om bruk av digitalt verktøy i revisjon	☐	☐	☐	☐	☐
Din kunnskap om begrepet dataanalyse/dataanalytics i revisjonssammenheng	☐	☐	☐	☐	☐

Del 4 – Tradisjonell vs. analytisk revisjon

Begrepsavklaring

Revisjonsbevis: all informasjon revisor bruker for å komme frem til konklusjonene som revisors mening bygger på. Omfatter både informasjon som finnes i regnskapsmaterialet som underbygger regnskapet, og annen informasjon.

Tradisjonell revisjon baserer seg i stor grad på revisors profesjonelle skjønn og profesjonelle skepsis, og kan karakteriseres med: 1. Periodisk frekvens (begrenses til en årlig hendelse), 2. Reaktiv fremgangsmåte (feilinformasjon avdekkes i større grad etter at den har skjedd. Feil som inntreffer i februar oppdages feks ikke før senere på året), 3. Manuelle revisjonsprosedyrer (arbeidsomt og tidkrevende - størsteparten av revisors arbeid vil være sentrert rundt regelstyrte prosesser), 4. Revisor benytter utvalgsbasert testing for å kunne si noe om populasjonen (anvender revisjonshandlinger på mindre enn 100% av enhetene i populasjonen, og konkluderer på regnskapet basert på dette), 5. Tester utføres i all hovedsak av mennesker.

Analytisk revisjon (digitalisering) omfatter i hovedsak bruk av dataverktøy og dataanalyse: 1.-2. Den økte dynamikken i informasjonsregistrering gir rom for at revisjon etterhvert blir en mer kontinuerlig prosess som har løpende analyser og prognoser i sanntid, 3. Automatiserte regelstyrte prosesser gjør at revisor i større grad kan fokusere på høyrisikoområdene i revisjon, 4. Revisor får mulighet til å teste 100% av transaksjonene for å kartlegge hva som ligger bak avvik og anormalitet, 5. Tester utføres av maskiner/roboter, men analyseres/kontrolleres av revisor.

Hvordan tror du overgangen fra tradisjonell til analytisk revisjon vil påvirke

	Negativ påvirkning	Litt negativ påvirkning	Moderat	Litt positiv påvirkning	Positiv påvirkning
Revisors forståelse av virksomheten	☐	☐	☐	☐	☐
Revisors risikovurderinger	☐	☐	☐	☐	☐
Revisors mulighet til å oppdage misligheter	☐	☐	☐	☐	☐
Revisors mulighet til å gi mer tidsriktig informasjon	☐	☐	☐	☐	☐
Din tillit til revisjonsberetningen	☐	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad tror du overgangen fra tradisjonell til analytisk revisjon vil påvirke revisjonskvaliteten som følge av at revisor

	Redusert kvalitet	Litt redusert kvalitet	Ingen påvirkning	Litt økt kvalitet	Økt kvalitet
Kan teste større populasjoner	☐	☐	☐	☐	☐
Får økt datatilgjengelighet	☐	☐	☐	☐	☐
I større grad kan fokusere på høyrisikoområder	☐	☐	☐	☐	☐

Hvilken metode mener du vil

	Tradisjonell metode	Analytisk metode	En kombinasjon	Vet ikke
Gi deg størst grad av verdifull innsikt	☐	☐	☐	☐
Gi deg størst grad av nyttig informasjon	☐	☐	☐	☐
Gi deg størst grad av relevant informasjon	☐	☐	☐	☐
Gi deg størst merverdi	☐	☐	☐	☐
Gi revisor best beslutningsgrunnlag	☐	☐	☐	☐

Analytisk revisjon muliggjør også ulike endringer i revisors substanshandlinger. **Eksterne bekreftelser** kan innhentes automatisk og regnskapsposten kan gjennom en robot bli avstemt og kontrollert mot det eksterne revisjonsbeviset. **Droner** kan gjøre fysiske lagerobservasjoner ved å bruke bildebehandlingsteknologi for å feks se på lagertanker. Maskiner/roboter kan foreta en automatisk **etterregning** i stedet for at revisor skal sitte å regne forhånd. Revisor kan gjennomføre dataanalyser i forkant av **intervju** slik at han kan gå i dybden på avvik. I tillegg kan revisor i større grad bruke eksterne data til å kontrollere hva kunden har kommet frem til av **estimat**, for deretter å krysspeile de for å se om estimatene virker fornuftige. Revisjonsstandardene setter imidlertid begrensninger her, da de blant annet krever at revisor fysisk må inspisere og observere kundens varelager og gjennomføre manuelle etterregninger, avstemminger og lignende.

Gitt at dette blir tillatt etter revisjonsstandardene, hvilken metode vil du foretrekke at revisor benytter ved revisjonen av regnskapet til selskapet ditt i forbindelse med

	Tradisjonell metode	Analytisk metode	En kombinasjon	Vet ikke
Eksterne bekreftelser	☐	☐	☐	☐
Inspeksjon/observasjon av varelager	☐	☐	☐	☐
Etterregninger	☐	☐	☐	☐
Gjennomføring av intervju	☐	☐	☐	☐
Vurdering av estimater	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad..

	Svært liten grad	Liten grad	Moderat	Stor grad	Svært stor grad
I hvilken grad mener du analytisk revisjon vil være mer relevant enn tradisjonell revisjon?	☐	☐	☐	☐	☐
I hvilken grad forventer du at revisor holder følge med den digitale utviklingen?	☐	☐	☐	☐	☐
I hvilken grad er du skeptisk til overgangen fra tradisjonell til analytisk revisjon?	☐	☐	☐	☐	☐
I hvilken grad har du tillit til at revisor har kompetanse til å forstå funnene fra en dataanalyse?	☐	☐	☐	☐	☐
I hvilken grad er du komfortabel med at revisor benytter dataanalyser som revisjonsbevis?	☐	☐	☐	☐	☐
I hvilken grad mener du automatiserte regelstyrte prosesser vil kunne ta avgjørelser på samme måte som en revisor?	☐	☐	☐	☐	☐

Basert på helhetsinntrykket du sitter igjen med nå, hvordan tror du overgangen fra tradisjonell til analytisk revisjon vil påvirke din tillit til

	Negativ påvirkning	Litt negativ påvirkning	Moderat	Litt positiv påvirkning	Positiv påvirkning
Ledelsen i selskapet	☐	☐	☐	☐	☐
Revisor	☐	☐	☐	☐	☐

Vedlegg 2 – Gjennomsnittstid ved utførelse av spørreundersøkelsen

Deskriptiv data

	Antall	Min.	Maks.	Gj.snitt	Std.avvik
Varighet (i sekunder)	95	203.00	1805.00	526.8526	309.52194
Gyldig antall	95				

Vedlegg 3 – Frekvenstabeller

Gjennomlesning av revisjonsberetningen

«Dersom du leser gjennom årsregnskapet til selskapet, leser du også gjennom revisjonsberetningen?»

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		1.12

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Ja (1)	88	88.0	88.0	88.0
	Nei (2)	12	12.0	12.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Viktigheten av revisjon

«Hvor viktig er revisjon for deg?»

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		3.68

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Ikke viktig (1)	3	3.0	3.0	3.0
	Litt viktig (2)	5	5.0	5.0	8.0
	Viktig (3)	30	30.0	30.0	38.0
	Svært viktig (4)	45	45.0	45.0	83.0
	Avgjørende (5)	17	17.0	17.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Brukernes forhold til digitalisering i revisjon

«Hvordan vil du rangere...»

Din forståelse av revisjon

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		0.70

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig lav (-2)	0	0.0	0.0	0.0
	Lav (-1)	3	3.0	3.0	3.0
	Moderat (0)	32	32.0	32.0	35.0
	Høy (1)	57	57.0	57.0	92.0
	Veldig høy (2)	8	8.0	8.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Din IT-forståelse

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		0.54

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig lav (-2)	0	0.0	0.0	0.0
	Lav (-1)	2	2.0	2.0	2.0
	Moderat (0)	47	47.0	47.0	49.0
	Høy (1)	46	46.0	46.0	95.0
	Veldig høy (2)	5	5.0	5.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

*Din kunnskap om utviklingen som foregår innen revisjonsbransjen***Deskriptiv data**

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		-0.35

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig lav (-2)	5	5.0	5.0	5.0
	Lav (-1)	37	37.0	37.0	42.0
	Moderat (0)	47	47.0	47.0	89.0
	Høy (1)	10	10.0	10.0	99.0
	Veldig høy (2)	1	1.0	1.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

*Din kunnskap om bruk av digitalt verktøy i revisjon***Deskriptiv data**

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		-0.59

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig lav (-2)	10	10.0	10.0	10.0
	Lav (-1)	46	46.0	46.0	56.0
	Moderat (0)	37	37.0	37.0	93.0
	Høy (1)	7	7.0	7.0	100.0
	Veldig høy (2)	0	0.0	0.0	
	Totalt	100	100.0	100.0	

Din kunnskap om begrepet dataanalyse/dataanalytics i revisjonssammenheng

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		-0.60

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Veldig lav (-2)	12	12.0	12.0	12.0
	Lav (-1)	43	43.0	43.0	55.0
	Moderat (0)	38	38.0	38.0	93.0
	Høy (1)	7	7.0	7.0	100.0
	Veldig høy (2)	0	0.0	0.0	
	Totalt	100	100.0	100.0	

Revisjonskvalitet

«I hvilken grad tror du overgangen fra tradisjonell til analytisk revisjon vil påvirke revisjonskvaliteten som følge av at revisor...»

Kan teste større populasjoner

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		1.20

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	-2	0	0.0	0.0	0.0
	-1	2	2.0	2.0	2.0
	0	10	10.0	10.0	12.0
	1	54	54.0	54.0	66.0
	2	34	34.0	34.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

-2 = redusert kvalitet, -1 = litt redusert kvalitet, 0 = ingen påvirkning, 1 = litt økt kvalitet, 2 = økt kvalitet

*Får økt datatilgjengelighet***Deskriptiv data**

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		1.29

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	-2	0	0.0	0.0	0.0
	-1	0	0.0	0.0	0.0
	0	12	12.0	12.0	12.0
	1	47	47.0	47.0	59.0
	2	41	41.0	41.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

-2 = redusert kvalitet, -1 = litt redusert kvalitet, 0 = ingen påvirkning, 1 = litt økt kvalitet, 2 = økt kvalitet

*I større grad kan fokusere på høyrisikoområder***Deskriptiv data**

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		1.39

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	-2	0	0.0	0.0	0.0
	-1	0	0.0	0.0	0.0
	0	10	10.0	10.0	10.0
	1	41	41.0	41.0	51.0
	2	49	49.0	49.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

-2 = redusert kvalitet, -1 = litt redusert kvalitet, 0 = ingen påvirkning, 1 = litt økt kvalitet, 2 = økt kvalitet

Hvordan brukerne stiller seg til digitaliseringen

«I hvilken grad...»

Mener du analytisk revisjon vil være mer relevant enn tradisjonell revisjon?

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		0.31

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Svært liten grad (-2)	3	3.0	3.0	3.0
	Liten grad (-1)	6	6.0	6.0	9.0
	Moderat (0)	52	52.0	52.0	61.0
	Stor grad (1)	35	35.0	35.0	96.0
	Svært stor grad (2)	4	4.0	4.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Forventer du at revisor holder følge med den digitale utviklingen?

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		0.87

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Svært liten grad (-2)	1	1.0	1.0	1.0
	Liten grad (-1)	3	3.0	3.0	4.0
	Moderat (0)	22	22.0	22.0	26.0
	Stor grad (1)	56	56.0	56.0	82.0
	Svært stor grad (2)	18	18.0	18.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Er du skeptisk til overgangen fra tradisjonell til analytisk revisjon

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		-0.43

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Svært liten grad (-2)	7	7.0	7.0	7.0
	Liten grad (-1)	41	41.0	41.0	48.0
	Moderat (0)	42	42.0	42.0	90.0
	Stor grad (1)	8	8.0	8.0	98.0
	Svært stor grad (2)	2	2.0	2.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Har du tillit til at revisor har kompetanse til å forstå funnene fra en dataanalyse

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		0.49

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Svært liten grad (-2)	0	0.0	0.0	0.0
	Liten grad (-1)	3	3.0	3.0	3.0
	Moderat (0)	46	46.0	46.0	49.0
	Stor grad (1)	50	50.0	50.0	99.0
	Svært stor grad (2)	1	1.0	1.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Er du komfortabel med at revisor benytter dataanalyser som revisjonsbevis

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		0.55

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Svært liten grad (-2)	0	0.0	0.0	0.0
	Liten grad (-1)	6	6.0	6.0	6.0
	Moderat (0)	38	38.0	38.0	44.0
	Stor grad (1)	51	51.0	51.0	95.0
	Svært stor grad (2)	5	5.0	5.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Mener du automatiserte regelstyrte prosesser vil kunne ta avgjørelser på samme måte som en revisor

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		0.16

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Svært liten grad (-2)	5	5.0	5.0	5.0
	Liten grad (-1)	10	10.0	10.0	15.0
	Moderat (0)	53	53.0	53.0	68.0
	Stor grad (1)	28	28.0	28.0	96.0
	Svært stor grad (2)	4	4.0	4.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Viktigheten av revisjon for brukernes tillit til regnskapet

«Hvor viktig er revisjon for tilliten til din regnskapet?»

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		3.77

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Ikke viktig (1)	3	3.0	3.0	3.0
	Litt viktig (2)	4	4.0	4.0	7.0
	Viktig (3)	22	22.0	22.0	29.0
	Svært viktig (4)	55	55.0	55.0	84.0
	Avgjørende (5)	16	16.0	16.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Viktigheten av å ha tillit til revisor

«Hvor viktig er det for deg å ha tillit til revisor?»

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		4.18

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Ikke viktig (1)	0	0.0	0.0	0.0
	Litt viktig (2)	2	2.0	2.0	2.0
	Viktig (3)	17	17.0	17.0	19.0
	Svært viktig (4)	42	42.0	42.0	61.0
	Avgjørende (5)	39	39.0	39.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Brukernes tillit til ledelsen i selskapet og revisor

«I hvilken grad har du tillit til...»

Ledelsen i selskapet

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		1.31

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Svært liten grad (-2)	0	0.0	0.0	0.0
	Liten grad (-1)	0	0.0	0.0	0.0
	Moderat (0)	7	7.0	7.0	7.0
	Stor grad (1)	55	55.0	55.0	62.0
	Svært stor grad (2)	38	38.0	38.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Revisor

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		1.23

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	Svært liten grad (-2)	0	0.0	0.0	0.0
	Liten grad (-1)	0	0.0	0.0	0.0
	Moderat (0)	12	12.0	12.0	12.0
	Stor grad (1)	53	53.0	53.0	65.0
	Svært stor grad (2)	35	35.0	35.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

Brukernes tillit til ledelsen i selskapet før og etter digitaliseringen

Før↓ / etter→	Negativ påvirkning	Litt negativ påvirkning	Moderat	Litt positiv påvirkning	Positiv påvirkning	Totalt
Svært liten grad	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Liten grad	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Moderat	0.0%	1.0%	3.0%	3.0%	0.0%	7.0%
Stor grad	0.0%	4.0%	23.0%	20.0%	8.0%	55.0%
Svært stor grad	0.0%	2.0%	18.0%	11.0%	7.0%	38.0%
Totalt	0.0%	7.0%	44.0%	34.0%	15.0%	100.0%

Hvordan brukerne mener digitaliseringen av revisjonsbransjen vil påvirke deres tillit til ledelsen i selskapet og revisor

«Basert på helhetsinntrykket du sitter igjen med nå, hvordan tror du overgangen fra tradisjonell til analytisk revisjon vil påvirke din tillit til...»

Ledelsen i selskapet

Deskriptiv data

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		0.57

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	(-2)	0	0.0	0.0	0.0
	(-1)	7	7.0	7.0	7.0
	(0)	44	44.0	44.0	51.0
	(1)	34	34.0	34.0	85.0
	(2)	15	15.0	15.0	100.0
	Totalt	100	100.0	100.0	

-2 = negativ påvirkning, -1 = litt negativ påvirkning, 0 = moderat, 1 = litt positiv påvirkning, 2 = positiv påvirkning

*Revisor***Deskriptiv data**

N	Valid	100
	Missing	0
Mean		0.70

Frekvenstabell

		Frequency	Percent	Valid percent	Cumulative percent
Valid	(-2)	1	1.0	1.0	1.0
	(-1)	6	6.0	6.0	7.0
	(0)	35	35.0	35.0	42.0
	(1)	38	38.0	38.0	80.0
	(2)	20	20.0	20.0	100.0
Totalt		100	100.0	100.0	

-2 = negativ påverknig, -1 = litt negativ påverknig, 0 = moderat, 1 = litt positiv påverknig, 2 = positiv påverknig

Vedlegg 4 – Post Hoc tester

Forskjeller mellom utdanningsnivå i forbindelse med brukernes forståelse av og kunnskap om revisjon, IT og digitaliseringen

	(I)	(J)	Gjennomsnittsdifferanse (I-J)	Sig.
Forståelse av revisjon	Grunnskole	Videregående	-0.154	0.988
		Bachelor	-0.750	0.348
		Master	-0.844	0.244
	Videregående	Grunnskole	-0.154	0.988
		Bachelor	-0.596*	0.018
		Master	-0.691*	0.004
	Bachelor	Grunnskole	-0.750	0.348
		Videregående	-0.596*	0.018
		Master	-0.094	0.897
	Master	Grunnskole	-0.844	0.244
		Videregående	-0.691*	0.004
		Bachelor	-0.094	0.897
IT-forståelse	Grunnskole	Videregående	-0.808	0.297
		Bachelor	-1.000	0.108
		Master	-1.189*	0.037
	Videregående	Grunnskole	0.877	0.297
		Bachelor	-0.192	0.750
		Master	-0.381	0.192
	Bachelor	Grunnskole	1.000	0.108
		Videregående	0.192	0.750
		Master	-0.189	0.477
	Master	Grunnskole	1,189*	0.037
		Videregående	0.381	0.192
		Bachelor	0.189	0.477
Kunnskap om utviklingen som foregår i rev.bransjen	Grunnskole	Videregående	-0.385	0.912
		Bachelor	-0.675	0.620
		Master	-0.733	0.552
	Videregående	Grunnskole	0.385	0.912
		Bachelor	-0.290	0.638
		Master	-0.349	0.477
	Bachelor	Grunnskole	0.675	0.620
		Videregående	0.290	0.638
		Master	-0.058	0.985
	Master	Grunnskole	0.733	0.552
		Videregående	0.349	0.477
		Bachelor	0.058	0.985
Grunnskole	Videregående	-0.308	0.953	
	Bachelor	-0.425	0.874	
	Master	-0.444	0.857	

Kunnskap om bruk av digitalt verktøy i revisjon	Videregående	Grunnskole	0.308	0.953
		Bachelor	-0.117	0.965
		Master	-0.138	0,943
	Bachelor	Grunnskole	0.425	0.874
		Videregående	0.117	0.965
		Master	-0.019	0.999
	Master	Grunnskole	0.444	0.857
		Videregående	0.137	0.943
		Bachelor	0.019	0.999
Kunnskap om begrepet dataanalyse/dataanalytics i revisjon	Grunnskole	Videregående	-0.500	0.828
		Bachelor	-0.875	0.401
		Master	-1.078	0.219
	Videregående	Grunnskole	0.500	0.828
		Bachelor	-0.375	0.426
		Master	-0.578	0.087
	Bachelor	Grunnskole	0.875	0.401
		Videregående	0.375	0.426
		Master	-0.203	0.620
	Master	Grunnskole	1.078	0.219
		Videregående	0.578	0.087
		Bachelor	0.203	0.620

Forskjeller mellom utdanningsnivå i forbindelse med hvordan brukerne stiller seg til digitaliseringen

	(I)	(J)	Gjennomsnittsdifferanse (I-J)	Sig.
Relevans	Grunnskole	Videregående	-0.769	0.483
		Bachelor	-1.225	0.086
		Master	-1.600*	0.012
	Videregående	Grunnskole	0.769	0.483
		Bachelor	-0.456	0.189
		Master	-0.831*	0.002
	Bachelor	Grunnskole	1.225	0.086
		Videregående	0.456	0.189
		Master	-0.375	0.077
	Master	Grunnskole	1.600*	0.012
		Videregående	0.831*	0.002
		Bachelor	0.375	0.077
Forventning om at den digitale utviklingen følges	Grunnskole	Videregående	-0.923	0.402
		Bachelor	-0.850	0.433
		Master	-0.911	0.369
	Videregående	Grunnskole	0.923	0.402
		Bachelor	0.073	0.991
		Master	0.012	1.000
	Bachelor	Grunnskole	0.850	0.433
		Videregående	-0.073	0.991
		Master	-0.061	0.984
	Master	Grunnskole	0.911	0.369
		Videregående	-0.012	1.000
		Bachelor	0.061	0.984
Skepsis	Grunnskole	Videregående	1.154	0.232
		Bachelor	1.525*	0.047
		Master	1.489	0.054
	Videregående	Grunnskole	-1.154	0.232
		Bachelor	0.371	0.466
		Master	0.335	0.543
	Bachelor	Grunnskole	-1.525*	0.047
		Videregående	-0.371	0.466
		Master	-0.036	0.997
	Master	Grunnskole	-1.489	0.054
		Videregående	-0.335	0.543
		Bachelor	0.036	0.997
Tillit til revisors kompetanse	Grunnskole	Videregående	0.538	0.590
		Bachelor	0.350	0.826
		Master	0.667	0.361
	Videregående	Grunnskole	-0.538	0.590
		Bachelor	-0.188	0.720
		Master	0.128	0.887

	Bachelor	Grunnskole	-0.350	0.826
		Videregående	0.188	0.720
		Master	0.317	0.053
	Master	Grunnskole	-0.667	0.361
		Videregående	-0.128	0.887
		Bachelor	-0.317	0.053
Trygghet til dataanalyse som revisjonsbevis	Grunnskole	Videregående	-0.231	0.970
		Bachelor	-0.550	0.679
		Master	-0.667	0.528
	Videregående	Grunnskole	0.231	0.970
		Bachelor	-0.319	0.457
		Master	-0.436	0.181
	Bachelor	Grunnskole	0.550	0.679
		Videregående	0.319	0.457
		Master	-0.117	0.858
	Master	Grunnskole	0.667	0.528
		Videregående	0.436	0.181
		Bachelor	0.117	0.858
Tillit til automatiserte regelstyrte prosessers avgjørelser	Grunnskole	Videregående	-1.077	0.303
		Bachelor	-0.925	0.396
		Master	-1.444	0.071
	Videregående	Grunnskole	1.077	0.303
		Bachelor	0.152	0.935
		Master	-0.368	0.476
	Bachelor	Grunnskole	0.925	0.396
		Videregående	-0.152	0.935
		Master	-0.519*	0.020
	Master	Grunnskole	1.444	0.071
		Videregående	0.368	0.476
		Bachelor	0.519*	0.020

Vedlegg 5 – Kjikvadrattester

«Gitt at dette blir tillatt etter revisjonsstandardene, hvilken metode vil du foretrekke at revisor benytter ved revisjonen av regnskapet til selskapet ditt i forbindelse med...»

Eksterne bekreftelser

Krysstabell

		Investor	Långiver	Total
Tradisjonell metode	Count	12	3	15
	Expected Count	9.3	5.7	15.0
Analytisk metode	Count	1.4	9	23
	Expected Count	14.3	8.7	23.0
En kombinasjon	Count	30	22	52
	Expected Count	32.4	19.6	52.0
Total	Count	56	34	90
	Expected Count	56.0	34.0	90.0

Kjikvadrattest

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	2.489 ^a	2	0.288
Likelihood Ratio	2.681	2	0.262
Linear-by-Linear Association	2.049	1	0.152
N of Valid Cases	90		

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.67

*Inspeksjon/observasjon av varelager***Krysstabell**

		Investor	Långiver	Total
Tradisjonell metode	Count	10	6	16
	Expected Count	10.1	5.9	16.0
Analytisk metode	Count	17	3	20
	Expected Count	12.6	7.4	20.0
En kombinasjon	Count	26	22	48
	Expected Count	30.3	17.7	48.0
Total	Count	53	31	84
	Expected Count	53.0	31.0	84.0

Kjikkvadrattest

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	5.767 ^a	2	0.056
Likelihood Ratio	6.332	2	0.042
Linear-by-Linear Association	1.438	1	0.230
N of Valid Cases	84		

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.90

*Etterregninger***Krysstabell**

		Investor	Långiver	Total
Tradisjonell metode	Count	5	4	9
	Expected Count	5.6	3.4	9.0
Analytisk metode	Count	20	9	29
	Expected Count	18.0	11.0	29.0
En kombinasjon	Count	29	20	49
	Expected Count	30.4	18.6	49.0
Total	Count	54	33	87
	Expected Count	54.0	33.0	87.0

Kjikkvadrattest

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	0.921 ^a	2	0.631
Likelihood Ratio	0.933	2	0.627
Linear-by-Linear Association	0.073	1	0.788
N of Valid Cases	87		

a. 1 cells (16.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3.41

*Gjennomføring av intervju***Krysstabell**

		Investor	Långiver	Total
Tradisjonell metode	Count	21	8	29
	Expected Count	18.3	10.7	29.0
Analytisk metode	Count	5	5	10
	Expected Count	6.3	3.7	10.0
En kombinasjon	Count	29	19	48
	Expected Count	30.3	17.7	48.0
Total	Count	55	32	87
	Expected Count	55.0	32.0	87.0

Kjikkvadrattest

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.968 ^a	2	0.374
Likelihood Ratio	1.968	2	0.371
Linear-by-Linear Association	0.939	1	0.333
N of Valid Cases	87		

a. 1 cells (16.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3.68

*Vurdering av estimater***Krysstabell**

		Investor	Långiver	Total
Tradisjonell metode	Count	14	3	17
	Expected Count	11.1	5.9	17.0
Analytisk metode	Count	12	8	20
	Expected Count	13.0	7.0	20.0
En kombinasjon	Count	34	21	55
	Expected Count	35.9	19.1	55.0
Total	Count	60	32	92
	Expected Count	60.0	32.0	92.0

Kjikkvadrattest

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	2.721 ^a	2	0.257
Likelihood Ratio	2.972	2	0.226
Linear-by-Linear Association	1.771	1	0.183
N of Valid Cases	92		

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.91

Vedlegg 6 – T-test og Mann-Whitney U test

«I hvilken grad har du tillit til ledelsen i selskapet?»

	Løpende involvert i selskapet	Ant.	Gj. snitt	Std. avvik	Varians	Normalitet	P-verdi T-test	P-verdi Mann Whitney U
Brukernes nåværende tillit til ledelsen i selskapet	Ja	57	1.53	0.570	0.000	0.000	0.000	0.000
	Nei	43	1.02	0.511		0.000		

Forutsetningene om lik varians og normalitet er ikke oppfylt (Sig.<0,05). Vi supplerte derfor med en ikke-parametrisk Mann Whitney-U test og tilhørende p-verdi. Tabellen viser at det er en signifikant forskjell mellom brukere som er løpende involvert i selskapet og brukere som ikke er det i form av at førstnevnte har høyere tillit ledelsen i selskapet enn sistnevnte.

Vedlegg 7 – Multivariat regresjonsanalyse

Deskriptiv statistikk

	Gj.snitt	Std.avvik	Antall
Tillit	3.90	0.590	99
Revisjonskvalitet	4.30	0.579	99
Relevans	3.78	0.584	99
Merverdi	3.76	0.829	99

Korrelasjoner

Pearson Korrelasjon	Tillit	Revisjonskvalitet	Relevans	Merverdi
Tillit	1.000	0.619	0.711	0.732
Revisjonskvalitet	0.619	1.000	0.513	0.584
Relevans	0.711	0.513	1.000	0.723
Merverdi	0.732	0.584	0.723	1.000

Modellsammendrag

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0.802 ^a	0.643	0.632	0.358

a. Predictors: (Constant), Merverdi, Revisjonskvalitet, Relevans

ANOVA^a

Model 1	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	21.961	3	7.320	57.082	0.000 ^b
Residual	12.183	95	0.128		
Total	34.144	98			

a. Dependent Variable: Tillit

b. Predictors: (Constant), Merverdi, Revisjonskvalitet, Relevans

Koeffisienter^a

Model 1	Standardized Coefficients		95.0% Confidence Interval for B		Correlations		Collinearity Statistics	
	Beta	Sig.	Lower Bound	Upper Bound	Partial	Part	Tolerance	VIF
(Constant)		0.046	0.011	1.215				
Revisjonskvalitet	0.245	0.002	0.095	0.404	0.312	0.196	0.641	1.559
Relevans	0.333	0.000	0.157	0.517	0.356	0.227	0.465	2.151
Merverdi	0.348	0.000	0.113	0.382	0.352	0.224	0.415	2.408

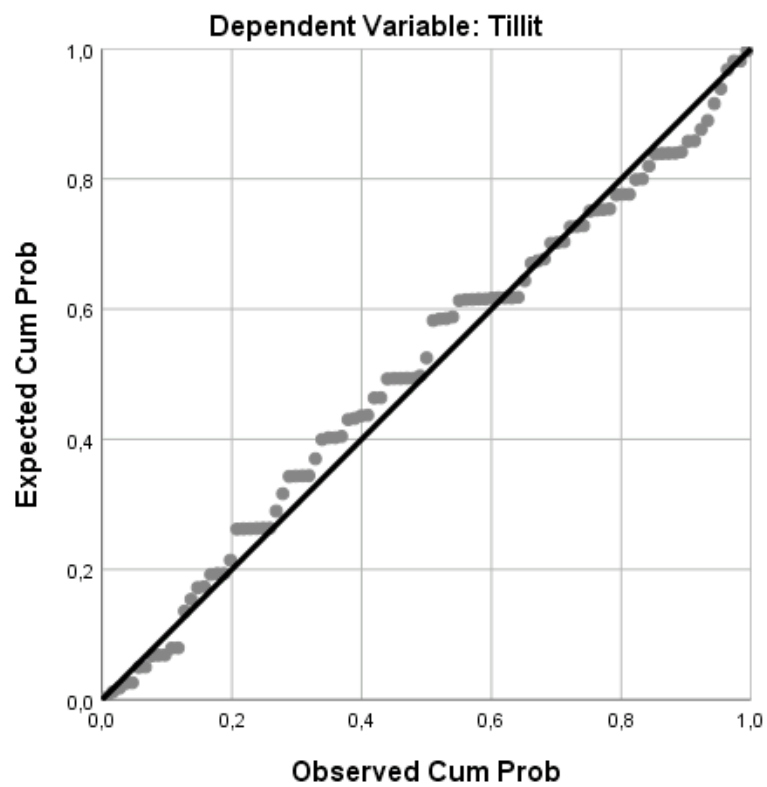
a. Dependent Variable: Tillit

Residual statistikk^a

	Min.	Maks.	Gj.snitt	Std.avvik	Antall
Mahal. Distance	0.072	14.774	2.970	2.717	99
Cook's Distance	0.000	0.120	0.011	0.020	90

a. Dependent Variable: Tillit

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Scatterplot

